

**Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων -
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο
Θράκης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο
Πειραιά**

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών
Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»**

**«ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ
ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΘΗΒΑΙΩΝ»**

ΜΠΑΡΩΝΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Εμμανουήλ Σπυριδάκης
Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος
Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου**

Κόρινθος, Φεβρουάριος 2017

**Department of Political Studies and International Relations -
University of Peloponnese**

**Department of Economics - Democritus University of
Thrace**

**Department of Economics - Aristotle University of
Thessaloniki**

**Department of Business Administration - University of
Piraeus**

**Master Program in
«Local and Regional Government and Development»**

**“SOCIAL STRUCTURES FOR THE PURPOSE OF
COMBATING POVERTY AND SOCIAL EXCLUSION IN
THE RURAL POPULATION OF THE MUNICIPALITY
OF THIVA”**

BARONI PANAGIOTA

**SUPERVISOR: Manos Spyridakis
Associate Professor, University of Peloponnese
Department of Social and Educational Policy**

Corinth, February 2017

« Το να είσαι φτωχός σημαίνει να είσαι μόνος»

«Το αίσθημα της ταπείνωσης πάντοτε διαβρώνει τον αυτοσεβασμό

και την αυτοπεποίθηση του ταπεινωμένου, αλλά αυτό συμβαίνει

πολύ πιο έντονα όταν η ταπείνωση βιώνεται ατομικά»

Ζίγκμουντ Μπάουμαν

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω των καθηγητή μου κ. Εμμανουήλ Σπυριδάκη, για το ερέθισμα που μου έδωσε να πραγματοποιήσω αυτήν την διπλωματική εργασία.

Τον ευχαριστώ θερμά για την άριστη συνεργασία, για το ενδιαφέρον που έδειξε στους προβληματισμούς μου, αλλά και στην πολύ σημαντική υποστήριξη και βοήθεια που μου πρόσφερε.

Ευχαριστώ θερμά τους φίλους μου και συναδέλφους μου, κ. Ευγενία Βενιζέλου και Ηλία Μποζά, για την ηθική τους συμπαράσταση.

Τέλος ευχαριστώ θερμά την οικογένειά μου, τον Νίκο και την Αγγελική, για την κατανόηση και το κουράγιο που μου έδωσαν προκειμένου να επιτύχω τον στόχο μου.

Την εργασία αυτή την αφιερώνω στην μνήμη του πατέρα μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	3
ABSTRACT	4
Εισαγωγή	5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Κράτος Πρόνοιας, Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός

1.1	Το κράτος Πρόνοιας	7
1.1.1	Τύποι κοινωνικού κράτους	11
1.1.2	Το Τοπικό κράτος Πρόνοιας στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής	13
1.1.3	Κύρια θεωρητικά ρεύματα στην ανάπτυξη του τοπικού κοιν κράτους	13
1.1.4	Το πλαίσιο του ρόλου της αποκεντρωμένων συστημάτων κοιν πολιτικής	14
1.1.5	Το Κοινωνικό κράτος και η κοιν πολιτική στην Ελλάδα	14
1.1.6	Κοινωνική πολιτική και Τοπική Αυτ/ση στην Ελλάδα	17
1.2	Εννοιολογικός προσδιορισμός της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού	18
1.2.1	Ιστορική αναδρομή στο φαινόμενο της φτώχειας	21
1.3	Ιστορική αναδρομή του Κοινωνικού Αποκλεισμού	23
1.3.1	Τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού	24
1.3.2	Αιτίες του Κοινωνικού Αποκλεισμού	27
1.3.3	Τα φαινόμενα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα	29
1.4	Ορισμός των ευπαθών ομάδων	31
1.4.1	Κοινωνικός αποκλεισμός και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες	32
1.5	Ευρώπη – Φτώχεια	32
1.5.1	Ευρωπαϊκά προγράμματα κατά της φτώχειας	33
1.5.2	Καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα	34
	Συμπεράσματα κεφαλαίου	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής στον Δήμο Θηβαίων Κοινωνικές Δομές καταπολέμησης της φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού

2.1	Προφίλ Δήμου Θηβαίων	36
2.2	Κοινωνικό-οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού	37
2.2.1	Ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες	37
2.2.2	Οργάνωση Κοινωνικών Υπηρεσιών Δήμου Θήβας- Οργάνωση Τοπικής Κοινωνίας	39
2.2.3	Κοινωνικές Δομές φτώχειας και Κοινωνικού Αποκλεισμού	40
	ο Δημοτικό Κοινωνικό Παντοπωλείο	41
	ο Κοινωνικό Φροντιστήριο	42
	ο Πρόγραμμα Ένταξης στο Κοινωνικό Τιμολόγιο της ΔΕΗ	42
	ο Πρόγραμμα Επισιτιστικής & Βασικής Συνδρομής του Ευρωπαϊκού Ταμείου Απόρων ΤΕΒΑ/FEAD	42
	ο Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης-ΚΕΑ	43
	ο Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ένταξης Μεταναστών	44
	Συμπεράσματα για την Κοινωνική πολιτική του Δήμου Θηβαίων (Swat Analysis)	45

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΧΗ- ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΗΜΟΥ ΘΗΒΑΙΩΝ**

Εισαγωγή, (Σκοπός της έρευνας, ερευνητικά ερωτήματα, μεθοδολογία, ομάδα στόχου)..	49-52
3. Οικονομική κρίση.....	53
3.1 Διαχρονικά προβλήματα της Ελληνικής γεωργίας.....	53
3.1.2 Η Ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση.....	56
3.1.3 Ο αγροτικός πληθυσμός του Δήμου Θηβαίων.....	58
Οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά.....	58
Προβλήματα της περιοχής.....	59
3.2 Οικονομικά αδιέξοδα των αγροτικών νοικοκυριών του Δήμου Θηβαίων.....	60

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ: ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕ
ΑΓΡΟΤΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΘΗΒΑΙΩΝ**

4.1 Συνεντεύξεις.....	61-75
4.1 Αναθεώρηση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	75
Συμπεράσματα	76

Βιβλιογραφία

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην τρέχουσα οικονομική κρίση, και τις κοινωνικές δομές καταπολέμησης της φτώχειας και του αποκλεισμού στον Δήμο Θηβαίων.

Η βασική ιδέα είναι ότι η φτώχεια είναι ένα σχετικό φαινόμενο και οι διαφοροποιήσεις είναι και ποσοτικές και ποιοτικές. Η αύξηση της ακραίας και απόλυτης φτώχειας είναι γεγονός, περισσότεροι μη -φτωχοί εισέρχονται κοντά στα όρια της φτώχειας και παραδοσιακά μεσαία στρώματα (νέοι φτωχοί) όπως οι απασχολούμενοι στην γεωργία, θα περάσουν το κατώφλι και θα εγκλωβιστούν στην φτώχεια.

Τα διαχρονικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας μαζί με την απότομη δημοσιονομική προσαρμογή μετά την κρίση του 2008 και την πλήρη εκδήλωσή της το 2010, δημιουργούν συνθήκες ασφυξίας για τα ελληνικά νοικοκυριά ακόμα και για αυτούς που κατέχουν τα μέσα παραγωγής (αγρότες).

Η τοπική αυτοδιοίκηση βρισκόμενη ανάμεσα σε ένα κράτος πρόνοιας «αναχωρητή» ως προς τις συνεχώς αυξανόμενες κοινωνικές ανάγκες και την μεγάλη διοικητική μεταρρύθμιση του προγράμματος «Καλλικράτης», σχεδιάζει νέες κοινωνικές δομές (κοινωνικό παντοπωλείο, κοινωνικό φροντιστήριο, Κέντρα Κοινότητας), εφαρμόζει νέα προγράμματα (Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης, Κέντρο Κοινότητας) προκειμένου να καταπολεμήσει την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό για τις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού.

Απαραίτητο είναι όμως ο Δήμος να παρεμβαίνει και στην ανάπτυξη και προώθηση της τοπικής οικονομίας, ιδιαίτερα στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας ο οποίος παραδοσιακά αποτελεί το πιο δυναμικό κομμάτι της οικονομικής ζωής του τόπου μας.

Λέξεις κλειδιά: Φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός, Δήμος, Θήβα, κοινωνικές δομές, Αγρότες.

A B S T R A C T

The current study examines the risk of poverty and social exclusion resulting from the ongoing financial crisis, and the social structures to combat poverty and exclusion in the municipality of Thiva.

The basic idea is that poverty is a relative phenomenon and the distinctions are both quantitative and qualitative. The increase in extreme and absolute poverty is a fact, with more previously non-poor people gradually drawing near the poverty line, and people who traditionally belonged to the middle layers of the economic spectrum (now becoming the new poor), like the ones employed in the agricultural sector, will eventually pass the threshold and ultimately be trapped in poverty.

The enduring problems of the Greek economy, together with the sudden budgetary and fiscal adjustment after the crisis of 2008 and its complete manifestation in 2010, create conditions of asphyxiation for Greek households, and even for those who own the means of production (farmers).

The local government subsidiary, located between a “departing” welfare state with regard to the constantly increasing social needs and the massive administrative reform of the “Kallikratis” program, plans new social structures (social grocery shop, social tuition center, community centers), implements new programs (social solidarity income, community center) in order to combat poverty and social exclusion of the vulnerable groups of the population.

It is necessary, however, that the municipality intervenes to assist with the development and promotion of the local economy, particularly in the primary sector, which has traditionally been the most dynamic part of the financial life of our region.

Keywords: poverty, social exclusion, municipality, Thiva, social structures, farmers.

Εισαγωγή

Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός έχουν εισέλθει στην ζωή των ελλήνων, τα τελευταία χρόνια όχι μόνο ως έννοιες αλλά ως μια σκληρή πραγματικότητα που βιώνεται καθημερινά από το σύνολο του πληθυσμού της χώρας.

Η φτώχεια παραδοσιακά γινόταν κατανοητή ως μια κατάσταση όπου το άτομο ή οικογένεια δεν είχαν εισόδημα. Ήταν σχεδόν αυτονόητο ότι όποιος δεν είχε χρήματα κατ'επέκταση δεν είχε και πρόσβαση στο φαγητό, την ένδυση, την υγεία, και την εκπαίδευση. Κύρια αιτία για την φτώχεια ήταν η ανεργία, και ο φτωχός άνεργος βίωνε το κοινωνικό περιθώριο και την απαξίωση.

Με την ανάπτυξη του κοινωνικού κράτους, τα σύγχρονα κράτη προσέγγιζαν την φτώχεια με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους και όχι πάντα με αυστηρά εισοδηματικά κριτήρια. Ιδιαίτερα τονίζεται ότι το εισόδημα από μόνο του δεν είναι επαρκές κριτήριο, για την χαρτογράφηση της φτώχειας και θα πρέπει να συνυπολογίζονται και άλλα κριτήρια όπως η περιουσιακή κατάσταση του ατόμου και του νοικοκυριού.

Η έννοια της φτώχειας απέκτησε μια πολυπλοκότητα και συνδέθηκε με τον κοινωνικό αποκλεισμό και δεν αποσαφηνίζονται πάντα τα όρια της μίας έννοιας από την άλλη.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει μία προσπάθεια να διασαφηνιστούν οι έννοιες των όρων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Να περιγράψουμε τις ομάδες του πληθυσμού που ζουν σε καταστάσεις φτώχειας, να διερευνήσουμε μέσα στην κρίση αν υπάρχουν πληθυσμιακές ομάδες που απειλούνται από την φτώχεια και να μελετήσουμε την κοινωνική πολιτική που ασκείται από την τοπική αυτοδιοίκηση για την καταπολέμησης τους.

Η περιοχή μελέτης της εργασίας είναι ο Δήμος Θηβαίων, και ομάδα στόχου για την έρευνα είναι ο αγροτικός πληθυσμός του Δήμου Θηβαίων.

Το περίγραμμα της διπλωματικής εργασίας έχει ως εξής:

Στο 1^ο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η εννοιολογική προσέγγιση του κράτους πρόνοιας, οι τύποι του κοινωνικού κράτους και η διαχρονική ιστορική του εξέλιξη στην Ελλάδα

Η εννοιολογική προσέγγιση των όρων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, η ιστορική εξέλιξη του φαινομένου, οι περιοχές της χώρας με το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας και ανισότητας, οι ευπαθείς ομάδες, η φτώχεια στην Ευρώπη.

Στο 2^ο Κεφάλαιο Περιγράφονται τα πληθυσμιακά, τα οικονομικά, και κοινωνικά χαρακτηριστικά του Δήμου Θηβαίων, οι κοινωνικές δομές, τα προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, περιγράφεται ο ρόλος τη τοπική αυτοδιοίκησης στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής μέσα από τις κοινωνικές δομές καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και δυνάμεις και αδυναμίες στην άσκηση της .

Στο 3^ο Κεφάλαιο αναλύονται τα χαρακτηριστικά του αγροτικού πληθυσμού του Δήμου Θήβας καθώς και οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί για τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας πριν αλλά και κατά την διάρκεια της κρίσης.

Βασική ιδέα σε αυτήν την εργασία είναι να διερευνηθεί αν οι αγρότες έχουν περιέλθει σε φτώχεια, αν βιώνουν αποκλεισμό, οι αιτίες που οδήγησαν στην εκδήλωση φτώχειας σε έναν δυναμικό τομέα της ελληνικής οικονομίας, ποσό οι κοινωνικές δομές τις φτώχειας δρουν υποστηρικτικά σε φτωχά αγροτικά νοικοκυριά, ποιος θα έπρεπε να είναι ο ρόλος του Δήμου τόσο σε επίπεδο τοπικής οικονομίας όσο και σε στοχευμένη άσκηση κοινωνικής πολιτικής.

Στο 4^ο κεφάλαιο προκειμένου να εξαχθούν ποιοτικά συμπεράσματα για την φτωχοποίηση των γεωργών επιλέχθηκε ως ερευνητικό εργαλείο η διεξαγωγή ανοικτών ημιδομημένων συνεντεύξεων. Στο κεφάλαιο αυτό αναφέρονται ο σκοπός της έρευνας, τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα, η μεθοδολογία και τα αποτελέσματα που προέκυψαν μέσα από τις τοποθετήσεις των ίδιων των αγροτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Κράτος Πρόνοιας, Φτώχεια και Κοινωνικός αποκλεισμός

1.1 Το Κράτος Πρόνοιας

Η εξέταση των μορφών που λαμβάνει το κράτος στην ιστορική του πορεία δεν παύει ποτέ να τροφοδοτεί συζητήσεις, έρευνες και αντιπαραθέσεις επιστημόνων αλλά και το ενδιαφέρον των πολιτών, καθώς το κράτος παραμένει ο βασικός φορέας της συλλογικής κοινωνικής ρύθμισης, αναπαραγωγής και κάλυψης. Η κατεύθυνση και το μέλλον του κοινωνικού κράτους υπό τις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης και της έντασης του διεθνούς οικονομικού ανταγωνισμού, της ανεργίας και της όξυνσης των κοινωνικών προβλημάτων αποτελεί ένα μεγάλο και ανοικτό ζήτημα.

Οι όροι Κοινωνικό κράτος, κράτος πρόνοιας και κοινωνική πολιτική είναι βαθιά συνδεδεμένοι με την μακρά διαδικασία του μετασχηματισμού του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής από την μορφή του ελεύθερου ανταγωνισμού στον οργανωμένο καπιταλισμό, με το κράτος να έχει δεσπόζουσα θέση στην οργάνωση της διευρυμένης αναπαραγωγής των κοινωνικών σχηματισμών.

Η σταδιακή υλοποίηση από το κράτος μορφών κοινωνικής πολιτικής σηματοδοτεί ένα συγκεκριμένο τρόπο οργάνωσης του κοινωνικού πεδίου μέσα στο οποίο εντάσσεται το άτομο ως κοινωνική μονάδα και συνάπτει σχέσης με άτομα της ίδιας ομάδας ή άλλων κοινωνικών ομάδων. (Μ. Χλέτσος-Σ.Ρομπόλη, 1995, σελ. 35)

Η συλλογική ρύθμιση έρχεται να δώσει ένα καινούργιο περιεχόμενο στην έννοια της ελευθερίας. Παράλληλα με την αρνητική ελευθερία, την δέσμευση του κράτους να τηρεί την νομιμότητα και να μην παρεμβαίνει στις οικονομικές – ανταλλακτικές – κοινωνικές σχέσεις της κοινωνίας των πολιτών, η κοινωνική πολιτική κατοχυρώνει την «θετική ελευθερία», την σύνδεση της ελευθερίας με το αίτημα εξασφάλισης ελάχιστων όρων διαβίωσης με τον πληθυσμό. (Δ. Γράβαρης, Αθήνα, 1997, σ. 44)

Η αναπαραγωγή της κοινωνίας και ειδικότερα της εμπορευματοποίησης της εργατικής δύναμης «κοινωνικοποιείται». Παύει να αποτελεί ιδιωτική υπόθεση και περιέχεται στην σφαίρα της κρατικής ρύθμισης.

Η κοινωνική πολιτική και το κράτος πρόνοιας αίρει την αντίληψη ή αντίφαση να καθίσταται υπεύθυνος για την συντήρηση και αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης ο κάτοχος της που αναγκάζεται να την πουλάει, και όχι αυτός που την χρησιμοποιεί και την αξιοποιεί. (Θ. Αλεξίου, Αθήνα 1999, σ. 78)

Υπάρχουν τρεις μορφές κοινωνική πολιτικής: Η Κοινωνική Πρόνοια όπου το κράτος μονομερώς παρέχει βοήθεια σε άτομα ή ομάδες. Η κοινωνική ασφάλιση όπου ανταποδίδονται παροχές έναντι εισφορών των πολιτών, και η Κοινωνική ασφάλεια (ευρύτερη έννοια από την κοινωνική ασφάλιση) όπου εξασφαλίζεται το άτομο από ορισμένους κινδύνους. (Δ. Ιατρίδης, Αθήνα, 1992, σ.42)

Η Κοινωνική Πολιτική διακρίνεται σε δύο μοντέλα: **το υπολειμματικό**, που βασίζεται στην αντίληψη ότι το κράτος παρεμβαίνει μόνο στις περιπτώσεις που η οικογένεια, η κοινότητα αλλά και τα άτυπα δίκτυα αλληλεγγύης, καθώς και ο μηχανισμός της ελεύθερης αγοράς αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες ατόμων και ομάδων. Το υπολειμματικό μοντέλο καλύπτει το με επιλεκτικό τρόπο τις κοινωνικές ανάγκες, ενθαρρύνοντας την ατομική πρωτοβουλία και τον ανταγωνισμό. Από την άλλη πλευρά το θεσμικό- αναδιανεμητικό μοντέλο κοινωνικής πολιτικής ασκεί κριτική στην ανικανότητα των μηχανισμών αγοράς να δημιουργήσουν ένα επαρκές πλέγμα συλλογικής κάλυψης. Επικεντρώνεται στην ανάπτυξη θεσμών και μηχανισμών καθολικής κάλυψης και πρόληψης των κοινωνικών προβλημάτων. Σε αξιακό επίπεδο αντιτάσσει στον ατομικισμό και ανταγωνισμό, την κοινωνική αλληλεγγύη και την αξία της κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικής συνοχής.

Το Κοινωνικό κράτος λειτουργεί ως ένα σύνολο θεσμών, μηχανισμών, και πολιτικών, οι οποίες έχουν ως στόχο την αναδιανομή του εισοδήματος, των αγαθών και των υπηρεσιών ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις. Σε αντιδιαστολή με το φιλελεύθερο κράτος υπάρχει συνταγματική κατοχύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Το κράτος ταυτίζεται με την καθολική αναγνώριση του δικαιώματος για κοινωνικές παροχές.

Το παρεμβατικό κράτος δεν ταυτίζεται με το κοινωνικό κράτος αλλά αποτελεί μορφή του. Παρεμβαίνει στην οικονομία είτε μετέχοντας άμεσα στην παραγωγή και την διανομή των αγαθών και υπηρεσιών, είτε ρυθμίζοντας, σχεδιάζοντας και συντονίζοντας την οικονομική δραστηριότητα και ελέγχοντας τους ορρούς λειτουργίας της αγοράς. Ασκεί πολιτική αναδιανομής του εισοδήματος μέσω της

φορολογίας των μισθών, της πολιτικής τιμών της απασχόλησης και της ενίσχυσης των ανέργων. Το Παρεμβατικό κράτος δεν σημαίνει αναγκαστικά και κοινωνικό κράτος διότι το κύριο βάρος πέφτει στην ρύθμιση των όρων της αγοράς και της οικονομίας.

Ο Ζ. Μπάουμαν αναφέρει ότι: «Η αρχή της δημόσιας πρόνοιας στην καθαρή της μορφή σημαίνει ισότητα στην ανάγκη, η οποία υπερκεράζει τη την ανισότητα στην ικανότητα να πληρώσεις.

Η ιδέα της δημόσιας πρόνοιας σχετίζεται με τις κεντρικές ιδέες της ηθικής της εργασίας με δύο αντίθετους τρόπους που είναι δύσκολο να συμφιλιωθούν. Από την μια μεριά οι υποστηρικτές της συλλογικής εγγύησης της ατομικής πρόνοιας αναγνώριζαν την κανονικότητα μιας ζωής που υποστηρίζεται από την εργασία και τόνιζαν ότι ο κανόνας απέχει από το να εφαρμοστεί καθολικά λόγω έλλειψης μόνιμης απασχόλησης για όλους. Συνεπώς για την ρεαλιστική εφαρμογή των επιταγών της ηθικής της εργασίας χρειάζεται να προσφέρεται υποστήριξη σε αυτούς που αποτύγχαναν (ανέργους). Χρειάζεται επίσης κατά την διάρκεια των δύσκολων περιόδων, η φροντίδα των προσωρινά ανέργων και η διατήρησή τους σε ετοιμότητα ώστε να «συμπεριφερθούν ομαλά». Με άλλα λόγια να είναι έτοιμοι να ενταχθούν στην απασχόληση όταν η οικονομία ανάκαμψη. Σύμφωνα με αυτό το επιχείρημα το κράτος πρόνοιας είναι αναγκαίο να υπεραμυνθεί της ηθικής της εργασίας. Από την άλλη μεριά, διακηρύσσοντας ότι ο «αξιοπρεπής» και έντιμος βίος θα πρέπει να διασφαλιστεί ως δικαίωμα για όλες τις περιόδους και για όλα τα μέλη της πολιτικής κοινωνίας ανεξάρτητα από την συνεισφορά τους στον κοινό πλούτο, η ιδέα της δημόσιας πρόνοιας επέτρεπε το διαχωρισμό της ζωής από την «κοινωνικά χρήσιμη» παραγωγική συνεισφορά, που θεωρούνταν ότι ήταν δυνατή μόνο μέσω της απασχόλησης. Συνεπακόλουθα υπονόμει την πιο ιερή και λιγότερο αμφισβητήσιμη αρχή της ηθικής της εργασίας. Καθιστούσε το δικαίωμα στην αξιοπρεπή ζωή ζήτημα της ιδιότητας του πολίτη και όχι της οικονομικής απόδοσης.»

«Το κράτος πρόνοιας αναδύθηκε στο σημείο συνάντησης μεταξύ:

Πρώτον των πιέσεων μιας παραπαίουσας καπιταλιστικής οικονομίας, ή οποία ήταν ανίκανη να αναδημιουργήσει από μόνη της και χωρίς βοήθεια, τις συνθήκες για την επιβίωσή της. Δεύτερον, των πιέσεων της οργανωμένης εργασίας η οποία ήταν ανίκανη και πάλι να αυτοασφαλιστεί, από μόνη της και χωρίς την πολιτική βοήθεια απέναντι στις ιδιοτροπίες των «οικονομικών κύκλων». Τρίτον, της έντονης επιθυμίας

να προστατευτεί και να επιβεβαιωθεί η αρχή της κοινωνικής ανισότητας. Τέταρτον, της επιθυμίας να προωθηθεί η αποδοχή της ανισότητας με το να περιθωριοποιηθούν αυτοί που αποτύγχαναν να συμμετάσχουν στην αναπαραγωγή της. Τέλος, πέμπτον, της πιεστικής ανάγκης να επιβληθούν τα μέλη της πολιτικής κοινωνίας, ώστε να αντιμετωπίσουν τη διαβρωτική επίδραση μιας ανεξέλεγκτης οικονομίας.

Χάρη σε αυτές τις ισχυρές και συγκλίνουσες μολονότι ετερογενείς, δυνάμεις, ο ερχομός του κράτους πρόνοιας δε ένα συγκεκριμένο προχωρημένο στάδιο της βιομηχανικής, καπιταλιστικής, δημοκρατικής κοινωνίας της οικονομίας της αγοράς, ήταν πράγματι «επικαθορισμένος».

Οι πιέσεις που έφεραν το κράτος πρόνοιας στη ζωή και συνέχισαν να το συντηρούν όλα τα χρόνια με ανανεωμένο σφρίγος ήταν τόσο ακατανίκητες που η κοινή σοφία έφτασε να θεωρεί τις κρατικά προνοιακές παροχές φυσικό συστατικό του μοντέρνου τρόπου ζωής». (Ζ. Μπάουμαν)

Κανείς δεν μπορεί να σκεφτεί την σύγχρονη κοινωνία μας χωρίς την ύπαρξη κράτους πρόνοιας. Ο πιο συγχρόνως αναλυτής των σύγχρονων τάσεων Claus Offe, ότι το «...κράτος πρόνοιας υπο μία έννοια έχει καταστεί μη αναστρέψιμη δομή.....» και συνεχίζει διατυπώνοντας τα παρακάτω:

«το μυστικό που φέρνει σε δύσκολη θέση το κράτος πρόνοιας, είναι ότι ενώ η επίδραση του στην καπιταλιστική συσσώρευση μπορεί πραγματικά να είναι καταστροφική... η κατάργησή του θα ήταν σαφώς αποδιοργανωτική...

Η αντίφαση είναι ότι , ενώ ο καπιταλισμός δεν μπορεί να συνυπάρξει με το κράτος πρόνοιας, δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς αυτό...» (Claus Offe, Περούτζια, 1981).

Ο όρος κράτος πρόνοιας εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Γερμανία του 19^{ου} αιώνα, και γνώρισε πλατιά διάδοση μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο (Αρχιεπίσκοπος Temple). Ένας από τους θεμελιωτές του κοινωνικού κράτους ο Λόρδος Beveridge, χρησιμοποίησε τον όρο κράτος κοινωνικών υπηρεσιών (social service state). Ο όρος κράτος πρόνοιας είναι πιο περιγραφικός σε σχέση με τον όρο Κοινωνικό Κράτος ο οποίος συνιστά μεγαλύτερη αναγνώριση από την πολιτεία των κοινωνικών δικαιωμάτων.

1.1.1 Τύποι Κοινωνικού Κράτους

Στην μεταπολεμική Ευρώπη τα κοινωνικά κράτη σύμφωνα με τους στόχους, το εύρος των κοινωνικών συστημάτων προστασίας, το θεσμικό υπόβαθρο και τον ιδεολογικοπολιτικό προσανατολισμό μας δίνει την δυνατότητα να διακρίνουμε τέσσερις διαφορετικούς τύπους κοινωνικών κρατών. (Ο. Στασινόπουλου, Αθήνα, 1990, σ.24)

A. Αγγλοσαξονικό μοντέλο

Το φιλελεύθερο αγγλοσαξονικό κοινωνικό κράτος διέπεται από τις αρχές και την φιλοσοφία του υπολειμματικού μοντέλου κοινωνικής πολιτικής. (Ο. Στασινοπούλου, Αθήνα 2003, σ.24) Η κάλυψη των αναγκών αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης γίνεται μέσα από τους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς και την οικογένεια. Το κράτος λειτουργεί ως δίκτυο ασφαλείας από την εξαθλίωση. Το σύστημα κοινωνικής προστασίας βασίζεται στην οργάνωση και προσφορά υπηρεσιών στους δικαιούχους και όχι σε χρηματικές ενισχύσεις.

Αναπτύσσονται συστήματα εξακρίβωσης της οικονομικής κατάστασης και των αναγκών πριν την παρέμβαση του κράτους. Η δυνατότητα έλεγχου της προσωπικής ζωής των δικαιούχων έχει οδηγήσει σε αντικείμενο κριτικής για λανθάνουσες ρατσιστικές συμπεριφορές και κοινωνικό στιγματισμό ανθρώπων ως αποτυχημένων. Χώρες που υπάγονται σε αυτό το μοντέλο είναι η ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία κ.α.

B. Κρατικό κορπορατιστικό μοντέλο

Σε αυτό το μοντέλο κοινωνικού κράτους η αναγνώριση δικαιωμάτων και οι παροχές γίνονται σύμφωνα με την ασφάλιση και την επαγγελματική-εργασιακή σχέση. Η χρηματοδότηση των κοινωνικών παροχών έχουν την μορφή επιδομάτων. Οι πόροι προέρχονται από την εισφορά εργοδοτών και εργαζομένων και την φορολογία. Οι παροχές των κοινωνικών υπηρεσιών παρουσιάζουν υπανάπτυξη. Το εν λόγω μοντέλο κοινωνικού κράτους εφαρμόστηκε ευρέως και στην Ελλάδα από το 1985 έως και την αρχή της οικονομικής κρίσης.

Γ. Σκανδιναβικό μοντέλο

Αυτός ο τύπος κοινωνικού κράτους έχει γεωγραφικά χαρακτηριστικά και εφαρμόζεται σε χώρες της Β. Ευρώπης (Δανία, Σουηδία, Νορβηγία). Χαρακτηριστικό του είναι η καθολικότητα των παροχών με χρηματοδότηση που προέρχεται από την φορολογία. Η κοινωνική πολιτική εφαρμόζεται μέσω κοινωνικών υπηρεσιών στον οποίο μεγάλο ρόλο παίζει η Τ.Α και όχι μέσω επιδομάτων. Αναγνωρίζονται τα κοινωνικά δικαιώματα των ατόμων και των μεταναστών (που διαμένουν νόμιμα) ανεξάρτητα από την εργασιακή τους σχέση.

Δ. Νοτιοευρωπαϊκό μοντέλο

Το μοντέλο αυτό έχει την εξής ιδιομορφία, διαφοροποιείται προγραμματικά από το Σκανδιναβικό μοντέλο(το οποίο επικεντρώνεται στην ιδιότητα του πολίτη και χαρακτηρίζεται από καθολικότητα), και διαφοροποιείται και από το κορπορατιστικό μοντέλο των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης (το οποίο είναι βασισμένο στην επαγγελματική κατηγοριοποίηση). (M. Ferrera, Αθήνα, 1999, σ. 44-45)

Η αντίληψη ότι οι χρηματικές παροχές εξαρτώνται από την επαγγελματική κατάσταση ενώ οι υγειονομική περίθαλψη έχει την έννοια της καθολικότητας. Οι χώρες της μεσογείου (Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία) έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά στην εφαρμογή αυτού του μοντέλου γι αυτό και αποτελούν από μόνες τους ξεχωριστή κατηγορία.

Από τις άλλες χώρες της Ευρώπης οι χώρες αυτές άργησαν πολύ να εφαρμόσουν το Ελάχιστο Εγγυημένο εισόδημα. Και στις τέσσερις αυτές χώρες το κοινωνικό κράτος παρουσιάζει υπανάπτυξη και ισχυρό ρόλο παίζει η οικογένεια και η εκκλησία.

Υπάρχει ανισομέρεια και ανισόροπη κατανομή των κοινωνικών επιδομάτων.

Το Εθνικό Σύστημα Υγείας χαρακτηρίζεται από καθολικότητα. Επίσης χαρακτηριστικό γνώρισμα των νοτίων χωρών είναι και ύπαρξη ενός εκτεταμένου δικτύου πελατειακών σχέσεων, και το κράτος είναι ευάλωτο σε κομματικές πιέσεις και χειραγώγηση.

1.1.2 Το Τοπικό Κράτος στην Άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής

Η κοινωνική πολιτική αποτελείται από προσανατολισμό δράσης, ανάλυση αιτιακών συντελεστών που επιδρούν στις κοινωνικές συνθήκες και παροχές, τη διατύπωση μιας θεωρητικής βάσης για παρέμβαση και τον έλεγχο της ουσίας των κοινωνικών μέτρων με εφαρμοσμένες πολιτικές.

1.1.3 Κύρια Θεωρητικά Ρεύματα στην Ανάπτυξη του Τοπικού Κοινωνικού Κράτους

Η στρατηγική τυποποίησης των τακτικών της κοινωνικής πρόνοιας υλοποιείται μέσα από τη κατασκευή «μοντέλων» προκειμένου να περιγραφούν γεγονότα και κοινωνικές τάσεις. Τα μοντέλα κοινωνικής πολιτικής ταξινομούνται στις παρακάτω κατηγορίες:

α) «Υπολειματικά»

Πρόκειται για ανάγκες οι οποίες καλύπτονται από τον μηχανισμό της αγοράς και η κρατική μέριμνα λειτουργεί επικουρικά μέσα από την κοινωνική ασφάλιση

β) «Βιομηχανικά»,

Πρόκειται για ανάγκες οι οποίες καλύπτονται σύμφωνα με την παραγωγικότητα, ενώ η κοινωνική ασφάλιση λειτουργεί συμπληρωματικά π.χ. Μ.Βρετανία

γ) «Θεσμικά ή αναδιανεμητικά»,

Πρόκειται για ανάγκες οι οποίες καλύπτονται μέσα από το βασικό σκοπό της εξολοκλήρου κάλυψης των αναγκών εκτός από μηχανισμούς αγοράς

Σύμφωνα με το (Κατρούγκαλος, 2004) το κριτήριο σύμφωνα με τη κατάταξη του βαθμού παρεμβατικότητας του μηχανισμού αγοράς διακρίνεται από τα εξής μοντέλα:

α) **«θετικό κράτος»**, όπου κρατική παρέμβαση παρεμποδίζεται σε ενέργειες που έχουν σκοπό την ανάπτυξη της οικονομικής κίνησης

β) «**κοινωνικής ασφάλειας**», όπου οι κοινωνικοοικονομικές ενέργειες διακρίνονται σαφώς

γ) «**κοινωνικό κράτος πρόνοιας**» όπου σκοπός είναι η επίτευξη κοινωνικής ισότητας σε κοινωνικές πολιτικές που εστιάζουν σε κοινωνικούς και όχι τόσο σε οικονομικούς σκοπούς.

Σύμφωνα με τη πιο πρόσφατη ταξινόμηση αναφέρεται ότι μπορεί να υφίσταται κατανόηση των συνεπειών των ποικίλων τύπων καθεστώτων πρόνοιας, σε αναπτυγμένα οικονομικά κράτη, οπότε υπάρχουν καθεστώτα πρόνοιας ριζοσπαστικά (Baggesen & Klitgaard. 2007) .

1.1.4 Το Πλαίσιο του Ρόλου των Αποκεντρωμένων Συστημάτων Κοινωνικής Πολιτικής

Το κράτος πρόνοιας αποτελεί το καθολικό οργανωσιακό τύπο κάθε σύγχρονης βιομηχανικής μέσα από τη θεσμική οργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών (Κατρούγκαλος, 2004) Η έννοια του κράτους πρόνοιας σχετίζεται με την προοδευτική περίοδο του αστικού κράτους. Μέσα από άλλη εικόνα του κράτους πρόνοιας, εκφράζεται μέσα από το σχήμα, ανθρωπιστικών αξιών, η προώθηση των πρώτων για την επίτευξη της δεύτερης (Κατρούγκαλος, 2004)

1.1.5 Το Κοινωνικό κράτος και η Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα

Από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του νεοελληνικού κράτους κυρίαρχη οικονομική δύναμη καταλαμβάνει ο πρωτογενής τομέας (αγροτική οικονομία), το εμπόριο και η ναυτιλία. Κύρια μορφή ιδιοκτησίας είναι η γη μικρή κυρίως (αν και το κράτος παρουσιάζεται τα πρώτα πενήντα χρόνια, ότι είναι ο ιδιοκτήτης του μεγαλύτερου τμήματος της καλλιεργήσιμης γης). Οι ρυθμοί ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα παρουσιάζεται χαμηλή στον τομέα του εμπορίου, της μεταποίησης την υφαντουργία, και την μεταξουργία.

Συνεπώς η κοινωνική πολιτική ουσιαστικά αναφέρεται στην ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης, την διανομή της καλλιεργήσιμης γης στους αγρότες και την προστασία του παραγωγού ζητήματα που θα απασχολήσουν για δεκαετίες το ελληνικό κράτος. Τα άτυπα δίκτυα , η οικογένεια και η κοινότητα συγκροτούν φορείς

προνομιακών πρακτικών. Με την σταδιακή εκβιομηχάνιση κυρίως γύρω στο 1870, και μετά, δημιουργούνται οι πρώτοι πυρήνες της μισθωτής εργασίας. Στα τέλη του αιώνα γύρω στο 1900, ο πληθυσμός της Αθήνας και του Πειραιά δωδεκαπλασιάζεται, και καταγράφονται τα πρώτα σκιρτήματα της Εργατικής τάξης (γενική απεργία των εργατών στο Λαύριο και τον Πειραιά το 1880). Το 1882 ιδρύεται το Ταμείο περίθαλψης από ατυχήματα(εργάτες ορυχείων), το 1901 υποχρεώνονται οι εργοδότες να αποζημιώνουν τους εργάτες των ορυχείων που καθίστανται ανίκανοι προς εργασία. Το 1906-1910 συστήνονται τα πρώτα Ταμεία Συντάξεων και Αλληλοβοήθειας (ΣΠΑΠ, Προσωπικού Σιδηροδρόμων, Υπαλλήλων Εθνικής Τράπεζας). Το 1909 καθιερώνεται η Κυριακή ως αργία.

Η κυβέρνηση Βενιζέλου θεσπίζει νόμους κατ της παιδικής εργασίας (έως 12 ετών), και ρυθμίζει τις ώρες εργασίας για τις γυναίκες, γενικεύεται η υποχρεωτική ασφάλιση, καθορίζονται κανόνες υγιεινής στους χώρους εργασίας, στηρίζονται οι χήρες και τα ορφανά, και οι πρόσφυγές ενώ ιδρύεται και το Υπουργείο Περίθαλψης το 1917. Παράλληλα το κράτος παρεμβαίνει στην ρύθμιση των εργασιακών σχέσεων, στα πρότυπα των Ευρωπαϊκών Βιομηχανικών Κοινωνιών.

Κατά την διάρκεια του Μεσοπολέμου ιδρύονται τα Ταμεία Κύριας ασφάλισης (ΤΣΑΥ, Ταμείο Νομικών, Ταμείο Εφημεριδοπωλών, ΤΕΒΕ, κ.α). Το 1961 ιδρύεται ο ΟΓΑ.

Ωστόσο η ανάγκη της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν συνοδεύτηκε από την επεξεργασία και υλοποίηση κοινωνικής πολιτικής. Ενώ στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες η μεταπολεμική περίοδος χαρακτηρίζεται από αύξηση της συνολικής κατανάλωσης, στην Ελλάδα γίνονται σποραδικές κινήσεις σε τομείς όπως η υγεία, η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός και η κατοικία. Οι τομείς αυτοί παραμένουν στο περιθώριο. Ακόμα και στην δεκαετία του 1970, μειώνονται οι δαπάνες για εργατικές κατοικίες, διογκώνεται ο ιδιωτικός τομέας υγείας, αυξάνεται η τιμή του ρεύματος, των εισιτηρίων των ΜΜΜ. Το επίδομα ανεργίας υπήρχε για ελάχιστες ομάδες εργαζομένων.

Το Σύνταγμα του 1975, θέτει τα θεμέλια για την διεύρυνση της κοινωνικής πολιτικής και την κατοχύρωση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Αναγνωρίζεται η κομματική πολυφωνία, ο συνδικαλισμός, το δικαίωμα ανεργίας και των συλλογικών διαπραγματεύσεων, της κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, υγείας απασχόλησης και

στέγης. Το κράτος μετατρέπεται σε κράτος δικαίου και διακηρύσσει την τυπική του ουδετερότητα. (Γ. Μηλιός, 1982, σελ. 2)

Στην δεκαετία του 1980 παρουσιάζεται μία αντίφαση μεταξύ της Ελλάδας και των χωρών της Ευρώπης. Ενώ στην Ευρώπη αρχίζει η αμφισβήτηση του Κοινωνικού κράτους, στην Ελλάδα (με καθυστέρηση) αρχίζει ένα μεγάλο κύμα κρατικοποιήσεων και αναπτύσσονται τομείς της πρόνοιας και της υγείας (ΕΣΥ, αύξηση δαπανών για την υγεία, επέκταση της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, εργατικές κατοικίες, αύξηση συντάξεων, επιβάλλεται η Ισότητα των Φύλων, αλλάζει το οικογενειακό δίκαιο).

Οι διεύρυνση των θεσμών κοινωνικής πολιτικής πραγματοποιήθηκε με έλλειψη προγραμματισμού, ιεράρχησης, στόχων, με αποτέλεσμα την άναρχη και αποσπασματική οικοδόμηση ενός συστήματος κοινωνικής προστασίας. Επίσης η πολιτική εξουσία έχοντας προνομιακή μεταχείριση για κάποιες συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες διευκόλυνε τον κατακερματισμό του συστήματος και την άνιση και στρεβλή του ανάπτυξη π.χ μία εργάτρια δεν κατοχύρωνε δικαίωμα σύνταξης στα 60, αν είχε εργαστεί λιγότερα από 15 χρόνια, σε σχέση με τις δημόσιες υπαλλήλους με δύο παιδιά που συνταξιοδοτούνταν στα 45.

Την δεκαετία του 1990 αρχίζουν να εμφανίζονται δημοσιονομικά ελλείμματα, και υψηλός πληθωρισμός ενώ έντονη κριτική ασκείται στο κοινωνικό κράτος στο οποίο κατά λογίζονται «ευθύνες», ότι δεν διευκολύνει την οικονομική σύγκλιση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Την δεκαετία του 2000, το ελληνικό κοινωνικό κράτος μπαίνει σε φάση κλυδωνισμών με κύρια την μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος.

Σήμερα μεσούσης της οικονομικής κρίσης, το κοινωνικό κράτος δείχνει να έχει καταρρεύσει και έχει τροφοδοτήσει την ελληνική κοινωνία με εντάσεις αντιπαραθέσεις και κυβερνητικά αδιέξοδα. Η χρεοκοπία του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, η μείωση δαπανών για την εκπαίδευση, την υγεία και την πρόνοια, η βίαια αλλαγή των εργασιακών σχέσεων, η αύξηση της ανεργίας, η εμφάνιση φτώχειας, η αμφισβήτηση των κοινωνικών δικαιωμάτων, απειλούν την κοινωνική συνοχή, και την ανάπτυξη της χώρας.

1.1.6 Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα

Την δεκαετία του 1980 οι σχέσεις τοπικού και κεντρικού αναθεωρήθηκαν και οδηγήθηκαν σε ενίσχυση του τοπικού κράτους με διεύρυνση των αρμοδιοτήτων στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής. Στον Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα του 1980 θεσμοθετούνται οι πρώτες αρμοδιότητες που ασκούνται από τους ΟΤΑ και αφορούν τις αστικές συγκοινωνίες, τα κέντρα κοινότητας, τις αθλητικές εγκαταστάσεις, τους χώρους στάθμευσης, κ.α.(αρ.23),

Επίσης στο αρ. 24, αναφέρονται συντρέχουσες αρμοδιότητες στην κοινωνική πολιτική και στα πλαίσια των παιδικών, βρεφικών και υγειονομικών σταθμών, τις εργατικές κατοικίες, τα πολιτιστικά κέντρα. Καθώς και σε αρμοδιότητες της ύδρευσης, της αποχέτευσης, την καθαριότητα , κ.α.

Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας αναφέρει στα αρ. 26 και 37, την δικαιοδοσία των ΟΤΑ, στην ίδρυση και λειτουργία βρεφονηπιακών σταθμών, ορφανοτροφείων, ΚΑΠΗ, Κέντρα στήριξης ΑμεΑ, Δημοτικών Ιατρείων, Προγραμμάτων προληπτικής ιατρικής κ.α.

Η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ, είναι συνεχής τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Η άποψη που καθόρισε τις πολιτικές των τελευταίων δεκαετιών, ήταν ότι μια αποκεντρωμένη δημόσια διοίκηση που είναι **πιο αποδοτική και κοντά** στον πολίτη, περισσότερο **δημοκρατική** και ακόμα πιο **αποτελεσματική** προσφέρει στην ανάπτυξη σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Οι μεγαλύτερες νομοθετικές πρωτοβουλίες για την Τ.Α, αποτυπώνονται στους παρακάτω νόμους:

- Ν. 2539/1997,περι «Συγκρότησης της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτ/σης» ή αλλιώς όπως συνηθίζεται να λέγεται πρόγραμμα «Καποδίστριας».

Με αυτήν την νομοθετική παρέμβαση το κεντρικό κράτος, άλλαξε με γεωγραφικά κυρίως κριτήρια, τον διοικητικό χάρτη της χώρας, εισάγοντας τον θεσμό των δημοτικών διαμερισμάτων.

- Ν. 3852/2010, περί « Νέας Αρχιτεκτονικής της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης»

Με τον «Καλλικράτη» το κράτος μεταβίβασε ουσιαστικές αρμοδιότητες άσκησης κοινωνικής πολιτικής στην Τ.Α, και ενίσχυσε τον αναπτυξιακό της χαρακτήρα. Επιπλέον οι Δήμοι έχουν την δυνατότητα κατάρτισης σχεδιασμού και εφαρμογής κοινωνικών προγραμμάτων για την καταβολή προνοιακών επιδομάτων, την απεξάρτηση και επανένταξη τοξικομανών, την ενσωμάτωση προσφύγων και μεταναστών κ.α

Η τελευταία διοικητική μεταρρύθμιση (Καλλικράτης), έχει μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα στην άσκηση Κοινωνικής πολιτικής από τους ΟΤΑ.

Ενώ οι Δήμοι έχουν την ευθύνη και την θεσμική επάρκεια να σχεδιάσουν, να χρηματοδοτήσουν (ίδιους πόρους, ευρωπαϊκά προγράμματα), να υλοποιήσουν και να παρέχουν στοχευμένες κοινωνικές υπηρεσίες, δυστυχώς αυτή η θεσμική δυνατότητα αποδυναμώνεται γιατί η Ελλάδα βρίσκεται σε οικονομική ύφεση, η Τ.Α λειτούργει κάτω από ένα γραφειοκρατικό σύστημα που δεν απλουστεύονται οι διαδικασίες, και τα κοινωνικά προβλήματα είναι συνεχώς αυξανόμενα ανεργία, φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός, προσφυγές- μετανάστες κ.α.

1.2 Εννοιολογικός προσδιορισμός της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες στην διεθνή ακαδημαϊκή βιβλιογραφία τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη παρατηρείται μία στροφή όσον αφορά την μελέτη της φτώχειας και την μελέτη των προβλημάτων του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι έννοιες της φτώχεια και η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού μπορεί να σχετίζονται αλλά δεν ταυτίζονται.

Η φτώχεια είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο που επηρεάζεται από ένα μεγάλο αριθμό παραγόντων με πολλές διαφορετικές προοπτικές και διαφορετικές προσεγγίσεις.

Για τον Αριστοτέλη, η φτώχεια είναι ο γονέας της επανάστασης και του εγκλήματος και η φτώχεια χωρίς χρέη είναι πλούτος.

Ο Sen (1999) στο βιβλίο του “development as Freedom” υποστηρίζει πως η πραγματική ανάπτυξη μιας κοινωνίας ταυτίζεται με την διαδικασία αύξησης των ελευθεριών και ευκαιριών που απολαμβάνουν τα άτομα της κοινωνίας αυτής. Επομένως με την ανάπτυξη θα πρέπει να περιορίζεται η φτώχεια η διαφθορά η

έλλειψη εμπιστοσύνης, η κακή διακυβέρνηση, ο αναλφαβητισμός, η σχολική διαρροή, υπηρεσιών κλπ. Αναφέρεται σε παράγοντες στέρησης δυνατοτήτων τους οποίους θεωρεί ως πιο καθοριστικούς για την πραγματικότητα της φτώχειας συγκριτικά με το εισόδημα.

Το 1995, στην διάσκεψη της Κοπεγχάγης για την κοινωνική ανάπτυξη του ΟΗΕ, υιοθετήθηκε ο εξής ορισμός: « Φτώχεια είναι μία κατάσταση η οποία χαρακτηρίζεται από οξεία στέρηση βασικών ανθρώπινων αναγκών όπως φαγητό, πόσιμο νερό, βασικές παροχές υγιεινής, υγείας στέγης, μόρφωσης και πληροφόρησης. Εξαρτάται από το εισόδημα όσο και από την πρόσβαση στις υπηρεσίες».

Για την Παγκόσμια Τράπεζα (2001), φτώχεια είναι η έλλειψη ή μη –ικανότητα επίτευξης ενός κοινωνικά αποδεκτού επιπέδου διαβίωσης, ενώ το κέντρο έρευνας Innocenti της UNICEF (2005), αναφέρει ότι ένας επιχειρησιακός ορισμός της φτώχειας θα πρέπει πάντα να συνδέεται με τη οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Το Συμβούλιο τη Ευρώπης το 1975 χαρακτηρίζει ως φτωχούς «άτομα και οικογένειες, των οποίων οι πόροι είναι τόσο περιορισμένοι ώστε να αποκλείονται από τον ελάχιστο αποδεκτό τρόπο ζωής στο κράτος μέλος στο οποίο ζουν».

Για τον P. Townsend (1979), η φτώχεια ορίζεται σε όρους σχετικής στέρησης ως «ανεπάρκεια πόρων που έχει αποτέλεσμα τον ουσιαστικό αποκλεισμό του ατόμου ή της οικογένειας από το συνηθισμένο επίπεδο διαβίωσης, καθώς και από την συμμετοχή του στις συνήθειες και δραστηριότητες της κοινωνία που ζεί ». Έτσι η διαχωριστική γραμμή μεταξύ φτωχών και μη φτωχών θα έπρεπε να αναζητηθεί στην στέρηση η μη στέρηση ενός ατόμου/νοικοκυριού από τον κυρίαρχο σε μια δεδομένη κοινωνία «τρόπο ζωής».

Αντίστοιχα ο Hagenaars (1986, σ. 37), καθόρισε την φτώχεια με 3 χαρακτηριστικά:

- Στέρηση βασικών αγαθών
- Να έχει κάποιος λιγότερα από άλλους σε μια κοινωνία
- Να αισθάνεται κάποιος ότι δεν έχει επαρκής πόρους να τα βγάλει πέρα μόνος του.

Οι τελευταίοι ορισμοί υπογραμμίζουν τη σχετική φύση της σύγχρονης φτώχειας. Ένας ελάχιστος αποδεκτός τρόπος ζωής εξαρτάται κατά ένα μεγάλο μέρος από τον επικρατούντα τρόπο ζωής στην κοινότητα και στο επίπεδο κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της. Επομένως η φτώχεια είναι στενά συνδεδεμένη με τον χρόνο και τον τρόπο παρατήρησης της.

Για τον CHAMBERS (2006), η απάντηση στο τι είναι φτώχεια εξαρτάται από το ποιος ρωτάει και ποιος απαντάει. Στο πλαίσιο αυτό μεταξύ άλλων διακρίνει:

A) Τη φτώχεια λόγω έλλειψης εισοδηματικών πόρων (εισοδηματική φτώχεια)

B) Την φτώχεια λόγω στέρησης άλλων –εκτός εισοδήματος-υλικών πόρων όπως π.χ η κατοικία, η αδυναμία απόκτησης καταναλωτικών αγαθών, και ανεπαρκής πρόσβαση σε υπηρεσίες.

Γ) Την πολυδιάστατη στέρηση, με την υλική έλλειψη να συνιστά μια μεταξύ πολλών αμοιβαία ενισχυόμενων διαστάσεων, σε διάφορες πτυχές της ανθρώπινης ζωής.

Δ) Την φτώχεια ως έλλειψη ικανοτήτων.

Η φτώχεια δεν είναι εύκολο να οριστεί, λόγω του δυναμικού και πολυδιάστατου χαρακτήρα της. Όλες οι εννοιολογικές προσεγγίσεις ή διαφοροποιήσεις μπορεί να οδηγήσουν στον προσδιορισμό διαφορετικών ατόμων ή ομάδων υψηλού κινδύνου και κατά συνέπεια σε διαφορετικές πολιτικές αντιμετώπισης του προβλήματος.

Μεταξύ της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού υπάρχουν διαφορές και διαστάσεις. Η φτώχεια είναι μονοδιάστατη έννοια εφόσον αναφέρεται μόνο σε έλλειψη πόρων (κυρίως εισοδήματος) ενώ ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι έννοια πολυδιάστατη. Επίσης η φτώχεια είναι έννοια στατική ενώ ο αποκλεισμός δυναμική έννοια.

Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός: εννοιολογική διασαφήνιση		
	Στατική έκβαση	Δυναμική διαδικασία
Εισόδημα	Φτώχεια	Εξασθένηση
Πολυδιάστατη	Στέρηση	Κοινωνικός αποκλεισμός

Μπαλούρδος 2005

Αν και πολλές μελέτες φτώχειας περιορίζονται στην διάσταση του εισοδήματος πολύ ερευνητές ενσωματώνουν την έννοια της πολυδιάστατης αποστέρησης.

Στην ανάπτυξη των θεωριών του κοινωνικού αποκλεισμού οι ερευνητές συμπεραίνουν ότι η στέρηση δεν αφορά μόνο την απόκλιση από ένα επαρκές ή

αποδεκτό από την κοινωνία εισόδημα , αλλά επεκτείνεται και σε άλλες παραμέτρους της οικονομικής ζωής (πρόσβαση στην αγορά εργασίας, επιχειρηματικότητα, υπηρεσιών, κατανάλωση χρηματοοικονομικές υπηρεσίες). Επίσης ο αποκλεισμός επεκτείνεται και σε άλλα πεδία όπως η εργασία, η παιδεία, η υγεία, η κοινωνική φροντίδα, ο πολιτικό λόγος, η συμμετοχή στις κοινωνικές δράσεις, γενικά την άσκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου.

Κατά αυτήν την έννοια η αδυναμία συμμετοχής του ατόμου σε βασικές πολιτικές , οικονομικές και κοινωνικές λειτουργίες, ή με άλλα λόγια η αποστέρηση του ατόμου από θεμελιώδη πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα συνιστά των πυρήνα της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού. (Silver,1994, Walker and Walker, 1997, de Haan,1998, Byrne 1999).

Η φτώχεια και η στέρηση αποτελούν συνιστώσες της ευρύτερης έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού.

1.2.1 Ιστορική αναδρομή στο φαινόμενο της φτώχειας

Ο ορισμός της φτώχειας και κατά συνέπεια η απάντηση στο ερώτημα «ποιος είναι φτωχός;» θα πρέπει να γίνει σε διερεύνηση του πως εδραιώθηκε το φαινόμενο της φτώχειας διαχρονικά.

Μιλώντας για την ελληνική πραγματικότητα, και ξεκινώντας από την αρχαία Ελλάδα, διαπιστώνεται ότι οι ρίζες της φτώχειας είναι πολύ παλιές. Την εποχή εκείνη ο διαχωρισμός των ανθρώπων ήταν σε ελεύθερους πολίτες και είλωτες.

Οι φτωχοί λάμβαναν βοήθεια από τους επιφανείς πολίτες οι όποιοι προέβαιναν σε μια σειρά ενεργειών όπως ο αναδασμός της γης, η κατάργηση χρεών, η παροχή εργασίας.

Αυτά ήταν και τα δείγματα κοινωνικής προστασίας της εποχής αυτής. (Σταθόπουλος 2005:117-118).

Με την επέκταση του χριστιανισμού η φτώχεια γίνεται αντιληπτή από τους πιστούς ως φιλανθρωπία, ως ένδειξη ανιδιοτελούς αγάπης. Στην πράξη αντιμετώπιζονταν με διανομή χρημάτων συσσίτια, και φροντίδα στους μη έχοντες. Η εκκλησία επί σειρά ετών λάμβανε δράση στην ανακούφιση των φτωχών στο όνομα του χριστιανικού λόγου. (Σταθόπουλος 2005:120-121).

Την εποχή αυτοί φτωχοί ήταν όσοι δεν είχαν περιουσία και δεν είχαν κοινωνική καταξίωση.

Την περίοδο της αναγέννησης γίνονται πολλές κοινωνικές αλλαγές και τα πνευματικά ρεύματα που αναδύονται (διαφωτισμός-ανθρωπισμός) επηρεάζουν τις μέχρι τότε θεοκρατικές αντιλήψεις. Ωστόσο στην Ευρώπη μετά από πολέμους και τις πρώτες αλλαγές στην βιομηχανική παραγωγή παρατηρείται αύξηση των φτωχών και συστηματική αντιμετώπιση του φαινομένου. Προκύπτει ο διαχωρισμός των ανθρώπων σε ικανούς (ικανοί προς εργασία και εκπαίδευση), και σε αυτούς που δεν ήταν σε θέση να εργαστούν οπότε και έμπαιναν σε ιδρύματα.

Στην Αγγλία με το νομοθέτημα της Ελισάβετ το 1601, αναγνωρίζονται 3 κατηγορίες φτωχών:

-Οι σωματικά εύρωστοι που μπορούν να εργαστούν σε φτωχοκάτεργα και αναμορφωτήρια

- Οι φτωχοί με προβλήματα υγείας και αναπηρίες οι οποίοι έμπαιναν σε πτωχοκομεία

- Τα παιδιά τα οποία δίνονταν σε ανάδοχες οικογένειες προκειμένου να εργαστούν ή σε μικρό επιχειρήσεις προκειμένου να ζήσουν . (Σταθόπουλος 2005:141-149).

Με την βιομηχανική επανάσταση δημιουργείται μια νέα τάξη πραγμάτων η οποία συνοδεύεται από μετανάστευση, κοινωνικές ανακατατάξεις, φτώχεια και εξαθλίωση.

Για πρώτη φορά τότε εφαρμόστηκαν με καταναγκαστικό τρόπο μέτρα κοινωνικής πολιτικής (π.χ νόμος για την φτώχεια στην Αγγλία) με τους οποίους γινόταν καταστολή των κοινωνικών συμπεριφορών καθώς και πειθάρχηση και διαπαιδαγώγηση των φτωχών.

Στην Ελλάδα από την σύσταση του ελληνικού κράτους και μέχρι την περίοδο της κατάρρευσης της δικτατορίας το 1974, τόσο το κράτος όσο και η εκκλησία αδύναμα διαχειρίζονται το φαινόμενο της φτώχειας κυρίως μέσω της φιλανθρωπίας.

Την περίοδο της πετρελαϊκής κρίσης του 1970, το φαινόμενο της φτώχειας έρχεται στο προσκήνιο κυρίως εξαιτίας των προβληματισμών για την ανεργία, την διανομή του εισοδήματος, καθώς και την οικονομική ανισότητα, γεγονότα που επέβαλαν την αντιμετώπιση της φτώχειας από μια άλλη οπτική γωνία, ως δομικού κοινωνικού φαινομένου (Μπαλούρδος, Υφαντόπουλος, Νικολόπουλος. 2009:226-227).

1.3 Ιστορική αναδρομή του κοινωνικού αποκλεισμού

Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» (social exclusion) χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά στην Γαλλία το 1974 από τον Rene Lenoir, Γενικό Γραμματέα Κοινωνικής Πολιτικής της κυβέρνησης Σιράκ, για να περιγράψει το γεγονός ότι περίπου το 1/10 του πληθυσμού της Γαλλίας δεν είχε πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες οι οποίες παρέχονται από το κράτος προς του πολίτες. Έκτοτε ο ορρός χρησιμοποιείται ευρύτατα διεθνώς περί οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων με τρόπο συμπληρωματικό ή και ως υποκατάστατο αυτό της εισοδηματικής φτώχειας.

Το 1989 ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός γίνεται αποδεκτός σε κείμενα της Ευρώπης Έκτοτε αποτελεί βασική έννοια της ευρωπαϊκής πραγματικότητας, που χρησιμοποιείται κυρίως με τη μορφή κατηγορίας προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Οι καινούργιες και πολυδιάστατες (σε ποικίλους τομείς) μορφές αποστέρησης, που παρατηρήθηκε ότι έχουν εμφανιστεί σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χαρακτηρίζονται με τον όρο κοινωνικός αποκλεισμός, φαινόμενο, στην καταπολέμηση του οποίου στοχεύουν συλλογικά τα κράτη-μέλη, αφού κρίθηκε πως το φαινόμενο αυτό αποτελεί απειλητικό παράγοντα της επίτευξης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, που επιδιώκεται στο πλαίσιο της ανάπτυξης της ενιαίας αγοράς. Στην Ελλάδα σήμερα η έρευνα και οι αναφορές που γίνονται στον ορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού είναι μεγάλη. Οι ερευνητές αντιμετωπίζουν μεγάλη δυσκολία στη προσπάθειά τους να αποσαφηνίσουν τον όρο και ουσιαστικά συναθροίζονται τις περισσότερες φορές χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα προκειμένου να δώσουν με τον απαραίτητο ορθολογισμό μια θεωρητική οντότητα στον όρο. Οι συναθροίσεις που γίνονται σήμερα στα πλαίσια του προσδιορισμού του όρου τείνουν να είναι πολύ περισσότερα από το επιστημονικό έργο το οποίο έχει προηγηθεί.

Μέσα στο Δεκέμβριο του 1996 είχαν γίνει ογδόντα ημερίδες εντός συνόρων, οι οποίες αναφέρονται στον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι ημερίδες αυτές δεν έγιναν τότε με στόχο την αποσαφήνιση του όρου και την οριοθέτηση των κοινωνικών του διαστάσεων, αλλά εντάθηκαν με βασικό τους στόχο να δώσουν απαντήσεις στα αρνητικά μηνύματα, που λάμβαναν οι ερευνητές από το ευρύτερο περιβάλλον της χώρας.

Όλα τα παραπάνω αποσαφηνίζουν τις προσπάθειες που έγιναν αλλά και που γίνονται να προσδιοριστεί ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός. Στην Ελλάδα οι προσπάθειες αυτές εντάθηκαν αφότου ο όρος είχε εξαχθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Επιτροπή, 2011) δεδομένου ότι η χώρα έμπαινε σε μακρά περίοδο οικονομικής κρίσης.

1.3.1 Τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού

Ένα αρχικό χαρακτηριστικό σε σχέση με το κοινωνικό αποκλεισμό και την οριοθέτηση του είναι ότι υπάρχει σήμερα μια ασάφεια, μια παραπλάνηση σε πολλούς ορισμούς, οι οποίοι πηγάζουν από τις εκατοντάδες ερευνητικές εργασίες, διαλέξεις, συνέδρια κ.λ.π. Το σίγουρο πάντως είναι ότι ανεξάρτητα από την οριοθέτηση του συγκεντρώνει στο περιεχόμενο του πολλές διαφορετικές και σημαντικές έννοιες οι οποίες αναφέρονται ως οικονομικές και κοινωνικές διαδικασίες, που δημιουργούν καινούργιες μορφές ανασφάλειας, αλλοτρίωσης και αποστέρησης και συμβάλλουν στην ανάπτυξη του, εμφανίζοντας αποκλίσεις μεταξύ των διαφόρων χωρών και των περιοχών τους ως προς την μορφή, την ποικιλία και την έκτασή τους. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκε ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται στα ακόλουθα πεδία (Μπούρου 2008):

1. Η οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση και ανακατανομή των πόρων, η οποία, παρότι σε μεγάλο βαθμό ευνοεί ορισμένους, έχει δυσανάλογα αρνητικές επιπτώσεις και συνέπειες στους περισσότερους, που είναι γενικότερα οι πιο φτωχοί και ευάλωτοι.
2. Η μετανάστευση προς τις διάφορες χώρες της κοινότητας, η οποία, τα τελευταία χρόνια, αναπτύσσεται με αυξανόμενους ρυθμούς, λόγω των πρόσφατων γεωπολιτικών εξελίξεων στην Μέση Ανατολή.
3. Οι μεταβολές στη συνοχή των άτυπων διαπροσωπικών δικτύων (οικογένεια, φίλοι, γείτονες), τα οποία, εξαιτίας της αναδιάρθρωσης των οικογενειακών δομών, αντιλήψεων και αξιών, κατευθύνονται σε φαινόμενα ατομοκεντρισμού, που συνεπάγονται την ολοένα και μικρότερη στήριξη των ατόμων με κάποιου είδους ανάγκη.

Όλα τα παραπάνω δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο τον ορισμό του. Υπάρχει, όμως, συμφωνία ως προς τα κοινά χαρακτηριστικά των καταστάσεων αποκλεισμού.

Ως τέτοια έχουν αναδειχθεί 1) Η έλλειψη δυνατότητας άσκησης των δικαιωμάτων του ατόμου χωρίς βοήθεια, εξαιτίας της ύπαρξης περιορισμών πρόσβασης σε τομείς, όπως η πληροφόρηση, η εκπαίδευση, η επαγγελματική κατάρτιση, η απασχόληση, η στέγαση, οι συλλογικές υπηρεσίες, 2) Η ιατρική περίθαλψη, 3) Η κακή εικόνα, που συχνά διατηρούν τα άτομα αυτά για τον εαυτό τους και για την ικανότητά τους να αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους, 4) Ο κίνδυνος μονιμοποίησης των αναγκών ενίσχυσής τους, 5) Ο πιθανός στιγματισμός αυτών και των συνοικιών των αστικών περιοχών, όπου κατοικούν και 6) Η ενδεχόμενη ισχυρή σχέση των ατόμων αυτών με τους κύριους κοινωνικούς μηχανισμούς, που παράγουν ή διανέμουν πόρους, όπως αγορά εργασίας, οικογένεια ή άλλα διαπροσωπικά δίκτυα (Επιτροπή, 2011).

Στην καθημερινότητα ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός από κάποιους θεωρητικούς αντιμετωπίζεται με σχετική δυσπιστία. Συγκεκριμένα μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα του Γ. Βότση στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* στις 13/1/1997, ο οποίος αναφέρει τα ακόλουθα: «Πολλά άλυτα προβλήματα τα οποία βαραίνουν τη κοινωνία μας καλύπτονται από τον όρο κοινωνικός αποκλεισμός. Συγκεκριμένα η είσοδος φτωχών συνανθρώπων μας από την Ανατολή και τα Βαλκάνια στις χώρες της Δύσης, ανέπτυξαν αυτά τα προβλήματα όπως τη φτώχεια, την ανεργία, τη πείνα, το δουλεμπόριο, τα γκέτο, την εκμετάλλευση αλλά και την έλλειψη ασφάλισης, την έλλειψη κοινωνικής πρόνοιας, τις διώξεις, το κατατρεγμό, τη ταπείνωση κ.λ.π» (Βότσης, 1997). Όλα αυτά γέννησαν την ανάγκη να δηλωθούν με κάποιον συγκεκριμένο όρο στη καθημερινότητα του σημερινού ανθρώπου, αυτός ο όρος ήταν ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Αυτή η άποψη είναι αρκετά ακραία μια και ο όρος γεννήθηκε πολύ πιο πριν από την ανάπτυξη των παραπάνω δυσάρεστων γεγονότων. Όμως, χωρίς αμφιβολία, σήμερα στον καθημερινό λόγο είτε απλών ανθρώπων, είτε οργανώσεων και υπηρεσιών χρησιμοποιείται ο όρος “κοινωνικός αποκλεισμός” ως συνώνυμο άλλων όρων, όπως είναι η φτώχεια, η ανεργία, οι διακρίσεις, ο ρατσισμός κ.ά. (Επιτροπή, 2011).

Είναι χαρακτηριστικό σήμερα ότι η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού εκφέρεται μαζί με την έννοια της “φτώχειας”, ότι η μακρόχρονη ανεργία μετονομάζεται σε “αποκλεισμό από την αγορά εργασίας” και ότι ο ρατσισμός και οι διακρίσεις ταυτίζονται με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτό δεν είναι τυχαίο. Ο Strobel (1996, σ. 174) σημειώνει σχετικά: «*Η επιτυχία του όρου “κοινωνικός αποκλεισμός” πιθανόν να*

οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι έχει υποστεί μια αλλαγή στη σημασία του και έχει μετατραπεί σε ευφημισμό. Ενώ αρχικά αναφερόταν στην πράξη της απόρριψης κάποιου από μια ομάδα, από ένα θεσμό ή από ένα κοινωνικό χώρο (ή της απαγόρευσης να συμμετέχει σε αυτά), τώρα αναφέρεται στο αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας, στην κατάσταση αυτών που αποκλείονται, χωρίς ένδειξη σχετικά με το “από πού αποκλείονται” και “ποιος τους αποκλείει”».

Στην “Πράσινη Βίβλο” της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο που αναφέρεται στο “κοινωνικό αποκλεισμό” δεν υπάρχει ορισμός της έννοιας. Η έλλειψη ορισμού καλύπτεται με τη ταύτιση του όρου με τη φτώχεια και την περιθωριοποίηση, οι οποίες απλώς διαφοροποιούνται ελαφρά από τον κοινωνικό αποκλεισμό με τις φράσεις: «Η δημόσια συζήτηση σχετικά με τα θέματα αυτά (δηλαδή της φτώχειας και της περιθωριοποίησης) άλλαξε ευρέως κατά τη διάρκεια των περασμένων 15 ετών. Η έμφαση δίνεται τώρα στη διαρθρωτική φύση της διαδικασίας, η οποία αποκλείει μέρος του πληθυσμού από οικονομικές και κοινωνικές ευκαιρίες» (Commission of the European Communities, 2001, σ. 24).

Το ίδιο το φαινόμενο περιγράφεται, όμως, με παρόμοιο τρόπο με εκείνον της περίπτωσης του καθημερινού λόγου, δηλαδή με αναφορά σε κάποιες καταστάσεις και σε κάποια αίτια. Το σχετικό κείμενο είναι το ακόλουθο :

«Ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν σημαίνει μόνο ανεπαρκές εισόδημα. Υπερβαίνει ακόμη και τη συμμετοχή στην εργασιακή ζωή, εκδηλώνεται σε τομείς όπως η στέγαση, η εκπαίδευση, η υγεία και η πρόσβαση σε υπηρεσίες. Θίγει όχι μόνο άτομα που έχουν υποστεί σοβαρή οπισθοδρόμηση, αλλά και κοινωνικές ομάδες, ιδιαίτερα σε αστικές και αγροτικές περιοχές, οι οποίες αποτελούν αντικείμενο διάκρισης, διαχωρισμού ή εξασθένησης των παραδοσιακών μορφών των κοινωνικών σχέσεων. Γενικότερα, η επισήμανση των ρωγμών στον κοινωνικό ιστό, υποδηλώνει κάτι περισσότερο από κοινωνική ανισότητα και συνεπακόλουθα ενέχει τον κίνδυνο μιας διπλής ή κατακερματισμένης κοινωνίας. Οι ευθύνες των μόνων γονέων και τα χαμηλά επίπεδα εισοδήματος τοποθετούν τις γυναίκες ιδίως, σε καταστάσεις φτώχειας με πενιχρές προοπτικές βελτίωσης της θέσης τους» (Commission of the European Communities, 2001, σ. 18-20).

1.3.2 Αιτίες του κοινωνικού αποκλεισμού

Τα αίτια του αποκλεισμού είναι πολλαπλά: η μόνιμη ανεργία και, ιδίως, η μακροχρόνια ανεργία, ο αντίκτυπος της βιομηχανικής αλλαγής σε μη ειδικευμένους εργαζόμενους, η εξέλιξη των οικογενειακών δομών και η παρακμή των παραδοσιακών μορφών αλληλεγγύης, η αύξηση του ατομικισμού και η παρακμή των παραδοσιακών αντιπροσωπευτικών θεσμών, τέλος, οι νέες μορφές μετανάστευσης, ιδιαίτερα η παράνομη μετανάστευση και οι μετακινήσεις του πληθυσμού (Panayiotopoulos, & Zachariades, 2016).

Επιπλέον, αν και τονίζεται στην αρχή ότι η ιδιαιτερότητα του κοινωνικού αποκλεισμού συνίσταται στο γεγονός ότι αποτελεί διαδικασία που οδηγεί στη φτώχεια και στην περιθωριοποίηση, το κείμενο καταλήγει σε μία ταύτιση αιτίων και όψεων του φαινομένου. Δηλαδή, τελικά, ο ορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού στο κείμενο που αποτελεί τη βάση επάνω στην οποία οικοδομείται η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού δεν διαφέρει αισθητά από τον προεπισημοποιημένο ορισμό που δίνεται στο πλαίσιο του καθημερινού λόγου (Επιτροπή, 2011).

Τα πράγματα είναι διαφορετικά σε ότι αφορά την περιγραφή του φαινομένου στο πλαίσιο της «Στοχοθετημένης Κοινωνικο-Οικονομικής Έρευνας» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εδώ ο κοινωνικός αποκλεισμός διαφοροποιείται πρώτον ως έννοια που αφορά ολόκληρη την κοινωνία - και ταυτίζεται στην περίπτωση αυτή με την απώλεια της κοινωνικής συνοχής - και δεύτερον ως έννοια που αφορά σε άτομα και σε ειδικές ομάδες - οπότε “αναπαριστά μια προοδευτική διαδικασία περιθωριοποίησης που οδηγεί σε οικονομική εξαθλίωση και σε διάφορες μορφές κοινωνικής και πολιτισμικής μειονεκτικότητας» (Commission of the European Communities, 2001, σ. 18-20).

Στο έργο του Strobel διαπιστώνονται αλλαγές στην ευρωπαϊκή σκέψη σε ότι αφορά τη θεώρηση του κοινωνικού αποκλεισμού και καταγράφονται δύο διατυπώσεις ως ορόσημα των αλλαγών αυτών(Strobel, 1996, σ. 173-186):

1. Η πρώτη αναφέρεται στη θεώρηση των κοινωνικά αποκλεισμένων ως “άτομα ή οικογένειες των οποίων οι πόροι είναι τόσο μικροί ώστε να αποκλείονται από το ελάχιστο του αποδεκτού τρόπου ζωής της χώρας στην οποία ζουν”, εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Υπουργών το 1975.

2. Η δεύτερη αναφέρεται στον ορισμό των κοινωνικά αποκλεισμένων ως ομάδες ανθρώπων που δεν απολαμβάνουν ουσιαστικά τα ανθρώπινα δικαιώματα, εκ μέρους του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1994.

Πρόκειται για μια σαφή μετακίνηση από ένα ορισμό που θεμελιώνεται αποκλειστικά σε οικονομικά δεδομένα προς ένα ορισμό που θεμελιώνεται με αναφορά σε δικαιώματα. Στα κοινωνικά δικαιώματα, θεμελιώνεται και ο ορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού στον οποίο προχώρησε το Παρατηρητήριο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που παρακολουθεί τις εθνικές πολιτικές καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού (1991): “Ορίζουμε τον κοινωνικό αποκλεισμό πρώτον και κυρίως σε σχέση με τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών” (σελ. 5) και με βάση αυτήν την αντίληψη το Παρατηρητήριο διατυπώνει την άποψη ότι “κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να αναλυθεί με τους όρους της άρνησης ή της μη-πραγματοποίησης κοινωνικών δικαιωμάτων”.

Είναι το γεγονός της ύπαρξης αυτού του ορισμού από την πλευρά του Παρατηρητηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης που με οδηγεί στο συμπέρασμα που διατύπωσα παραπάνω, ότι δηλαδή η ασάφεια του όρου και η σύγχυση που επικρατεί γύρω από αυτόν δεν είναι ούτε τυχαία ούτε αναγκαία, αλλά είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι η αποσαφήνισή του οδηγεί σε διαπιστώσεις τις οποίες οι κυβερνήσεις των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι πρόθυμες να αποδεχτούν. Διότι η αποδοχή του παραπάνω ορισμού συνεπάγεται αποδοχή της άποψης ότι καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ευρώπη σημαίνει υλοποίηση των κοινωνικών δικαιωμάτων για όλους τους ανθρώπους που σήμερα συνθέτουν τον κόσμο των κοινωνικά αποκλεισμένων (Ψημμένος, 2016).

Ο ορισμός του Παρατηρητηρίου δεν επιτρέπει σαφή σχεδιασμό πολιτικής για την αντιμετώπιση του φαινομένου, διότι σε ένα σημαντικό σημείο χαρακτηρίζεται από ασάφεια. Πρόκειται για την έννοια των κοινωνικών δικαιωμάτων, των οποίων ο αριθμός και ο ακριβής προσδιορισμός του περιεχομένου τους, αποτελούν αντικείμενο πολιτικών αγώνων και συγκρούσεων και όχι δεδομένο. Είναι γεγονός ότι στην έκθεση του Παρατηρητηρίου δίνεται μια κατεύθυνση για την εύρεση λύσης σε αυτό το πρόβλημα, όταν περιγράφεται η διαδικασία του αποκλεισμού: “Μιλώντας για αποκλεισμό υποδηλώνουμε περιορισμούς στην πρόσβαση, ηθελημένους ή όχι. Πολίτες μπορεί να αποτυγχάνουν να κάνουν χρήση των δικαιωμάτων τους είτε από

δική τους ανικανότητα ή από λανθασμένη επιλογή. Όπου ανικανότητα ή επιλογή είναι αποτέλεσμα προηγούμενων αποκλεισμών —από την εκπαίδευση, από την πληροφόρηση κλπ. - μπορούν να θεωρηθούν ως παρεμπόδιση στην πρόσβαση”

Ουσιαστικά με βάση την Ευρωπαϊκή Ένωση αυτό που καλείται να γίνει είναι να οριστεί με τον πιο ενδεδειγμένο τρόπο η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού ο οποίος έχει ως στοιχείο τα αγαθά, τα οποία στερούνται οι κοινωνικά αποκλεισμένοι έτσι ώστε να οδηγούνται στη φτώχεια και στην περιθωριοποίηση. Με βάση αυτό το κοινό στοιχείο αποτελεί γεγονός ότι όλες οι ομάδες που απαρτίζουν τον χάρτη των κοινωνικά αποκλεισμένων παρεμποδίζονται στην απορρόφηση δημόσιων και κοινωνικών αγαθών και το φαινόμενο αυτό μπορεί να ονομαστεί κοινωνικός αποκλεισμός.

1.3.3 Τα φαινόμενα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα

Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία που έχουμε για την Ελλάδα δείχνουν ότι το συνολικό ποσοστό της οικονομικής φτώχειας παραμένει σταθερά πάνω από το 20%. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η χρονική διάρκεια της οικονομικής φτώχειας. Το ποσοστό του πληθυσμού σε παρατεταμένο κίνδυνο φτώχειας, αν και παρουσιάζει μια πτωτική τάση (13% το 2007 έναντι 14% το 2006), εξακολουθεί να παραμένει ένα από τα υψηλότερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι Μπαλούρδος και Υφαντόπουλος (2007), εκτίμησαν αναλυτικά στοιχεία για την φτώχεια και την οικονομική ανισότητα σε επίπεδο περιφερειών και νομών με βάση τα στοιχεία της EU-SILK, 2003. Από αυτά προκύπτει ότι μεταξύ των περιφερειών υπάρχει μια ασαφής πόλωση.

Οι περιφέρειες της Ηπείρου (φτώχεια: 37,3%) καταγράφει τον υψηλότερο δείκτη ανισότητας. Στην ίδια περιφέρεια υψηλό κίνδυνο φτώχειας εμφανίζουν οι νομοί Πρέβεζας και Άρτας. Η Ήπειρος χαρακτηρίζεται ως σκληρός πυρήνας της φτώχειας στην Ελλάδα. Ακολουθεί η Πελοπόννησος (φτώχεια: 30,5%) με υψηλό κίνδυνο φτώχειας στους νομούς Αρκαδίας, Λακωνίας και Μεσσηνίας.

Στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη το ποσοστό φτώχειας φθάνει στο 27,2%, ενώ υψηλός κίνδυνος εμφανίζεται στους νομούς Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου με ποσοστό που κυμαίνεται στο 33-43%.

Η Δυτική Ελλάδα παρουσιάζεται τέταρτη στην σειρά σε κίνδυνο φτώχειας.

Οι Ιόνιοι Νήσοι είναι η 5^η φτωχότερη περιφέρεια με ποσοστό 28%

Στη Στερεά Ελλάδα παρουσιάζεται η υψηλότερη οικονομική Ανισότητα στα εισοδήματα μεταξύ πλούσιων και φτωχών (βιομηχανική ζώνη Οινοφύτων), ενώ οι νομοί Φωκίδας και Ευρυτανίας το ποσοστό φτώχειας ανέρχεται στο 57% και 47% αντίστοιχα.

Σε άλλες περιφέρειες η κατάσταση είναι λίγο καλύτερη. Στην Δυτική Μακεδονία το ποσοστό φτώχειας ανέρχεται στο 23,8%, με τους νομούς Κοζάνης, Καστοριάς και Γρεβενών να εμφανίζουν υψηλότερο κίνδυνο.

Το Βόρειο Αιγαίο χαρακτηρίζεται ως «ανερχόμενη» περιφέρεια με υψηλούς δείκτες ανισότητας και φτώχεια που φθάνει το 22,1%. Που ξεπερνά μόλις το 20,8% του «ευκατάστατου» Νοτίου Αιγαίου.

Η Κρήτη παρουσιάζει τους χαμηλότερους δείκτες ανισότητας και το χαμηλότερο ποσοστό φτώχειας (18,4%). Η Θεσσαλία εμφανίζει σχετικό κίνδυνο φτώχειας 26%, ενώ η Μαγνησία «ο πόλος της ευμάρειας» εμφανίζει έναν από τους χαμηλότερους (13,4%). Επίσης χαμηλό επίπεδο φτώχειας παρουσιάζει η Χαλκιδική, και γενικά η Κεντρική Μακεδονία κυμαίνεται σε μεσαία επίπεδα σε σχέση με άλλες περιφέρειες (Πετράκη 2016).

Στην Ελλάδα, όπως και στην Ευρώπη, ένα μεγάλο ποσοστό αυτών που κυρίως πλήττονται από τη φτώχεια είναι οι νέοι κάτω των 25 ετών. Η αδυναμία εξεύρεσης εργασίας συνεπάγεται, από τη μια την εξάρτηση τους από την οικογένεια και την κοινωνική πολιτική και από την άλλη την εξεγερσιακή έκφραση της απογοήτευσης και της απελπισίας. Τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν επίσης ότι, παρά τις προόδους που έχουν επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια όσον αφορά την εισοδηματική ενίσχυση των ηλικιωμένων (ΕΚΑΣ, συντάξεις ΟΓΑ) η μεγάλη ηλικία εξακολουθεί να αποτελεί το σοβαρότερο επιβαρυντικό παράγοντα κινδύνου φτώχειας στην Ελλάδα. Η επιβάρυνση αυτή των ηλικιωμένων εξηγεί και το μέγεθος της διαφοράς του συνολικού ποσοστού φτώχειας μεταξύ της Ελλάδας και της ΕΕ των 15. Το υψηλό συνολικό ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα οφείλεται σε ένα βαθμό στην οικονομική θέση των ηλικιωμένων ως ξεχωριστή πληθυσμιακή ομάδα.

Παρατηρούμε επίσης ότι το φύλο εξακολουθεί να είναι ένας επιβαρυντικός παράγοντας για την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι γυναίκες είναι πολύ περισσότερες σε θέσεις μερικής απασχόλησης και σε τομείς ιδιαίτερα ευάλωτους στην οικονομική κρίση. Μεταξύ των κατηγοριών με τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας βρίσκονται επίσης, οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι πολύτεκνες οικογένειες, τα ζευγάρια των ηλικιωμένων, οι άνεργοι και οι συνταξιούχοι (Επιτροπή, 2011).

Ευπαθείς ομάδες

1.4 Ορισμός των ευπαθών ομάδων

Ευπαθείς είναι οι ομάδες που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό. Λέγοντας «κοινωνικό αποκλεισμό» εννοούμε μια διαδικασία κατά την οποία κάποιες κοινωνικές ομάδες αποκλείονται από την αγορά εργασίας ή την πρόσβαση σε δημόσια και κοινωνικά αγαθά (Επιτροπή, 2011).

Οι κοινωνικά αποκλεισμένοι δεν απολαμβάνουν ισάξια τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Οπότε, ο κοινωνικός αποκλεισμός ορίζεται ως «δυσκολία απορρόφησης κοινωνικών και δημόσιων αγαθών». Ορισμένες ομάδες που μπορούν να χαρακτηριστούν ως ευπαθείς είναι οι παρακάτω:

- Άτομα με αναπηρίες
- Άτομα με ψυχικές ασθένειες
- Μετανάστες και πρόσφυγες
- Φυλακισμένοι και αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες
- Ειδικές πολιτισμικές ομάδες, για παράδειγμα τσιγγάνοι, Έλληνες Μουσουλμάνοι
- Ηλικιωμένοι
- Άστεγοι,
- Άποροι
- Ανασφάλιστα άτομα
- Πρώην ή νυν χρήστες ουσιών
- Πάσχοντες από AIDS

1.4.1 Κοινωνικός αποκλεισμός και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες

Η αρνητική εικόνα του ευρέως κοινού για τα άτομα που είναι ευπαθή επιδέχονται διαχωρισμού και διακρίσεων και περιθωριοποιούνται ενώ εν τέλη στιγματίζονται. Η αρνητική εικόνα αφορά απόψεις για τον τρόπο ζωής τους, τη μόρφωση, τη θρησκεία, τη καταγωγή τη μόρφωση, τη διανοητική λειτουργία κτλ. Ο εμβαπτισμός της λέξης ξένος εκφέρεται συχνά για μετανάστες, κτλ ενώ η αποδοχή της διαφορετικότητάς τους θεωρείται κύριος στόχος των κοινωνικών πολιτικών (Επιτροπή, 2011).

1.5 Ευρώπη- Φτώχεια

Στην Ευρώπη των 27, η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός ως παράγωγο της δεν είναι δυστυχώς ένα νέο φαινόμενο.

Παρά τον ενάμισι αιώνα, σχεδόν αδιάκοπης ανάπτυξης, η φτώχεια βρίσκεται παρούσα στις ανεπτυγμένες κοινωνίες. Πολλά κράτη μέλη αντιμετωπίζουν προβλήματα ανισότητας, φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Στοιχεία της Eurostat δείχνουν ότι το έτος 2014 το 17,24% του πληθυσμού της Ε.Ε αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας.

Ο Μπαλούρδος (2010), αναφέρει ότι διαχρονικά η φτώχεια στην ΕΕ, παραμένει αμετάβλητη και κυμαίνεται κοντά στο 16-17%. Μεταξύ χωρών η κατάσταση παρουσιάζει στοιχεία έντονης πόλωσης. Από το ένα άκρο, υπάρχουν οι σκληροί πυρήνες των χωρών με μέγιστες τιμές δεικτών φτώχειας (Λετονία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία) και από το άλλο άκρο υπάρχουν οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης (Σουηδία, Δανία, Φιλανδία) οι οποίες μαζί με την Σλοβενία την Σλοβακία, και την Τσεχία, έχουν χαμηλούς δείκτες φτώχειας. Υψηλό κίνδυνο φτώχειας αντιμετωπίζουν οι άνεργοι, οι μονογονεϊκές οικογένειες, τα παιδιά και οι οικογένειες με πολλά παιδιά.

Ενώ τα στοιχεία δείχνουν ότι η απασχόληση είναι ο κύριος παράγοντας που μπορεί να αντισταθεί απέναντι στον κίνδυνο της φτώχειας, μεγαλώνει το φαινόμενο της φτώχειας των ατόμων με απασχόληση.

Ο Gallen (2010), εξηγεί χρησιμοποιώντας στοιχεία της EU-SILK του 2008, διερευνά τον βαθμό στον οποίο η απασχόληση σε μια χώρα μειώνει το επίπεδο φτώχειας

μεταξύ των κρατών- μελών της Ε.Ε. Σύμφωνα με τα ευρήματα, η αύξηση της απασχόλησης σε κάποιες χώρες οδηγεί σε μείωση ενώ σε κάποιες άλλες δεν παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές. Έτσι ενώ σε πολλά κράτη μέλη της κοινότητας, το κράτος πρόνοιας φαίνεται να λειτουργεί ικανοποιητικά, από την άλλη στους παραδοσιακά φτωχούς φαίνεται να προστίθενται «νέοι φτωχοί» με υψηλό επίπεδο μόρφωσης η κατάρτισης, καθώς και φτωχοί που στερούνται την δυνατότητα κάλυψης στοιχειωδών αναγκών η αδυναμία πρόσβασης σε καταναλωτικά αγαθά (π.χ αυτοκίνητο, Η/Υ, κ.α).

Η ίδια μορφή της φτώχειας έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά. Οι ευπαθείς ομάδες συνιστούν παραδοσιακά την πλέον θιγόμενη κοινωνική ομάδα και είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην φτώχεια, η οποία μπορεί να εκδηλωθεί σαν κοινωνική απομόνωση, διάκριση ή οικονομική και κοινωνική στέρηση.

Η ενίσχυση των πολιτικών κοινωνικής αρωγής συνέβαλε στην βελτίωση της κατάστασης, ωστόσο οι διαφορές είναι έντονες όχι μόνο από χώρα σε χώρα αλλά και στο εσωτερικό της ίδιας χώρας. Η έντονη αστικοποίηση των τελευταίων ετών σε συνδυασμό με τη μεγάλη ανεργία έχουν ως αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Ευρώπης να ζει στα όρια της φτώχειας (Καβουνίδη, 2000, σ. 151-171).

1.5.1 Ευρωπαϊκά προγράμματα εναντίον της φτώχειας

Τα τελευταία χρόνια εντάθηκαν οι προσπάθειες από τους επιστήμονες να οριοθετήσουν την έννοια και τους τρόπους αποφυγής του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά και την εφαρμογή αντίστοιχων κατάλληλων προγραμμάτων προς την επίτευξη αυτή . Από την άλλη πλευρά, στην Ευρώπη μπορεί να τον είχαν ορίσει, όμως παρόλα αυτά δε του είχαν δώσει συγκεκριμένη οντότητα οπότε και ανέπτυσαν προγράμματα υποστηρικτικά του όρου (όπως το “Φτώχεια 3”, “Horizon”, “Now” κτλ.), τα οποία πήραν ολοκληρωμένη μορφή στο πλαίσιο του 4ου Προγράμματος Έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου στον τομέα της “Στοχοθετημένης Κοινωνικο-Οικονομικής Έρευνας” (1994-1998) προκηρύχθηκε το υποπρόγραμμα «Έρευνα σχετικά με την κοινωνική ένταξη και τον κοινωνικό αποκλεισμό στην Ευρώπη» (Καβουνίδη, 2000, σ. 151-171).

1.5. 2 Καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα

Σε όλες της χώρες ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει σχετιστεί με την τον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας, καθιστώντας την εργασία ως τον σημαντικότερο μηχανισμό κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης. Συνήθως εκεί εστιάζουν και οι πολιτικές των κυβερνόντων διαχρονικά, παραβλέποντας και άλλους μηχανισμούς ένταξης όπως την π.χ εκπαίδευση.

Η συμμετοχή στην αγορά εργασίας αναφέρεται και σε μια σειρά κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες προτείνουν μια σειρά δράσεων. Τέτοια κείμενα είναι οι Λευκές Βίβλοι (White Papers), τα οποία έχουν ταυτίσει την εργασία και την κοινωνική ένταξη, και την ανεργία με τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Οι Λευκές Βίβλοι, κάνουν λόγο για υψηλού μορφωτικού επιπέδου εργαζομένους των οποίων η δυνατότητες πρέπει συνεχώς να αναπτύσσονται. βοηθώντας έτσι την αύξηση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας άρα και την ανάπτυξη της οικονομίας, μέσω της οποίας θα μειωθεί η ανεργία, και όλοι θα έχουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.

Μέσα σε ένα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον η ταύτιση της αγοράς εργασίας με την κοινωνική ένταξη κρύβει μια σειρά κρίσιμων ζητημάτων θεωρώντας ότι η εργασία ως περιβάλλον δεν έχει διακρίσεις, και ανισότητες αλλά διέπεται από δικαιοσύνη, ίσες ευκαιρίες, και ισότητα.

Ωστόσο η αγοράς δεν λειτουργούν έτσι. Η συνεχής εξάπλωση της μερικής απασχόλησης, οι χαμηλές αμοιβές, η επέκταση του θεσμού της κοινωφελούς εργασίας ο αποκλεισμός από επιδόματα ανεργίας, συνδέονται ευθέως με την αύξηση του αριθμού των φτωχών-εργαζομένων, και κατ'επέκταση στην αύξηση των ευάλωτων ομάδων σε διακρίσεις.

Στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης έχουν ραγδαία αύξηση με αποτέλεσμα την αύξηση της εργασιακής φτώχειας και του στρατού των φτωχών-εργαζομένων. Μια θέση εργασίας δεν αποτελεί δίχτυ προστασίας απέναντι στην φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Συμπεράσματα κεφαλαίου

- Από την παραπάνω περιγραφή διαπιστώνονται τα εξής:
- Το κράτος Πρόνοιας στην Ελλάδα κατοχυρώνεται συνταγματικά το 1975, με σημαντική καθυστέρηση από τις χώρες της Ευρώπης, την στιγμή μάλιστα που εκεί, είχε αρχίσει ήδη να αμφισβητείται.
- Οι διεύρυνση των θεσμών κοινωνικής πολιτικής πραγματοποιήθηκε με έλλειψη προγραμματισμού, ιεράρχησης, στόχων, με αποτέλεσμα την άναρχη και αποσπασματική οικοδόμηση ενός συστήματος κοινωνικής προστασίας.
- Παρ' όλα αυτά η θέσπιση ενός Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ) αποτελεί επιτυχημένη παρέμβαση άσκησης κοινωνικής προστασίας
- Η ανάπτυξη του κοινωνικού κράτους είχε έντονη σύνδεση με το κομματικό και πελατειακό κράτος, που αργότερα κατηγορήθηκε ως κύρια αιτία αύξησης του δημοσιονομικού ελλείμματος.
- Η φτώχεια στην Ελλάδα, ενώ είχε μειωθεί τις προηγούμενες δεκαετίες, τα τελευταία χρόνια παραμένει σταθερή στο 20% και η χώρα μας συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών της Ε.Ε27, με τον υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας.
- Στην Ελλάδα οι περιφερειακές ανισότητες όσον αφορά τον κίνδυνο φτώχειας είναι υψηλές π.χ Ήπειρος (φτώχεια 37,3%) και Κρήτη (φτώχεια 18,4%).
- Η οικονομική κρίση δεν επιτρέπει στο τοπικό και περιφερειακό κράτος να ασκήσει αποτελεσματική κοινωνική πολιτική στις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, ενώ αυξάνεται ο κίνδυνος φτώχειας σε άτομα που έχουν εισόδημα και απασχόληση.
- Η Ε.Ε ενώ παρουσιάζει σημαντική οικονομική ανάπτυξη, ωστόσο παρουσιάζει υψηλό κίνδυνο φτώχειας και ανισότητας τόσο μεταξύ των κρατών- μελών (Βόρειες- Νότιες χώρες), όσο και στο εσωτερικό των χωρών αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η Άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής στον Δήμο Θήβας

Κοινωνικές Δομές καταπολέμησης της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού

2.1 Προφίλ Δήμου Θήβας

Η Θήβα είναι πόλη της Βοιωτίας από τις αρχαιότερες της Ελλάδας που χτίστηκε κατά τον μύθο από τον Κάδμο, και έχει μεγάλη ιστορική και μυθολογική σημασία.

Ο Δήμος Θηβαίων είναι δήμος της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας που συστήθηκε με το πρόγραμμα Καλλικράτης μετά από την συνένωση των προϋπαρχόντων Δήμων Θηβαίων, Βαγιών, Πλαταιών και Θίσβης.

Η έκταση του Δήμου είναι 822,92 km² και ο πληθυσμός του είναι 36.477 κάτοικοι (απογραφή 2011). Ο Δήμος Θηβαίων συνορεύει με τον Δήμο Αλιάρτου και τον Δήμο Τανάγρας και βρέχεται από τον Κορινθιακό κόλπο.

Έδρα του Δήμου είναι η Θήβα, και σύμβολο της πόλης ο Κάδμος.

Όλες οι Δημοτικές ενότητες αποτελούν κομμάτια της μεγάλης ιστορίας που φέρει ο Δήμος ως κληρονομιά η (Δ.Ε Πλαταιών= Μάχη Πλαταιών, Δ.Ε Βαγιών = Σφίγγα), ενώ η πόλη είναι χτισμένη πάνω στην αρχαία επτάπτυλη και επτάλοφη αρχαία Καδμεία). Πρόσφατα εγκαινιάστηκε και λειτουργεί και νέο αρχαιολογικό και Βυζαντινό Μουσείο που αύξησε την επισκεψιμότητα στην πόλη.

Το τουριστικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει η Θήβα, δημιουργεί προοπτικές και πολλές ευκαιρίες για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, κυρίως αν συνδυαστεί αρμονικά με την τοπική αγροτική παραγωγή, προσφέροντας θέσεις απασχόλησης βελτιώνοντας την οικονομική κατάσταση των κατοίκων και του Δήμου.

2.2 Κοινωνικο-οικονομική κατάσταση των κατοίκων

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΣΥΕ από την απογραφή του 2011, ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός για το Δήμο Θηβαίων ανέρχεται στα 13.695 άτομα, ποσοστό 37,5%. **Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός σύμφωνα με την απογραφή του 2001 είναι μειωμένος κατά 7,5%.**

Ως προς την διάρθρωση της οικονομική δραστηριότητα των κατοίκων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα (γεωργία-κτηνοτροφία-αλιεία) 3.519 άτομα.

Στον κλάδο των κατασκευών απασχολούνται 861 άτομα, στον κλάδο των ΜΜΕ, μεταφορών, εστίασης κ.α 3047 άτομα.

Στον τριτογενή τομέα 2438 άτομα, και σε διάφορους άλλου κλάδους 3831 άτομα..

Από τα στοιχεία του ΟΑΕΔ (τοπικό υποκατάστημα Θήβας), προκύπτουν 3415 άνεργα άτομα, καταγράφοντας **το ποσοστό ανεργίας στο 24,9%** επί του οικονομικά ενεργού πληθυσμού

Το αυξημένο ποσοστό ανεργίας οφείλεται σε διάφορους παράγοντες. Η τάση αποβιομηχάνισης της περιοχής η οποία είχε καταγραφεί από την προηγούμενη δεκαετία και συνεχίστηκε μετά την οικονομική κρίση. Στην πτώση της δραστηριότητας του κατασκευαστικού κλάδου, μετά την έλευση της κρίσης, στο κλείσιμο πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Μέσα σε αυτούς συγκαταλέγεται και μεγάλος αριθμός μεταναστών (παράνομων) οι οποίοι αποτελούν «φθηνό εργατικό δυναμικό», και που απασχολείται κυρίως στον γεωργικό τομέα.

2.2.1 Ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες

Στα πλαίσια καταγραφής των ευάλωτων και ευπαθών ομάδων πληθυσμού υπάρχουν σημαντικές ιδιαιτερότητες στην περιοχή σε σχέση με τους άλλους Δήμους του Νομού Βοιωτίας.

Βασικό χαρακτηριστικό είναι η ύπαρξη μόνιμου καταυλισμού **Ρομά** που ο πληθυσμός τους είναι περίπου 767 άτομα (110 νοικοκυριά). Ο καταυλισμός τους βρίσκεται στην είσοδο της πόλης (Πυρί Θηβών) σε τοποθεσία που τους έχει ο Δήμος ορίσει. Κατοικούν σε condeiner, αυτοσχέδια παραπήγματα (παράγκες), και σκηνές.

Οι συνθήκες διαβίωσης είναι άθλιες χωρίς υποδομές (αποχέτευση, ύδρευση, ρεύμα), που ελλοχεύουν κινδύνους μόλυνσεως και ασθενειών.

Τα εισοδήματα τους, προέρχονται από το εμπόριο σιδηρικών και αγροτικών προϊόντων. Ο τρόπος ζωής τους, αναδύει όλα τα προβλήματα του γκέτο (παραβατικότητα, εγκληματικότητα, επαιτεία, περιθώριο). Μικρό ποσοστό παιδιών Ρομά, φοιτά σε σχολεία της περιοχής και όχι συστηματικά. (Γραφείο Ένταξης Ρομά Δήμου Θηβαίων-ΕΚΚΑ)

ΑμέΑ: Τα άτομα με αναπηρία ανέρχονται σε 520 στον Δήμο Θηβαίων, το μεγαλύτερο ποσοστό στον Νομό. (Γραφείο Κοινωνικής Προστασίας Δήμου Θηβαίων).

Την δεκαετία 1991-2001, ο αριθμός αλλοδαπών μεταναστών παρουσίαζε αύξηση 10% σε σχέση με τον μόνιμο πληθυσμό. Σήμερα ο αριθμός αυτός παραμένει υψηλός σε σχέση με το υπόλοιπο ποσοστό του νομού Βοιωτίας δηλαδή ανέρχεται σε 3301 νόμιμους αλλοδαπούς μετανάστες (Τμήμα έκδοσης αδειών διαμονής Υπουργείου Εσωτερικών). Απασχολούνται κυρίως ως αγρεγράτες και οικοδόμοι.

Σύμφωνα με το ΣΕΜ, (Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών), αχαρτογράφητος είναι ο αριθμός των **παράνομών μεταναστών** που ασχολούνται στον αγροτικό τομέα, και διαβιούν σε άθλιες συνθήκες γιατί φιλοξενούνται κατά δεκάδες σε εγκαταλελειμμένα πτηνοτροφία, ή γεωτρήσεις κλ.π. Από εμπειρικές μαρτυρίες ο αριθμός των παράνομων μεταναστών ξεπερνά τα 1000 άτομα, και μεγαλώνει όταν είναι η εποχή των αγροτικών εργασιών.

Ο Δήμος Θηβαίων έχει επιλεγεί από το κεντρικό κράτος ως Δήμος που θα φιλοξενήσει **πρόσφυγες**. Ήδη έχει κατασκευαστεί με την βοήθεια του Στρατού, Ειδικό Κέντρο Φιλοξενίας Προσφύγων δυναμικότητας 700 ατόμων, και άμεσα θα εγκατασταθούν.

Επίσης όπως αναφέρθηκε το ποσοστό **των ανέργων** που καταγράφεται αγγίζει το 24,94%.

Η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου έχει εξετάσει περί της 820 περιπτώσεις **ανασφάλιστων πολιτών**.

Οι μονογονεϊκές οικογένειες που κάνουν χρήση των κοινωνικών υπηρεσιών πρόνοιας(ΚΕΑ, Κοινωνικό Παντοπωλείο, Συμβουλευτικό Κέντρο κατά της Έμφυλης Βίας) ανέρχονται στις 200.

Ο Δήμος Θηβαίων δεν αποτελεί εξαίρεση ως προς την ύπαρξη και άλλων κοινωνικών προβλημάτων όπως η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών ή γήρανση του πληθυσμού σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό.

2.2.2 Οργάνωση κοινωνικών υπηρεσιών Δήμου Θηβαίων- Οργάνωση τοπικής κοινωνίας

Στην Θήβα είναι η έδρα σημαντικών Δημόσιων και Δημοτικών κοινωνικών υπηρεσιών, που είναι χρήσιμες στην εξυπηρέτηση των πολιτών.

Οι κοινωνικές υπηρεσίες, είναι στελεχωμένες με ικανό αριθμό κοινωνικών επιστημόνων (Κοινωνιολόγους, Ψυχολόγους, Κοινωνικούς Λειτουργούς κ.α).

Με την διοικητική μεταρρύθμιση του Καλλικράτη έγινε αξιοποίηση όλου του ανθρώπινου δυναμικού των κοινωνικών υπηρεσιών, αλλά ακόμα υπολείπεται η οργάνωση τους, προκειμένου να παρέχουν στοχευόμενες υπηρεσίες στους Δημότες χωρίς συναρμοδιότητες και αλληλοεπικαλύψεις.

Επίσης όλο το εύρος των αρμοδιοτήτων άσκησης κοινωνικής πολιτικής (όπως αναφέρονται στα αρ.94-95 του ν.3852/2010), υλοποιούνται στον Δήμο Θηβαίων.

Οι κοινωνικές υπηρεσίες που λειτουργούν είναι οι παρακάτω:

- Γραφείο Κοινωνικής Πολιτικής
- Παιδικοί Σταθμοί (2)
- ΚΑΠΗ (2)
- Προγράμματα Βοήθεια στο Σπίτι (5, ένα σε κάθε Δημοτική Ενότητα)
- Συμβουλευτικό Κέντρο Κατά της Έμφυλης Βίας
- Κέντρο Πρόληψης εξαρτησιογόνων ουσιών
- Γραφείο Προληπτικής Ιατρικής
- Γραφείο Ένταξης Ρομά
- Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης
- Τράπεζα Αγάπης
- ΣΕΜ (Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών)
- Ειδικό Σχολείο και Ειδικό Γυμνάσιο
- Σχολεία όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων
- Πνευματικό Κέντρο
- Αθλητικές εγκαταστάσεις για την πλειοψηφία των αθλημάτων
- Δημοτική Βιβλιοθήκη
- Δημοτικό Ωδείο
- Υποκατάστημα ΠΕΔΥ, και Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηριών- ΚΕΠΑ
- Γραφείο ΟΑΕΔ
- Γενικό Νοσοκομείο Θηβών

Πολλοί είναι οι φορείς που δραστηριοποιούνται στα πλαίσια του Δήμου, με την μορφή συλλόγων, συνεταιρισμών, ενώσεων, επιμελητηρίων και που εκφράζουν το σύνολο των παραγωγικών δραστηριοτήτων και επαγγελματικών οργανώσεων, καθώς και αθλητικών συλλόγων.

Στο άμεσο μέλλον ο Δήμος έχει σχεδιάσει να διευρύνει και να εκσυγχρονίσει τις κοινωνικές υπηρεσίες, αξιοποιώντας χρηματοδότηση από τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα περιόδου 2014-2020, όπως Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ένταξης Μεταναστών, ΚΕΠ Υγείας, Ένταξη του Κοινωνικού Παντοπωλείου σε Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα.

2.2.3 Κοινωνικές Δομές καταπολέμησης της φτώχεια και του Κοινωνικού αποκλεισμού

Η αρχή της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, συνέβη την ίδια στιγμή που το κεντρικό κράτος πραγματοποίησε την μεγάλη διοικητική μεταρρύθμιση του Προγράμματος Καλλικράτης (2010) στην Τ.Α, και ένα μεγάλο μέρος των αρμοδιοτήτων άσκησης κοινωνικής πολιτικής, περνούσε στους Δήμους.

Οι νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν (αύξηση ανεργίας, μείωση εισοδημάτων, φτωχοποίηση του πληθυσμού) απαιτούσαν από την Τ.Α να αλλάξει προτεραιότητες, να ξεφύγει από γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, να βρει πηγές χρηματοδότησης, να σχεδιάσει νέα μοντέλα κοινωνικών δομών, να προτάξει τον θεσμό του εθελοντισμού, και κυρίως να ενεργοποιήσει την τοπική κοινωνία με όρους κοινωνικής αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας, προσφέροντας προστασία από την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Ο Δήμος Θηβαίων έχοντας υψηλό ποσοστό ανεργίας (24.9%), και μεγάλο ποσοστό ευάλωτων ομάδων πληθυσμού (Ρομά, μετανάστες, ΑμέΑ) δημιούργησε ένα δίκτυο άμεσης κοινωνικής παρέμβασης προκειμένου να καλυφθούν οι όλο και αυξανόμενες κοινωνικές ανάγκες για επιβίωση, εκπαίδευση κ.α.

Οι Κοινωνικές Δομές καταπολέμησης της φτώχειας και του αποκλεισμού είναι:

Δημοτικό Κοινωνικό Παντοπωλείο Δήμου Θηβαίων

Τι είναι το «Κοινωνικό Παντοπωλείο(ΚΠ)»;

Σε περιόδους οικονομικής κρίσης και φτωχοποίησης του πληθυσμού, στην καθημερινότητα μας εντάχτηκε ο όρος Κοινωνικό Παντοπωλείο που σίγουρα δεν είναι το παραδοσιακό παντοπωλείο του χωριού των παιδικών μας χρόνων.

Προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα φαινόμενα φτώχειας σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας, (bottom up), κυρίως οι Δήμοι δημιούργησαν «**δωρεάν αγορές**» με είδη τροφίμων, είδη υγιεινής και καθαριότητας, ενδύματα, υποδήματα, είδη οικιακής χρήσης, παιχνίδια, σχολικά είδη, που προσφέρονται σε άτομα ή οικογένειες που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα.

Λειτουργία- Ωφελούμενοι

Οι κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Θηβαίων, σχεδίασαν το Κοινωνικό Παντοπωλείο το 2012. Στόχος ήταν έκτος από την ανακούφιση και την στήριξη που θα προσέφερε στους δικαιούχους, το Κοινωνικό Παντοπωλείο να γίνει σημείο αναφοράς για όλη την κοινωνία η οποία ήθελε να εκφράσει την αλληλεγγύη της και να ενεργοποιηθεί απέναντι στα φαινόμενα της φτώχειας.

Δεδομένου ότι οι δυνατότητες χρηματοδοτήσεις είναι περιορισμένες (αδυναμία προμηθειών ή προσωπικού), το Κοινωνικό παντοπωλείο λειτουργεί με εθελοντές (είναι οι ίδιοι οι ωφελούμενοι) και οι προμήθειες σε τρόφιμα και άλλα είδη προέρχονται από δράσεις της κοινωνίας των πολιτών, και χορηγίες από εταιρείες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το κτήριο που στεγάζεται το Κοινωνικό Παντοπωλείο έχει δωρεάν παραχωρηθεί από τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Θήβας.

Οι ωφελούμενοι του Κοινωνικού παντοπωλείου ανέρχονται σε 300 νοικοκυριά (περίπου 800 άτομα) και εξυπηρετούνται κάθε μήνα λαμβάνοντας βασικά είδη διατροφής και είδη ένδυσης, υπόδησης, είδη οικιακής χρήσης κλπ.

Επίσης κάθε εβδομάδα οι οικογένειες που έχουν βρέφη λαμβάνουν παιδικό ή βρεφικό γάλα, και είδη πρώτης ανάγκης για βρέφη.

Κοινωνικό φροντιστήριο

Με την οικονομική κρίση και την κατάρρευση των οικογενειακών εισοδημάτων η ανάγκη για φροντιστηριακή βοήθεια αυξήθηκε κατακόρυφα και καταγράφεται κάθε χρόνο αύξηση της ανάγκης αυτής. Στο πλαίσιο αυτό οι δήμοι μαζί με αλληλέγγυους εκπαιδευτικούς, και γονείς κάνουν συμπληρωματικά μαθήματα σε παιδιά.

Ο Δήμος Θηβαίων από το 2013, σε συνεργασία με ιδιωτικά φροντιστήρια, εθελοντές καθηγητές και δασκάλους παρέχουν φροντιστηριακή βοήθεια σε περίπου 55 παιδιά όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης Δημοτικό, Γυμνάσιο, και Λύκειο.

Πρόγραμμα ένταξης στο Κοινωνικό τιμολόγιο της ΔΕΗ και επανασύνδεσης ρεύματος σε περιπτώσεις διακοπής λόγω οφειλών.

Σε συνεργασία με το τοπικό υποκατάστημα της ΔΕΗ, προωθήθηκε η εφαρμογή του κοινωνικού τιμολογίου στις ευπαθείς ομάδες, και ανεστάλη η διακοπή του ηλεκτρικού ρεύματος σε νοικοκυριά ενώ σε πολλά έγινε επανασύνδεση με κοινωνικά κριτήρια (χαμηλό εισόδημα, κατάσταση υγείας, ηλικιωμένα άτομα, οικογενειακή κατάσταση).

Πρόγραμμα επισιτιστική και βασικής συνδρομής του Ευρωπαϊκού ταμείου Απόρων ΤΕΒΑ/FEAD

Τα ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους απόρους (ΤΕΒΑ), στηρίζει τις δράσεις των χωρών της ΕΕ, για παροχή βοήθειας σε απόρους.

Η υλική αυτή βοήθεια συνιστάται σε διανομή τροφίμων, ρουχισμού και ειδών ατομική υγιεινής. Η παροχή υλικής βοήθειας πρέπει να συνοδεύεται από μέτρα κοινωνικής ένταξης, και υποστήριξης ώστε τα άτομα να βγουν από την φτώχεια.

Ο Δήμος Θηβαίων υλοποιεί το πρόγραμμα συμμετέχοντας σε σύμπραξη με τη Περιφέρεια Στερεά Ελλάδος για την περίοδο 2014-2020.

Οι δικαιούχοι που έχουν εγκριθεί στον Δήμο Θηβαίων, είναι 590 οικογένειες (1396 ωφελούμενοι), που ανήκουν στις ευπαθείς και ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (Ρομά, ΑμέΑ, άνεργοι, μετανάστες κ.λ.π).

Ενώ οι διανομές τροφίμων υλοποιούνται, οι υποστηρικτικές δράσεις ένταξης προγραμματίζονται αλλά δεν υλοποιούνται.

Κοινωνικό εισόδημα αλληλεγγύης (ΚΕΑ) ή Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα η κοινωνικό εισόδημα αλληλεγγύης, είναι μια στοχευόμενη κοινωνική παροχή, κατ'αρχήν ανοικτή σε όλες τις κοινωνικές ομάδες που χορηγείται με εισοδηματικά κριτήρια και συνδυάζει από την μία (α) την οικονομική ενίσχυση των ευπαθέστερων ομάδων πληθυσμού, και από την άλλη (β) την κατάρτιση και παρακολούθηση ατομικών σχεδίων δράσης με στόχο την επιστροφή στην απασχόληση και την κοινωνική επανένταξη των δικαιούχων.

Το εισόδημα αναφοράς είναι το εισόδημα των δικαιούχων που λαμβάνεται υπ'όψη για τον υπολογισμό της χρηματικής ενίσχυσης. Συνήθως ένα μικρό ποσοστό.

Εγγυημένο ποσό είναι το κατώτερο όριο διαβίωσης που ορίζει η πολιτεία, το οποίο αυξάνεται ανάλογα με τον αριθμό και την ηλικία του νοικοκυριού.

Το ΚΕΑ, συμπληρώνει το εισόδημα του δικαιούχου ώστε να μην υπολείπεται του εγγυημένου ποσού.

Η «νέα γενιά» προγραμμάτων ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος που εφαρμόστηκαν από το 1988, χαρακτηρίζεται από την σύνδεση της χρηματικής ενίσχυσης και της δράσης ένταξης των δικαιούχων σε εξατομικευμένες δράσεις κοινωνικής επανένταξης.

Για να έχει διάρκεια η θετική αντίδραση της ενίσχυσης θα πρέπει να συνοδεύεται από μια μόνιμη απασχολησιμότητα των δικαιούχων – με την έννοια να τα βγάλουν μόνοι του πέρα κάποια στιγμή. (Ματσαγγάνης, ΕΚΚΕ, 2012)

Το ΚΕΑ εφαρμόζεται και στις 26 χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ελλάδα άρχισε να το υλοποιεί μέσω της Τ.Α, πιλοτικά το 2014 (13 δήμοι), το επέκτεινε το 2016 σε άλλους 30 Δήμους, και η καθολική εφαρμογή ξεκίνησε το 2017.

Η καθυστέρηση στην χώρα μας ήταν μεγάλη σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε, παρ' όλο που η οικονομική κρίση βαθαίνει, και η ζήτηση γι κοινωνική προσφορά και κοινωνική προστασία αυξάνει, λόγω διοικητικών αστοχιών και λαθών στο σχεδιασμό η Ελλάδα είναι από τις τελευταίες χώρες που το υλοποιούν.

Στον Δήμο Θηβαίων εφαρμόστηκε από 1/1/2017, και το πρώτο διάστημα εφαρμογής ((1 μήνας) προσήλθαν περίπου 1000 άτομα (αρχηγοί νοικοκυριών) για να το διεκδικήσουν. Η έγκριση των δικαιούχων γίνεται με αυστηρά εισοδηματικά κριτήρια (δεν αποτυπώνουν την πραγματική φτώχεια) και εξαιρούνται πολλές κατηγορίες πολιτών (άνεργοι, μονογονεϊκές οικογένειες, ηλικιωμένοι, λόγω φιλοξενίας).

Η εφαρμογή του ΚΕΑ είναι σημαντική για την ανακούφιση των οικονομικά ασθενέστερων ομάδων πληθυσμού, αλλά η περαιτέρω εφαρμογή του (συνοδευτικές και υποστηρικτικές δράσεις για κοινωνική επανένταξη) θα αποδείξουν κατά πόσο εφαρμόζεται ως εργαλείο για την καταπολέμηση της φτώχεια και του αποκλεισμού ή έγινε για καθαρά πολιτικούς και ψηφοθηρικού λόγους.

Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα ένταξης Μεταναστών-One stop shop

Η συγκεκριμένη δομή, έχει εγκριθεί, έχει εξασφαλισθεί η χρηματοδότηση μέσω του ΕΚΤ, που υλοποιεί το ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας, και προβλέπεται να λειτουργήσει μέσα στο έτος.

Σκοπός των Κέντρων Κοινότητας είναι η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, διευρύνοντας τις κοινωνικές υπηρεσίες, με μία σύγχρονη κοινωνική δομή, που θα παρέχει απλές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, στοχευμένες, ολοκληρωμένες και με τέτοιο τρόπο που να σηματοδοτεί ένα νέο κοινωνικό ρόλο προς τις ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες πληθυσμού.

Το Κέντρο Κοινότητας και το Παράρτημα Μεταναστών στοχεύει στην ολιστική παροχή υπηρεσιών όπως η ένταξη σε προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας (ΚΕΑ, ΤΕΒΑ), την προώθηση στην αγορά εργασίας, την κατάρτιση και εκπαίδευση των ωφελουμένων.

2.2.4 Συμπεράσματα για την Κοινωνική Πολιτική του Δήμου Θήβας

Όπως ήδη έχει αναφερθεί το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης συνέπεσε χρονικά με την διοικητική μεταρρύθμιση του προγράμματος Καλλικράτης.

Ουσιαστικά το κεντρικό κράτος γινόταν αναχωρητής μπροστά στην ραγδαία αύξηση των κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων. Συγχρόνως επιβεβαιώνει με σαφή τρόπο ότι οι παθογένειες που είχαν δημιουργηθεί τις τελευταίες δεκαετίες (κομματικό κράτος, κατασπατάληση πόρων, έλλειψη σχεδιασμού κράτους πρόνοιας βασισμένο στην ισότητα και την δικαιοσύνη) , μαζί με την οικονομική χρεοκοπία το καθιστούσε ανίκανο.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχοντας πρόσφατη εμπειρία (τα τελευταία 10-15 χρόνια) στην ένταξη των δράσεων κοινωνική πολιτικής καλείται να διαδραματίσει μεγαλύτερο ρόλο ευθύνης και πρωτοβουλιών.

Η πρόκληση για την Τ.Α αυτοδιοίκηση έγκειται, στο κατά πόσο θα κινητοποιήσει και τις τοπικές οικονομικές και κοινωνικές δυνάμεις, τι είδους σχεδιασμό κοινωνικής πολιτικής θα κάνει, τι πηγές χρηματοδότησης (τοπικούς, εθνικούς, ευρωπαϊκούς πόρους) θα αξιοποιήσει, πως θα ενεργοποιήσει την κοινωνία των πολιτών, ώστε να βελτιώσει το επίπεδο διαβίωσης των κατοίκων και να συμβάλει ουσιαστικά στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ανάλυση δυνάμεων και αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου Θηβαίων (Swat analysis)

Ο Δήμος Θηβαίων έχει ένα αρκετά ανεπτυγμένο δίκτυο κοινωνικών υπηρεσιών σε όλο το γεωγραφικό τους εύρος. Οι κοινωνικές υπηρεσίες (προγράμματα Βοήθεια στο σπίτι, παιδικοί σταθμοί, ΚΑΠΗ κ.α) δουλεύουν σε επίπεδο δημοτικών ενοτήτων, και παρέχουν και αποκεντρωμένες υπηρεσίες φροντίδας και προστασίας σε σχέση με την έδρα του Δήμου. Επίσης έχουν άμεση γνώση των τοπικών και ιδιαίτερων κοινωνικών αναγκών.

Όπως αναφέρθηκε οι κοινωνικές υπηρεσίες είναι επαρκώς στελεχωμένες από όλες τις ειδικότητες των κοινωνικών επιστημόνων (Κοινωνιολόγους, ψυχολόγους, Κοινωνικούς Λειτουργούς κ.α).

Με την έλευση νέων αρμοδιοτήτων του ν. 3852/2010, (π.χ επιδόματα αναπηρίας, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ανασφαλιστών, Συμβούλιο Ένταξης μεταναστών), ο Δήμος ανέλαβε άμεσα τις αρμοδιότητες, και συγκρότησε τις ανάλογες κοινωνικές υπηρεσίες

(Γραφείο Κοιν. Πρόνοιας), προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες των ΑμεΑ, των ανασφαλιστών, των μονογονεϊκών οικογενειών, των μεταναστών.

Το Γραφείο ένταξης Ρομά, έχει καταγράψει δυναμική παρέμβαση στις πολιτικές ενσωμάτωσης των αθίγγανων της πόλης (παιδικοί εμβολιασμοί, προώθηση στην εκπαίδευση).

Για την καταπολέμηση της φτώχειας όπως αναλυτικά έχει αναφερθεί δημιουργήθηκε Κοινωνικό Παντοπωλείο, και Κοινωνικό Φροντιστήριο, ενώ άμεση ήταν και η παρέμβαση του Δήμου όταν ξέσπασε το κύμα διακοπής της ηλεκτροδότησης από οφειλές των νοικοκυριών, σε συνεργασία με την ΔΕΗ.

Στις δομές καταπολέμησης της φτώχειας ο Δήμος κατέγραψε μεγάλη συμμετοχή και υποστήριξη από δράσεις που ανέπτυξε η Κοινωνία των πολιτών (Αγροτική συνεταιρισμοί, σύλλογοι, εργατικά κέντρα κ.α).

Σε όλες τις κοινωνικές δομές (Κέντρο πρόληψης υγείας, ΚΑΠΗ, Παιδικοί Σταθμοί), έχουν αναπτυχθεί προγράμματα προώθησης της κάλυψης των αναγκών σε άνεργα και ανασφάλιστα άτομα, κυρίως γυναικών και παιδιών.

Στον τομέα της απασχόλησης ο Δήμος έχει συμμετάσχει σε όλα τα προγράμματα κοινωφελούς απασχόλησης, και έχει υλοποιήσει προγράμματα κατάρτισης ανέργων, ενώ λειτουργεί προγράμματα Δια Βίου Μάθησης.

Στα πλεονεκτήματα του Δήμου συγκαταλέγεται η αξιοποίηση όλων των μέχρι τώρα πηγών χρηματοδότησης από Ευρωπαϊκά προγράμματα.

Ποιες είναι όμως οι αδυναμίες που έχουν αναδυθεί μέσα από τις κοινωνικές δράσεις;

Η απότομη προσαρμογή στα νέα κοινωνικά δεδομένα των τελευταίων χρόνων, δεν βοήθησε στον σχεδιασμό και την εφαρμογή ολοκληρωμένων κοινωνικών πολιτικών προωθώντας την ολιστική αντιμετώπιση και κάλυψη των κοινωνικών αναγκών των ανέργων και των ευπαθών ομάδων.

Έτσι πολλές δράσεις γίνονται αποσπασματικά, και χωρίς στόχευση.

- Η καθυστέρηση των κυβερνήσεων να εφαρμόσουν τα προγράμματα κατά της φτώχειας (π.χ ΚΕΑ), δημιούργησε επιπλέον προβλήματα στους Δήμους, και όταν εφαρμόστηκαν μετέτρεψαν τις κοινωνικές υπηρεσίες σε απλούς χείριστες ηλεκτρονικών υπολογιστών, και σε «αυστηρούς ελεγκτές εισοδηματικών κριτηρίων» και «εκπληρώσεις προϋποθέσεων για ένταξη».

- -Η οργάνωση της λειτουργίας των κοινωνικών υπηρεσιών, επιδέχεται βελτίωση με στόχο την μεταξύ τους δικτύωση και συνεργασία, ενισχύοντας τις παρεχόμενες υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας και φροντίδας. Οι κοινωνικές υπηρεσίες επιβάλλεται να έχουν ευελιξία και ισχυρά αντανακλαστικά προκειμένου να καλύπτουν τις αναδυόμενες κοινωνικές ανάγκες (π.χ προστασία των παιδιών από την φτώχεια και τον υποσιτισμό ή τον αποκλεισμό από την εκπαίδευση)
- Η θετική εμπειρία που έχει αποκομίσει ο Δήμος από τις δράσεις της κοινωνίας των πολιτών, από την μια πλευρά πνέει μια αισιοδοξία, από την άλλη όμως καταγράφεται και μία κουλτούρα έλλειψης συνεργασίας μεταξύ των ομάδων που τις εκπροσωπούν (δύσκολα ένας φορέας επιδιώκει να συνεργαστεί με κάποιον άλλον για τον ίδιο σκοπό, εκτός εάν υπάρχουν καλές σχέσεις σε επίπεδο προσώπων, συνήθως προτιμά να δρα ο κάθε φορέας μόνος του).
- Ενώ ο Δήμος έχει ξεκάθαρη εικόνα για τον πληθυσμό που διαβιώνει σε συνθήκες φτώχειας, δεν είναι σε θέση να κατανοήσει και να προώθηση νέες μορφές κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την απασχόληση ή την φροντίδα ψυχικά ασθενών.
- Ενώ όλα τα Ευρωπαϊκά προγράμματα προτείνουν και προβλέπουν την ανάπτυξη δράσεων για την κοινωνική οικονομία, η Τ.Α δείχνει να μην την κατανοεί, και να αδιαφορεί για τα οφέλη της. Σε αυτό συμβάλλει και η έλλειψη ενημέρωσης και κατάρτισης των στελεχών του Δήμου.
- Επίσης δεν έχουν αξιοποιηθεί οι τοπικές πηγές χρηματοδότησης (αξιοποίηση ακίνητης περιουσίας) προκειμένου να εξευρεθούν πόροι για την κοινωνική πολιτική.
- Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι στον Δήμο Θηβαίων, ενώ γίνονται μεγάλες επενδύσεις για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ωστόσο ούτε ένα ευρώ δεν δίνεται για την φτώχεια και τις ευπαθείς ομάδες. Σε αυτό συμβάλλει και το άκαμπτο θεσμικό πλαίσιο του κεντρικού κράτους που κρατάει δέσμια την Τ.Α, ώστε να καθορίζει τα του οίκου της.
- Δεν υπάρχει σχεδιασμός για την ανάπτυξη της τοπικής αγοράς εργασίας και την προώθηση της απασχόλησης ως δικαίωμα για όλους, ιδιαίτερα για τα νοικοκυριά των ανέργων ή των νέων ανέργων.

Ποιες είναι όμως οι ευκαιρίες και οι δυνατότητες του Δήμου Θηβαίων για την αποτελεσματικότερη άσκηση κοινωνικής πολιτικής κατά της φτώχειας;

Η Θήβα είναι ένας Δήμος όπου το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας, την γεωργία. Η παραγωγή αγροτικών προϊόντων (σιτηρά ελαιόλαδο, πατάτες, κηπευτικά πτηνοτροφικές μονάδες κ.α) είναι ικανά ώστε η περιοχή να έχει αυτάρκεια σε τρόφιμα.

Το ίδιο μπορεί να εξασφαλιστεί και από τις πολλές βιομηχανίες τροφίμων που έχουν την έδρα τους στην περιοχή (η Θήβα είναι μέρος της βιομηχανικής Ζώνης των Οινοφύτων).

Ο Δήμος θα μπορούσε να παρέμβει και να ρυθμίσει την τοπική αγορά εργασίας σε συνεργασία με τους παραγωγικούς φορείς, μεταξύ ανέργων, μεταναστών αλλά και παράνομων μεταναστών.

Ευκαιρία για τον Δήμο αποτελεί η αξιοποίηση των πόρων από τις επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, π.χ για την άσκηση στεγαστική πολιτικής σε ανέργους και άστεγους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός σε μία αγροτική περιοχή: Περίπτωση του Δήμου Θηβαίων

Εισαγωγή

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η έννοια της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, σχετίζονται αλλά δεν ταυτίζονται.

Σε παλαιότερες θεωρήσεις η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός διαφέρουν σε δύο διαστάσεις:

A) η φτώχεια είναι έννοια μονοδιάστατη, και αναφέρεται μόνο σε έλλειψη πόρων κυρίως εισοδήματος και

B) ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι πολυδιάστατη δυναμική έννοια που επεκτείνεται και σε άλλους παραμέτρους της οικονομικής δραστηριότητας (πρόσβαση στην αγορά εργασίας, επιχειρηματικότητα, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, κατανάλωση, αποταμίευση) και σε άλλα πεδία. Τέτοια πεδία είναι για παράδειγμα το κοινωνικό (εκπαίδευση, υγεία, κοινωνική φροντίδα), το πολιτικό (συμμετοχή στον δημόσιο διάλογο, την λήψη αποφάσεων, την άσκηση εκλογικού δικαιώματος), τον νομικό (άσκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων) και τον πολιτιστικό (πολιτιστική δραστηριότητα, διατήρηση κοινωνικού δικτύου).

Βάση των παραπάνω προσεγγίσεων θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι υπάρχουν πληθυσμιακές ομάδες που δεν διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας και αποκλεισμού στην Ελλάδα της οικονομική ύφεσης. Τέτοιες πληθυσμιακές ομάδες θα μπορούσαν να είναι π.χ οι γεωργοί, και αυτό για δύο λόγους:

A) έχουν πρόσβαση στην εργασία και την απασχόληση (ο γεωργός δουλεύει γιατί έχει χωράφια και καλλιεργεί) τα εμπορεύεται και κατ'επέκταση διατηρεί υψηλό επίπεδο διαβίωσης,

B) Οι αγρότες κατέχουν ιδιοκτησία και δικά τους μέσα παραγωγής, άρα είναι «ανεξάρτητοί» όσον αφορά την εμπορευματοποίηση του δικαιώματος της εργασίας, σε σχέση με τους εργάτες ή του εργαζόμενους.

Αυτές οι διαπιστώσεις μπορεί να είναι αληθείς ως ευρεία γενίκευση κυρίως στις αστικές περιοχές. Η πραγματικότητα όμως που διαμορφώνεται στις τοπικές κοινωνίες, μπορεί να είναι εντελώς διαφορετική.

Για παράδειγμα σε μια αγροτική περιοχή όπως η Θήβα, ολοένα και πυκνώνουν οι φωνές και οι διαμαρτυρίες των γεωργών, για τις επιπτώσεις από την οικονομική ύφεση, τόσο στην ίδια την παραγωγική διαδικασία, όσο και στον κίνδυνο επιβίωσης που απειλεί τα αγροτικά νοικοκυριά.

Στην παρούσα μελέτη γίνεται μια προσπάθεια να εκτιμηθεί ο κίνδυνος της φτώχειας και κυρίως του κοινωνικού αποκλεισμού στους αγρότες και τα αγροτικά νοικοκυριά του Δήμου Θηβαίων καθώς και τον ρόλο που καλείται να διαδραματίσει η Τ.Α, όσον αφορά τον σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής σύμφωνα με τις τοπικές ανάγκες, καθώς και την δυνατότητα παρέμβασης για την τοπική οικονομική ανάπτυξη.

Σκοπός, Ερευνητικά Ερωτήματα, Μεθοδολογία

Ο κύριος σκοπός είναι να εκτιμηθεί ο κίνδυνος της φτώχειας και κυρίως του κοινωνικού αποκλεισμού στους αγρότες και τα αγροτικά νοικοκυριά του Δήμου Θηβαίων.

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα έχει ως εξής:

« πώς έχουν διαμορφωθεί οι συνθήκες διαβίωσης των αγροτών και των αγροτικών νοικοκυριών (εισόδημα, παροχές, προσβάσεις) μέσα στην κρίση;»

Σε συνάρτηση με το παραπάνω ερώτημα βασικός στόχος είναι:

α) να αποτυπωθούν τα χαρακτηριστικά της υλικής και κοινωνικής στέρησης των αγροτικών νοικοκυριών

β) να περιγραφεί με βάση την εμπειρική προσέγγιση η κατάσταση φτωχοποιήσεις και αποκλεισμού σε τοπικό επίπεδο.

γ) να καταγραφούν τοπικοί παράγοντες που επιβαρύνουν το αγροτικό εισόδημα και την απασχόληση, και μαζί με την γενικότερη οικονομική ύφεση, αυξάνουν τον κίνδυνο φτώχειας

γ) ποια είναι τα κοινωνικά προβλήματα που αναδύονται για τον αγροτικό κόσμο όσον αφορά την ανεργία, την υποαπασχόληση, την μείωση του αριθμού των νέων αγροτών

δ) πως αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι ερωτώμενοι, τον ρόλο της Τ.Α αν κάνουν και σε ποιο βαθμό χρήση των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου.

Τα επιπλέον στοιχεία θα μας βοηθήσουν να κάνουμε την υπόθεση ότι ενώ ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας, θεωρητικά είναι λιγότερο ευάλωτος στην φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό στην πραγματικότητα οι απασχολούμενοι σε αυτόν, βυθίζονται αθόρυβα στην φτωχοποίηση και τον αποκλεισμό.

Συνεπώς η ανεπάρκεια των εισοδημάτων και των πόρων, μαζί με την αδυναμία πρόσβασης σε υπηρεσίες, και την οικονομική ανάπτυξη συνιστούν κοινωνικό αποκλεισμό για τους αγρότες.

Μεθοδολογία

Προκειμένου να εξαχθούν ποιοτικές πληροφορίες για την κατάσταση που βιώνουν οι αγρότες επιλέγεται να χρησιμοποιηθούν ως ερευνητικό εργαλείο, ημι-δομημένες συνεντεύξεις ανοιχτού τύπου (Ιανουάριος- Φεβρουάριος 2017) με αγρότες.

Οι ερωτήσεις θα είναι **προκαθορισμένες** για τις πληροφορίες εκείνες που θα μας στοιχειοθετούν το προφίλ του αγρότη (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, μέγεθος αγροτικής εκμετάλλευσης, είδη καλλιεργειών, οικογενειακή κατάσταση, χρόνος απασχόλησης στον αγροτικό τομέα κ.α) αλλά θα προστίθενται και θα και θα αφαιρούνται **μη προκαθορισμένα ερωτήματα** σύμφωνα με τα θέματα προς κάλυψη:

- διαχρονική διαμόρφωση του αγροτικού εισοδήματος,
- πώς ανταπεξέρχονται τα αγροτικά νοικοκυριά στις τρέχουσες ανάγκες,
- πως διαμορφώνεται το κόστος παραγωγής
- ποια είναι η εκτίμηση τους για την Ευρωπαϊκή και Εθνική πολιτική στην αγροτική οικονομία
- Πως αντιλαμβάνονται τον ρόλο των αγροτικών συνεταιρισμών και των ομάδων παραγωγών
- Κάνουν χρήση των κοινωνικών υπηρεσιών
- Ποίο ρόλο επιθυμούν να διαδραματίσει ο Δήμος κλπ.

Η ημιδομημένη συνέντευξη θα διαρκεί περίπου 1 ώρα κάνοντας χρήση μαγνητοφώνου. Η απομαγνητοφώνηση τους θα συμπεριληφθεί σε παράρτημα της παρούσας εργασίας. Πραγματοποιήθηκαν 10 συνεντεύξεις κατανεμημένες, και οι ερωτώμενοι προέκυψαν μετά από συνεργασία με προέδρους αγροτικών συνεταιρισμών, ή αγροτικών συλλόγων καθώς και από το αρχείο του ΟΓΑ.

Ομάδα στόχου της έρευνας

Ο Δήμος Θηβαίων είναι μια κατεχοχήν αγροτική περιοχή, στην οποία υπάρχουν μικρού/μεσαίου/ και μεγάλου μεγέθους αγροτικές εκμεταλλεύσεις (Δ.Ε Θήβας, Δ.Ε Βαγίων, Δ.Ε Πλαταιών).

Επίσης στην περιοχή υπάρχουν αρκετές κτηνοτροφικές ομάδες και πτηνοτροφικές μονάδες, καθώς και μεσαίες αγροτικές επιχειρήσεις (οινοποιεία, συσκευαστήρια αγροτικών προϊόντων, ελαιοτριβεία κ.α).

Ομάδα στόχου της έρευνας, είναι αρχηγοί (άντρες ή γυναίκες) αγροτικών εκμεταλλεύσεων και κτηνοτροφικών ή πτηνοτροφικών μονάδων.

3. Οικονομική κρίση

Η οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008 στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, αρχικά χαρακτηρίστηκε ως χρηματοπιστωτική και ως εκ τούτου επηρέασε και την χώρα μας ως τον ασθενέστερο κρίκο της ευρωζώνης. Συνέπειες της κρίσης καταγράφονται σε όλους του τομείς της οικονομίας άρα και στον αγροτικό τομέα.

Θα ήταν λάθος όμως να αποδώσουμε στην παγκόσμια οικονομία όλα τα αρνητικά για τις εξελίξεις που ακολούθησαν για την ελληνική γεωργία. Υπάρχουν και εγχώριες ευθύνες για τις επιπτώσεις της κρίσης στην αγροτική οικονομία όπως η έλλειψη σχεδιασμού στην γεωργία, οι ανεξέλεγκτες χρηματοδοτήσεις, η μετατροπή του παραδοσιακού αγρότη (οικογενειακός χαρακτήρας γεωργικών εκμεταλλεύσεων) σε ελεύθερο επαγγελματία (η γεωργία ως τυπική επιχείρηση), ο κρατικός προστατευτισμός, η αύξηση του κόστους παραγωγής προϊόντων, η μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας στις αγορές.

3.1 Διαχρονικά προβλήματα της ελληνικής γεωργίας

Η ελληνική γεωργία έχει συμβάλει με πολλούς τρόπους στην γενικότερη ανάπτυξη της χώρας ως ένας από τους βασικούς τομείς της οικονομίας αλλά και με συνεισφορά σε πολλούς τομείς σχετικούς με την ανάπτυξη της υπαίθρου, και της ελληνικής μεσογειακής διατροφής, κλ.π.

Τα προβλήματα της αγροτικής οικονομίας είναι διαχρονικά και ιστορικά.

Η αύξηση του αγροτικού προϊόντος και τα γενικότερα επιτεύγματα της οικονομικής πολιτικής στον πρωτογενή τομέα μεταπολεμικά, αποδείχτηκαν εύθραυστα μακροπρόθεσμα. Ο Ζολώτας (1961) επισημαίνει εγκαίρως ότι *« η παρά την καταβληθείσαν εν τούτοις μεγάλην προσπάθεια δια την ανάπτυξιν της γεωργίας αυτή εξακολουθεί να παραμένει εις κατάστασιν ημιανάπτυκτον και το γεωργικό εισόδημα χαμηλόν»*

Ο Α. Πεπελάσης ήταν από του πρώτους που αντιλήφθηκε και ανέλυσε την αγροτική παραγωγή στην πολυπαραγοντική της διάσταση και προσέγγισε τα εγχώρια προβλήματα του Πρωτογενή τομέα ως ζητήματα ευρύτερης διάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας. Ο Πεπελάσης αντιτάχθηκε στο συμβατικό μοντέλο δυαδικής οικονομικής

ανάπτυξης στο οποίο στηρίχθηκε το συμβατικό μοντέλο δυαδικής οικονομικής ανάπτυξης στο οποίο στηρίχτηκε η μεταπολεμική οικονομική πολιτική, καταδεικνύοντας ότι η θεώρηση «δεν αντέχει σε εμπειρική απόδειξη. Δεν είναι δυνατόν αφηρητά στην δημιουργία μιας γενικής θεωρίας οικονομικής ανάπτυξης να είναι το επιχείρημα της πλεονάζουσας εργασίας. Στα πλαίσια της οικονομίας μας, η γεωργία σαν παραγωγικός τομέας εμφανίζεται οικονομικά αδύναμη, τεχνικά καθυστερημένη, και οργανωτικά αποδιοργανωμένη, χωρίς αυτόματους μηχανισμούς για προσαρμογή [γι' αυτό η] επιδίωξη υψηλού ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας δεν αποτελεί, κατ' ανάγκη, αποκλειστική επιδίωξη, εκτός και αν ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης συνοδεύεται από μια διανεμητική ικανότητα, ώστε να περιορίζει την οικονομική ανισότητα που σημειώνεται μεταξύ του αγροτικού και των άλλων τομέων της οικονομίας» [Πεπελάσης, 1976:8]

Οι παρατηρήσεις αυτές του Πεπελάση, μας οδηγούν στην επισήμανση της κυριότερης αντινομίας της μεταπολιτευτικής οικονομικής πολιτικής: η επιδίωξη της συγκράτησης του αγροτικού πληθυσμού στην περιφέρεια, μέσω στήριξης του αγροτικού εισοδήματος, αναιρούσε την προώθηση διαρθρωτικών αλλαγών και πολιτικών, οι οποίες εκ των πραγμάτων οδηγούσαν στην μείωση του αγροτικού πληθυσμού (αύξηση μεγέθους εκμεταλλεύσεων, εκμηχάνιση της παραγωγής κλπ).

Αγνοώντας τις παραπάνω αναλύσεις η ελληνική αγροτική οικονομία συνέχισε τον δρόμο της λανθασμένο δρόμο. Μετά το 1981 μέσω τον ΚΑΠ, η γεωργία προσανατολίστηκε μόνο στην είσπραξη επιδοτήσεων αδιαφορώντας για το διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον που όπως διαμορφωνόταν εκτόπιζε τα ελληνικά προϊόντα από τις αγορές.

Από το 1993 έως και το 2010, το παραγωγικό αποτέλεσμα της ελληνικής γεωργίας εμφανίζει μεγάλες αυξομειώσεις (ενώ αυξάνεται κατά 10% για πολλά χρόνια, λίγο πριν την κρίση μειώνεται στα επίπεδα του 1993) (Eurostat).

Το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα (ΓΟΕ) ακολουθεί ξεκάθαρα πτωτική πορεία στο σύνολο της Ε.Ε 15 και των άλλων Μεσογειακών χωρών. Η μείωση του γεωργικού εισοδήματος (σύμφωνα με την Eurostat), στην Ελλάδα οφείλεται ή στα προβλήματα ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα ή τα στοιχεία της Eurostat δεν είναι ακριβή, δεδομένου ότι οι αγρότες είχαν ειδικά φορολογικά προνόμια (κρατικός προστατευτισμός, ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς), και υψηλό αφορολόγητο όριο

εισοδημάτων. Αυτό τους επέτρεπε να μην δηλώνουν όσα πραγματικά έβγαζαν και να καταγράφετε μεγάλο ποσοστό φοροδιαφυγής ή και τα δύο.

Στην ανάλυση του αγροτικού εισοδήματος προκύπτει ότι το 2000, τα 2/3 του ΓΟΕ, προέρχονται από εισόδημα από την πώληση προϊόντων και το 1/3 από επιδοτήσεις . Στα επόμενα χρόνια η συμμετοχή από τις επιδοτήσεις αυξάνεται στο 60% του εισοδήματος (κυρίως στον βαμβάκι και τον καπνό).

Η «ευκολίες» όσων ασχολούνταν με την γεωργία, δημιούργουσε συνθήκες επανάπαυσης, πλουτισμό χωρίς κόπο, και κουλτούρα διαφθοράς μεταξύ των αγροτών π.χ σκάνδαλο επιδοτήσεων ή παράνομες επιστροφές ΦΠΑ.

Όσο ο αγροτικός κόσμος βρισκόταν τις προηγούμενες δεκαετίες σε καθεστώς «ευημερίας», στην πραγματική αγορά καταγράφονταν αύξηση των εισαγωγών και μείωση των εξαγωγών ελληνικών αγροτικών προϊόντων.

Η επανάπαυση δεν βοήθησε ώστε να αξιοποιούνται οι δυνατότητες παραγωγής πιστοποιημένων προϊόντων.

Στον τομέα της συλλογικότητας και της στήριξης των συνεταιρισμών και των ομάδων παραγωγών οι επιδόσεις ήταν και είναι πενιχρές.

Στα διαχρονικά προβλήματα θα αναφέρουμε και την ανυπαρξία σύνδεσης της επιστημονικής έρευνας και σχεδιασμού εφαρμογής αγροτικής πολιτικής.

Δεν υπάρχει σχεδιασμός για την κατάρτιση των αγροτών κυρίως των νέων.

3.1.2 Η Ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση

Εδώ και αρκετά χρόνια η γεωργία βρίσκεται στο επίκεντρο ραγδαίων εξελίξεων, με διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις, για να επιτελέσει τον παραδοσιακό της ρόλο (παραγωγή τροφίμων, δημιουργία θέσεων απασχόλησης) και να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις όπως η παραγωγή αγαθών υψηλής ποιότητας, προστασίας του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας, και την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής της υπαίθρου.

Για να προσαρμοστεί η γεωργία στις νέες απαιτήσεις, βασική προϋπόθεση είναι η υπέρβαση χρόνιων προβλημάτων. Η δυσκολία της αγροτικής ανάπτυξης επιδεινώνεται από την παγκόσμια οικονομική κρίση αλλά και από την ελληνική οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων η οποία κινδυνεύει να εξελιχθεί και σε γεωργική κρίση με σαφείς οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις.

Ο αγροτικός τομέας της οικονομίας με καθυστέρηση ίσως, σε σχέση με τα αστικά κέντρα, μετά το 2009 έχει πληγεί με πολλαπλούς τρόπους και κατ' επέκταση και τα αγροτικά νοικοκυριά. «Τα μέτρα λιτότητας, η δημοσιονομική προσαρμογή, η υπέρμετρη φορολόγηση, η συρρίκνωση των κοινωνικών υπηρεσιών, η φορολόγηση της γεωργικής γης και των αγροτικών εισοδημάτων (2016), η αύξηση του κόστους εφοδίων και παραγωγής, τα προβλήματα ρευστότητας της αγοράς, των κεφαλαίων, και του δανεισμού» (Θ. Ανθοπούλου 2015), είναι τα προβλήματα της ελληνικής οικονομικής κρίσης.

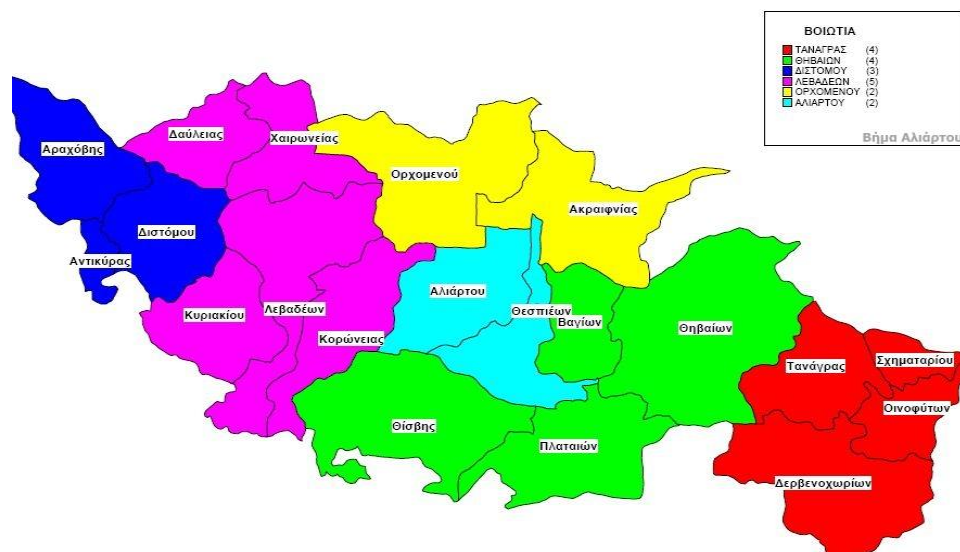
Επιπλέον, οι αγρότες παραγωγοί εισήλθαν στην περίοδο της γενικευμένης κρίσης, εν μέσω διαρθρωτικής κρίσης του γεωργικού τομέα (εντατικό μοντέλο παραγωγής) στο πλαίσιο της ΚΑΠ και της διεθνοποίησης των αγορών, ιδιαίτερα το 2004 (αποδέσμευση των επιδοτήσεων από την παραγωγή, μείωση του προστατευτισμού, φιλελευθεροποίηση των αγορών). Όλα αυτά σημαίνουν ότι οι συνθήκες κρίσης αποτελούν για την γεωργία, γνώριμο πεδίο αδιέξοδων, συγκρούσεων, παραγωγικών επιλογών και επιβιωτικών στρατηγικών (Ανθόπουλος 2013).

Την ίδια στιγμή το εθνικό πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης αποδείχτηκε αναποτελεσματικό να οδηγήσει σε αλλαγές την γεωργία και να επαναπροσδιορίσει την αγροτική πολιτική μέσα από μια αγροεδαφική προσέγγιση στο πλαίσιο των νέων ΚΑΠ, εγκαθιδρύοντας καινοτόμα και βιώσιμα αναπτυξιακά σχέδια σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (Γούσιος 2011).

Το οικονομικό περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί διαμορφώνει νέες κοινωνικές συνθήκες για τα αγροτικά νοικοκυριά. **Ενώ προβάλλεται η ανθεκτικότητα της ελληνικής υπαίθρου απέναντι στα αστικά κέντρα όσον αφορά την εργασία και τη απασχόληση γενάτε το ερώτημα μήπως δεν είναι έτσι τα πράγματα; Μήπως η κρίση στην αγροτική οικονομία αποσιωπάται γιατί η διαχρονική διαμορφούμενη αντίληψη είναι ότι στην ύπαιθρο « όλο και κάτι θα βρεις να καλλιεργήσεις», ή στο χωρίο «με μερικά πτηνά ή μερικά ζώα περνάς», στρεβλώνει την σημερινή πραγματικότητα;**

Μήπως η γενικευμένη κοινωνικοοικονομική κρίση, όσο και η κρίση στον αγροτική παραγωγή, υποκρύπτει δυσκολίες, ίσως και αποτροπή για την απασχόληση με την γεωργία; Μήπως οι γεωργοί τείνουν να είναι μια ομάδα πληθυσμού που στο μέλλον κινδυνεύουν να χαρακτηριστούν ως οι νέοι φτωχοί;

Ο αγροτικός πληθυσμός του Δήμου Θηβαίων

Οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα σε ποσοστό 10,36% (3519 άτομα) και μάλιστα το ποσοστό αυτό, την προηγούμενη δεκαετία παρουσιαζόταν αυξημένο κατά 10%, λόγω της μετανάστευσης που κυρίως απασχολούνταν στον αγροτικό τομέα.

Στην πόλη της Θήβας ο πρωτογενής τομέας φθάνει μόλις στο 13,5% αλλά στις δημοτικές ενότητες Πλαταιών ή Βαγίων, το ποσοστό των κατοίκων που ασχολούνται στον πρωτογενή τομέα αγγίζει το 84,4%.

Σε ότι αφορά την γεωργία, η Θήβα αποτελεί μια σημαντική περιοχή αφού εκτείνεται σε πεδινές εκτάσεις και οι καλλιέργειες αφορούν σε προϊόντα διατροφής: κηπευτικά, σιτηρά, πατάτες, καρότα, κρεμμύδια, βιομηχανική ντομάτα, αλλά και βαμβάκι, τριφύλλι, αραβόσιτο, αμπέλια κ.α. Επίσης στις Δ.Ε Βαγίων και Θίσβης έχουμε σημαντικές εκτάσεις με ελαιόδενδρα.

Η κτηνοτροφική και πτηνοτροφική δραστηριότητα είναι και αυτή σημαντική, κυρίως με την εκτροφή πτηνών, βοοειδών και αιγοπροβάτων με σύγχρονες μονάδες που τροφοδοτούν το εμπόριο.

Η χρησιμοποιούμενη γεωργική γη του Δήμου Θηβαίων, αποτελεί το 45,4% της συνολικής εκτάσεις του. Το ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων φθάνει το **60,2%**, κυρίως με γεωτρήσεις.

Σε επίπεδο οργάνωσης, ο Δήμος βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο, αναφορικά με τον αγροτικό τομέα, γιατί εκτός από τον Δημόσιο Τομέα (Δ/ση Γεωργίας και Κτηνοτροφίας), στην περιοχή δραστηριοποιούνται αγροτικοί σύλλογοι και Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Θήβας (μία από τις παλαιότερες στην Ελλάδα) , και οργανώσεις ομάδων παραγωγών.

Ο γεωργικός κλήρος της περιοχής δεν είναι μεγάλος λόγω του παραδοσιακού οικογενειακού μοντέλου της γεωργίας, και του πολυτεμαχισμού της γεωργικής γης.

Ωστόσο οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις έγιναν μεγαλύτερες τις τελευταίες δεκαετίες με την ενοικίαση όμορων αγροτεμαχίων, κυρίως όταν άνοιγε ένας γεωργός γεώτρηση.

Επίσης τα τελευταία χρόνια έχει εκσυγχρονιστεί ο αγροτικός εξοπλισμός, (σύγχρονα τρακτέρ, μηχανές συλλογής προϊόντων, ποτιστικά συστήματα) και έχουν δημιουργηθεί υποδομές (π.χ ψυγεία φύλαξης προϊόντων).

Κατά την διάρκεια της κρίσης, αναπτύχθηκε και επενδύθηκαν κεφάλαια στην δημιουργία φωτοβολταϊκών πάρκων σε αγροτεμάχια.

Προβλήματα της περιοχής

Εκτός από τα διαχρονικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική γεωργία και στα οποία έχουμε αναφερθεί, υπάρχουν επιπρόσθετα προβλήματα που χαρακτηρίζουν την περιοχή μελέτης όπως:

Στον Δήμο της Θήβας συνυπάρχουν οι αγροτικές καλλιέργειες με τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Τελευταία σε ότι αφορά τον πρωτογενή τομέα δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας. Γενάτε το ερώτημα πως μπορούν να συνδυαστούν αυτά τα δύο (βιομηχανικές εγκαταστάσεις και παραγωγή βιολογικών προϊόντων);

Η ρύπανση του περιβάλλοντος και κυρίως η ρύπανση του Ασωπού ποταμού, έχει δημιουργήσει κύμα αμφισβήτησης στις αγορές, όσον αφορά την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων. Η δυσφήμιση και ο αποκλεισμός των προϊόντων της περιοχής πλήττει άμεσα το αγροτικό εισόδημα.

Το μεγάλο ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων με γεωτρήσεις, αυξάνει τις ανάγκες σε ηλεκτρικό ρεύμα κυρίως τους θερινούς μήνες και η αύξηση τις τιμής ρεύματος επιβαρύνει το κόστος παραγωγής.

Επίσης η κουλτούρα των ντόπιων αγροτών, πολύ δειλά και με τεράστια καχυποψία

αντιμετωπίζει τις συλλογικές ομαδικές δράσεις μέσα από συνεταιρισμούς ή συλλόγους .

3.2 Οικονομικά αδιέξοδα των αγροτικών νοικοκυριών του Δήμου Θηβαίων

Οι διεθνείς και εγχώριες οικονομικές πιέσεις, δημιουργούν κλυδωνισμούς, στην αγροτική οικονομία. Ο αγροτικός κόσμος αντιλαμβάνεται ότι τα διαχρονικά προβλήματα «*οι αμαρτίες του παρελθόντος*» λειτουργούν αθροιστικά, και επιβαρυντικά για την στην σημερινή ελληνική οικονομική πραγματικότητα.

Από την μία οι αγρότες, ενώ κρατάνε τα μέσα παραγωγής στα χέρια τους από την άλλη κινδυνεύει η επιβίωση τους. Η αντίθεση αυτή είναι μια «νέα κατάσταση», η οποία ιστορικά δεν έχει προηγούμενο. Στην Ελλάδα σε περιόδους οικονομικής κρίσης ο πρωτογενής τομέας αποτελούσε όχημα για την ανάπτυξη.

Η φάση μετασχηματισμού που διαπιστώνεται έχει οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις για τα αγροτικά νοικοκυριά.

Η εμπειρική έρευνα που διεξήχθη στην περιοχή ανέδειξε τέσσερις κατηγορίες αγροτικών νοικοκυριών α) αγροτικά νοικοκυριά που χρεοκόπησαν τα χρόνια της κρίσης ή είναι υπερχρεωμένα β) αγροτικά νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν το φάσμα της χρεοκοπίας και προσπαθούν να βρουν διεξόδους, γ) αγρότες που προσπαθούν να εκσυγχρονίσουν την παραγωγική διαδικασία σε ένα δύσκολο οικονομικό περιβάλλον δ) ένα ιδιότυπο καθεστώς ανεργίας για τους νέους της υπαίθρου που ενώ θέλουν να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα αυτό φαντάζει ακατόρθωτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ποιοτική ανάλυση: Ατομικές συνεντεύξεις με αγρότες του Δήμου Θηβαίων

Σε αυτό το κεφάλαιο παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας με ημιδομημένες συνεντεύξεις των αγροτών του Δήμου Θηβαίων.

Στην 1^η συνέντευξη και την 2^η συνέντευξη που ακολουθούν το βασικό ερευνητικό ερώτημα είναι : «βρίσκεται ο αγροτικός κόσμος σε φάση μετασχηματισμού και ποιες κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις αναδύονται;»

1^η Συνέντευξη

Ο Δημήτρης Ανδρ..... 52 ετών αγρότης , απόφοιτος γεωπονικής σχολής με μεταπτυχιακό στα οικονομικά, αρχηγός 4μελούς οικογένειας ασχολείται με την αγροτική οικονομία από 30 ετών, προέρχεται από αγροτική οικογένεια, καλλιεργεί 150 στρέμματα αγρών με σιτηρά και βαμβάκι, και δένδροκαλλιέργειες φυσιτικών ελιών. Επίσης έχει αναπτύξει επιχειρηματική δραστηριότητα στην συντήρηση φωτοβολταϊκών πάρκων σε αγρούς, καθώς και σε μελέτες συμμετοχής αγροτών σε χρηματοδότηση Ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

Ποια είναι η κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην αγροτική οικονομία σήμερα; Τι έχει αλλάξει πριν αλλά και κατά την διάρκεια της κρίσης;

Η περίοδος πριν το 2010 είναι διαφορετική. Τότε το αγροτικό εισόδημα ήταν συνεχώς αυξανόμενο. Αυτό συνέβαινε γιατί υπήρχαν μεγάλες επιδοτήσεις αγροτικών προϊόντων, υψηλές αποζημιώσεις και επιστροφές ΦΠΑ, επίσης η εγχώρια αγορά στην πώληση αγροτικών προϊόντων ήταν καλή.

Πριν την κρίση οι αγρότες δεν είχαν φορολογικές επιβαρύνσεις, είχαν ευνοϊκό καθεστώς σε τραπεζικό δανεισμό, και σε προμήθειες πρώτων υλών (καύσιμα, λιπάσματα, σπόρους κ.α), και ασφαλιστικό καθεστώς με χαμηλές εισφορές στον ΟΓΑ.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι στους τραπεζικούς λογαριασμούς πιστώνονταν συνεχώς χρήματα, καθ'όλη την διάρκεια του έτους όχι πάντα από την πώληση προϊόντων. Μέσα σε αυτό το κλίμα «ευμάρειας», οι αγρότες συνεχώς και απαιτούσαν όλο και περισσότερες ενισχύσεις από τις κυβερνήσεις και επιδίωκαν να διατηρείται ένα περίεργο καθεστώς παράνομων συναλλαγών.

Το σύνθημα για το βαμβάκι «όλα τα κιλά όλα τα λεφτά», ουσιαστικά ήταν χρήματα που απαιτούσε το αγρότοσυνδικαλιστικό κίνημα όχι για το προϊόν που πραγματικά παρήγαγαν

αλλά για να υπάρχουν περιθώρια τεχνητής αύξησης του βάρους άρα και περισσότερες οικονομικές ενισχύσεις με «κομπίνες».

Μετά το 2010, και αφού η κρίση εξελισσόταν ο αγροτικός κόσμος δείχνει να παραμένει αλώβητος σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό όσον αφορά τα εισοδήματα. Σε αυτό συνέβαλλε και το γεγονός ότι δόθηκε η δυνατότητα να επεκταθούν οι αγρότες στην αξιοποίηση της αγροτικής γης, τοποθετώντας φωτοβολταϊκά πάνελ.

Το καθεστώς αυτό αλλάζει από 1/1/2016. Η φορολόγηση των αγροτών με όρους ελεύθερων επαγγελματιών, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου κίνησης, η διακοπή των τραπεζικών δάνειών, η απειλή διακοπής του ρεύματος από τις αγροτικές γεωτρήσεις, η αλλαγή του ασφαλιστικού καθεστώτος, η καθυστέρηση και μείωση της καταβολής των αποζημιώσεων και επιδοτήσεων και η μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών για αγορά διαμορφώνουν ένα τοπίο ραγδαίας επιδεινώσεις για το εισόδημα, του οποίου οι επιπτώσεις ακόμα δεν είναι τόσο εμφανής.

Πως αποτυπώνεται το οικονομικό αδιέξοδο των αγροτών στον τομέα της παραγωγής;

1^ο έχει αυξηθεί το κόστος παραγωγής και τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα δεν είναι ανταγωνιστικά

2^ο Δημιουργούνται νέες οφειλές (λιπάσματα, σπόροι, ενοίκια γής, μεροκάματα) και δεν αποπληρώνονται οι παλιές

3^ο Αδυνατούν να συντηρηθεί ο αγροτικός εξοπλισμός (τρακτέρ, μοτέρ) για ανανέωση των εργαλείων ούτε λόγος

4^ο Λόγω έλλειψης χρηματοδότησης, δεν μπορούν να αναπτυχθούν νέες καλλιέργειες

Και αυξάνει ο κίνδυνος από την υπερχρέωση να αδυνατούν να καλλιεργήσουν την επόμενη χρονιά.

Ο αγρότης κινδυνεύει να χαρακτηριστεί άνεργος;

Με την κλασική έννοια του όρου όχι. Ο αγρότης και τίποτα να μην καλλιεργήσει θα εκμεταλλευτεί την γη μόνο και μόνο για να παράγει προϊόντα που θα τον βοηθήσουν να επιβιώσει αυτός και η οικογένειά του.

«Άνεργος» με σχετικούς όρους, είναι ο αγρότης που δεν καλλιεργεί πολλά στρέμματα και αυτό γιατί δεν μπορεί να επιβιώσει ως επαγγελματίας.

Ο παραδοσιακός τύπος γεωργού που μπορούσε με μικρό γεωργικό κλήρο και δουλεύοντας όλα τα μέλη της οικογένειάς του, να ζει αξιοπρεπώς στις σημερινές συνθήκες δεν είναι βιώσιμος.

Τι εθνικές πολιτικές εφαρμόζονται ή θα μπορούσαν να εφαρμοστούν προκειμένου να βελτιωθεί η κατάσταση στην αγροτική οικονομία;

Δυστυχώς ποτέ δεν υπήρξε εθνικός σχεδιασμός και ενιαία αγροτική πολιτική στην Ελλάδα. Πριν την κρίση υπήρξε κατασπατάληση χρήματος και δημιουργήθηκαν πολλά σκάνδαλα με τα αγροτικά προϊόντα. Δεν προωθήθηκαν οι ελληνικές εξαγωγές και δεν δόθηκαν κίνητρα για την ανάπτυξη των αγροτικών επιχειρήσεων κυρίως στον τομέα της μεταποίησης των προϊόντων (π.χ τυποποίηση ελαιολάδου).

Οι ίδιοι οι αγρότες επαναπαυτήκαν στην λογική του εύκολου κέρδους, δεν εκπαιδεύτηκαν, δεν ανέπτυξαν κουλτούρα συνεργασιών.

Σήμερα είναι εγκλωβισμένοι στις παθογένειες που διαχρονικά αναπτύχθηκαν και στην ασφυξία της οικονομικής κρίσης.

Απειλούνται με φτωχοποίηση τα αγροτικά νοικοκυριά;

Φτώχεια με την έννοια του να στερούνται τα βασικά αγαθά για επιβίωση όπως παλιά όχι. Στην περιοχή της Θήβας, τα παραγόμενα αγαθά (σιτηρά, ελαιόλαδο, κηπευτικά, πατάτες) βρίσκονται σε αφθονία για ένα νοικοκυριό. Επίσης είναι δυνατή και η εκτροφή ζώων και πτηνών για οικιακή χρήση. Αν συνυπολογίσουμε και το γεγονός ότι ζούμε σε μικρές κοινωνίες όπου ακόμα υπάρχουν άτυπα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης (γειτονία, συγγενείς) τότε δύσκολα κάποιος θα «πείναση». Σίγουρα όμως πολλά νοικοκυριά αντιμετωπίζουν φτώχεια γιατί δεν μπορούν να πληρώσουν την ΔΕΗ, την θέρμανση, η μένουν ανασφάλιστοι γιατί δεν πληρώνουν τις εισφορές τους.

Πως καταφέρνουν τα αγροτικά νοικοκυριά να ανταπεξέρχονται στα τρέχοντα έξοδα όταν μειώνεται η στερούνται εισοδημάτων.

Το παραδοσιακό οικογενειακό μοντέλο κατά κύριο λόγο στην περιοχή μας διατηρείται ακόμα. Πολλές αγροτικές οικογένειες συνοικούν με τους ηλικιωμένους γονείς τους και έτσι οι συντάξεις ενισχύουν τον οικογενειακό προϋπολογισμό και τα έξοδα μοιράζονται.

Επίσης πολλές γυναίκες-σύζυγοι αγροτών , εργάζονται σε άλλους τομείς π.χ εργοστάσια.

Τα αγροτικά νοικοκυριά που περιέρχονται σε συνθήκες στέρησης θα έκαναν χρήση των δομών καταπολέμησης της φτώχειας του Δήμου (κοιν. Παντοπωλείο, κοιν. Φροντιστήριο);

Στο κοινωνικό παντοπωλείο είναι δύσκολο να αποταθεί ο αγρότης γιατί μπορεί ο ίδιος να παράγει αγαθά για να επιβιώσει. Στο κοινωνικό φροντιστήριο όμως ναι, γιατί η μόρφωση παραδοσιακά για τους αγρότες είναι ισχυρό κίνητρο (παλαιότερα όλα τα μέλη της αγροτικής οικογένειας εργάζονταν με στόχο έστω και ένα παιδί να σπουδάσει) .

Ποιος θα μπορούσε να είναι ο ρόλος του Δήμου, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των αγροτών;

Ο Δήμος θα έπρεπε να βοηθήσει στην ανάπτυξη και ενίσχυση της τοπικής αγροτικής οικονομίας προωθώντας τα τοπικά προϊόντα. Θα μπορούσε να υποστηρίζει και να βοηθάει στην εξεύρεση χρηματοδοτήσεων από τα Ευρωπαϊκά προγράμματα. Επίσης θα μπορούσε να βελτίωση τα αρδευτικά έργα προκειμένου να μειωθεί το κόστος παραγωγής. Να συμβάλλει στην κατάρτιση των νέων αγροτών. Γενικά ο Δήμος θα έπρεπε να παρεμβαίνει βοηθώντας την ανάπτυξη.

2^η συνέντευξη με τον:

Παναγιώτη Μεξ....33 ετών, άγαμο, απόφοιτος ΤΕΙ, νέος αγρότης που προέρχεται από αγροτική οικογένεια, κάτοικος Δ.Ε Βαγίων, καλλιεργεί Βαμβάκι, κρεμμύδια έχει οικογενειακό συσκευαστήριο αγροτικών προϊόντων, και έχει δημιουργήσει εταιρεία συντήρησης φωτοβολταϊκών πάρκων σε αγρούς.

Πως αποφάσισες να ασχοληθείς με την γεωργία και να επεκταθείς σε τόσο διαφορετικές δραστηριότητες μέσα στην κρίση;

Προέρχομαι από αγροτική οικογένεια και έβλεπα από νωρίς, ότι ο παραδοσιακός τρόπος της γεωργίας δεν είχε μέλλον. Και πριν το 2010, διαπίστωνες ότι η πώληση των αγροτικών προϊόντων δυσκόλευε, οι αγορές απαιτούσαν να υπάρχουν προδιαγραφές γιατί ο ανταγωνισμός μεγάλωνε (π.χ τυποποίηση κ.λ.π), και σε αυτό συνέβαλε και η πολιτική της Ε.Ε. Οι ενισχύσεις μειώνονταν, και έβλεπες ότι έπρεπε οι αγρότες να εκσυγχρονιστούν.

Στην απόφαση μου να πάω παρακάτω, συνέβαλε και το γεγονός ότι είχα σπουδάσει (ηλεκτρολόγος-μηχανολόγος) και έκανα μία προσπάθεια να συνδυάσω την απασχόληση μου με την γεωργία, με καινοτόμες επιχειρηματικές δραστηριότητες όπως την συντήρηση των φωτοβολταϊκών πάρκων που αναπτύχθηκαν σε όλους τους κάμπους της περιοχής μέσα στην κρίση.

Οι παραδοσιακοί αγρότες βιώνουν αποκλεισμούς όσον αφορά τον εκσυγχρονισμό των καλλιεργειών τους;

Σίγουρα ναι. Το καθεστώς που γνώριζαν έχει αλλάξει και δυσκολεύονται να το κατανοήσουν τα νέα δεδομένα. Ο σημερινός αγρότης πρέπει να λειτουργήσει σαν επιχειρηματίας και όχι σαν απλός καλλιεργητής. Δηλαδή πρέπει να σχεδιάσουν τις παραγωγές τους γνωρίζοντας και διερευνώντας τις ανάγκες των αγορών, να υπολογίζουν το κόστος παραγωγής με λογιστικούς όρους (το επιβάλλει το νέο φορολογικό σύστημα), να βρίσκουν νέες πηγές χρηματοδότησης (Ευρωπαϊκά προγράμματα) και όχι τον παραδοσιακό τραπεζικό δανεισμό.

Δυστυχώς όσοι δεν αναπτύξουν ισχυρά επιχειρηματικά αντανακλαστικά, κινδυνεύουν με απώλεια εισοδήματος, και σταδιακά με αποκλεισμό από την γεωργία.

Σημαντικό είναι οι νέοι που ασχολήθηκαν με την γεωργία να μην ακολουθήσουν τις λογικές των γονέων τους.

Είναι εύκολο για τους νέους τις υπαίθρου να ασχοληθούν με την γεωργία;

Πρέπει να πληρούνται προϋποθέσεις. Αν πιστεύει κάποιος ότι όπως παλιά έχοντας μερικά στρέμματα (20 ή 30) μπορείς να ζήσεις αυτό δεν ισχύει.

Σήμερα για να ζήσεις από την γεωργία πρέπει να κατέχεις μεγάλο κλήρο (κυρίως ιδιόκτητα), εξοπλισμό σε αγροτικά εργαλεία τρακτέρ (ένα μεσαίο τρακτέρ κοστίζει γύρω στα 30-40.000 ευρώ), συστήματα αρδεύσεις (το κόστος των οποίων είναι υψηλό), υποδομές (γεωτρήσεις), και αρχικό κεφάλαιο για να επενδύσεις.

Αν δεν υπάρχουν αυτά, και πρέπει να ενοικίασης γη, να δανειστής για εξοπλισμό, τότε το ρίσκο να μην επιβίωσης είναι υψηλό.

Η αδυναμία να μπορεί κάποιος νέος να απασχοληθεί με την γεωργία είναι ουσιαστικά οικονομικός αποκλεισμός.

Υπάρχει φτώχεια στους αγρότες και στις οικογένειές τους;

Η φτώχεια είναι σχετικός όρος και δεν μπορώ να το διαβεβαιώσω. Σίγουρα όμως έχουν υποστεί όλοι περιορισμούς και έχουν κάνει περικοπές.

Μια πρώτη διαπίστωση είναι η εικόνα που παρουσιάζουν τα μαγαζιά στην αγορά τα βράδια που είναι άδεια. Όλοι κάθονται στα σπίτια τους και μετράνε και το 1 ευρώ για τον καφέ.

Σίγουρα οι αγρότες που έχουν μικρό αγροτικό κλήρο αντιμετωπίζουν πρόβλημα επιβίωσης

Τι μπορεί να κάνει η Τοπική Αυτοδιοίκηση για τα προβλήματα στον αγροτικό τομέα κυρίως για τους νέους αγρότες;

Πολύ σημαντική θα ήταν η υποστήριξη του Δήμου, στην επιμόρφωση των νέων αγροτών και την κατάρτισή τους. Σημαντικό επίσης θα ήταν η δημιουργία ενός γραφείου που θα ενημέρωνε τους νέους για την εξεύρεση νέων πηγών χρηματοδότησης από την Ε.Ε, σε αυτό είμαστε πολύ πίσω.

Ο Δήμος θα μπορούσε να υποστηρίξει στην προώθηση νέων συνεταιριστικών οργανώσεων.

Οι συνεταιρισμοί όπως είναι σήμερα, δεν εμπνέουν καμιά εμπιστοσύνη,

γιατί κουβαλάνε αμαρτίες από το παρελθόν π.χ κακοδιαχείριση, σκάνδαλα κ.α.

Συμφώνα με την διαμόρφωση του αγροτικού εισοδήματος πως καταγράφεται η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός;

Βασική πηγή δεδομένων για την εκτίμηση σχετικών δεικτών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού σε εθνικό επίπεδο είναι η έρευνα Εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών (EU-SILK). Με βάση τα στοιχεία της έρευνας στην Ελλάδα παρατηρείται όξυνση του φαινομένου της φτώχειας (23,1% το 2012-2013).

Το ποσοστό ή ο κίνδυνος φτώχειας αναφέρεται στην κατάσταση των ατόμων των οποίων το διαθέσιμο εισόδημα είναι κάτω από το 60% του μέσου εισοδήματος της χώρας.

Το ποσοστό σοβαρής υλικής στέρησης αναφέρεται στην κατάσταση των ανθρώπων που δεν μπορούν να καλύψουν, μια σειρά από ανάγκες που θεωρούνται ουσιωδώς σημασίας για να ζήσουν μια αξιοπρεπή ζωή στην Ευρώπη.

Στην 3^η, 4^η, 5^η, 6^η και 7^η συνέντευξη το βασικό ερευνητικό ερώτημα είναι « πως αποτυπώνεται η φτώχοποίηση των αγροτικών νοικοκυριών και η υλική στέρηση σύμφωνα με του επίσημους δείκτες;»

3^η Συνέντευξη:

Αριστείδης Βαγ...53 ετών, κάτοικος Δ.Ε Βαγίων, αρχηγός 4μελούς οικογένειας, προέρχεται από αγροτική οικογένεια, καλλιεργεί 80 στρέμματα αγρούς (βαμβάκι, Καρπούζια, ελαιόδενδρα).

Πώς έχει διαμορφωθεί το εισόδημά σου τα τελευταία χρόνια;

Πριν το 2010, το εισόδημα μου προερχόταν από την πώληση αγροτικών προϊόντων, τις αποζημιώσεις και τις εισοδηματικές ενισχύσεις. Είχα ετήσιο εισόδημα περίπου 40.000 ευρώ. Τα τελευταία χρόνια δεν υπάρχουν αυτά τα εισοδήματα, το 2016 το καθαρό ετήσιο εισόδημα μου φθάνει τα 6000 ευρώ.

Που οφείλεται η τόσο μεγάλη μείωση του εισοδήματος σου;

Στην αρχή της κρίσης δεν είχα αντιληφθεί αυτό που θα συνέβαινε, πίστευα ότι με τους αγρότες καμία κυβέρνηση δεν θα τα «έβαζε».

Η μείωση των εισοδηματικών ενισχύσεων(επιδοτήσεις), προέκυψαν από την αλλαγή του τρόπου υπολογισμού. Δηλαδή το βαμβάκι επιδοτούνταν σύμφωνα με την στρεμματική απόδοση, οι δικές μου καλλιέργειες δεν είχαν υψηλή στρεμματική απόδοση άρα έχασα την επιδότηση. Οι αγροτικές αποζημιώσεις καθυστερούσαν να καταβληθούν και αυξήθηκαν οι έλεγχοι από το κράτος, άρα καθυστερούσα και εγώ να αποπληρώσω δάνεια και υποχρεώσεις σε ενοίκια και προμηθευτές.

Είχα και μία – δύο χρονιές παραγωγές που δεν πουλήθηκαν (καρπούζια) , έπαθα ζημιά.

Με το σημερινό σου εισόδημα πως συντηρείται η οικογένειά σου;

Με 6.000μ ευρώ δεν ζεις σήμερα, είσαι φτωχός. Αυτό με κάνει να ντρέπομαι.

Το 2012, η ΔΕΗ μου έκοψε το ρεύμα στο σπίτι, το σύνδεσα παράνομα, μέχρι που μου το έκοψαν πάλι. Τότε αναγκάστηκα να πάω στην Πρόνοια του Δήμου γιατί βοηθούσαν στις επανασυνδέσεις λόγω οφειλών, ήταν και χειμώνας δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς. Κατήργησα την κεντρική θέρμανση στο σπίτι (θέρμανση μόνο με τζάκι), και κάναμε περικοπές σε όλα τα έξοδα.

Σήμερα δεν καλλιεργώ πολλά στρέμματα γιατί δεν μπορώ να πληρώσω τα ενοίκια. Ότι πουλάω τα δίνω χωρίς τιμολόγια (μαύρα), σε εμπόρους και στο χέρι, γιατί με τα capital control, αν στα καταθέσουν στην τράπεζα αυτή θα στα κρατήσει γιατί χρώστας.

Ούτε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη έχουμε, το χρέος στον ΟΓΑ 10.000 ευρώ, και ούτε σύνταξη δεν θα πάρουμε.

Ζήτησες άλλη βοήθεια από τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου;

Όχι, μου ήταν αδιανόητο να ζητήσω βοήθεια σε τρόφιμα ή αλλά είδη. Προτίμησα να δανειστώ από συγγενείς και έφτιαξα έναν μικρό σταύλο με ζώα (αρνιά, πτηνά) προκειμένου να έχουμε τα βασικά είδη για το σπίτι.

4^η Συνέντευξη:

Δημήτρης Τσαρ...56 ετών, απόφοιτος γυμνασίου, ζεί με την σύζυγό του χωρίς παιδιά, προέρχεται από αγροτική οικογένεια, και καλλιεργεί 310 στρέμματα με καλλιέργειες βάμβακος, στάρι, καρπούζια και κρεμμύδια.

Πως ήταν τα εισοδήματά σου πριν την κρίση και πως είναι σήμερα;

Τα εισοδήματά μου προέρχονταν από την πώληση των αγροτικών προϊόντων τις εισοδηματικές ενισχύσεις (δικαίωμα) και τις αγροτικές αποζημιώσεις ή την επιστροφή ΦΠΑ. Ο ετήσιο τζίρος από τα αγροτικά έφθανε τις 70.000 ή και τις 100.000 ευρώ το χρόνο.

Πριν την κρίση η τιμή βάμβακος ήταν υψηλή (1,30 ανά κιλό) με τη επιδότηση, σήμερα που η επιδότηση δίνεται όχι με το κιλό αλλά με την στρεμματική απόδοση (πάνω από 200 κιλά ανά στρέμμα) αν δεν βγάζεις πάνω από 200 κιλά αποκλείεσαι από την επιδότηση. Η καλλιέργεια βαμβακιού γίνεται ασύμφορη και γράφεις ζημιά.

Άλλαξα καλλιέργεια και έβαλα σιτηρά, τα οποία είχαν χαμηλή τιμή (0,17 λεπτά), και κατέγραφα πάλι ζημιά. Οι παραγωγές καρπουζιών και κρεμμυδιών είναι « λαχείο», γιατί δεν μπορείς να ξέρεις τι ζήτηση θα έχουν και τι τιμή θα πετύχεις , ωστόσο το κόστος παραγωγής το επιβαρύνεσαι.

Το 2015 το καθαρό εισόδημα που είχα ήταν 4.000 ευρώ. Τι μένει να πληρώσεις από αυτά; Πήρα δάνειο για να πληρώσω τα ενοίκια, 'έχω τρεις γεωτρήσεις και η ΔΕΗ μου έχει κόψει το ρεύμα σε δύο (χρωστάω 32.000 ευρώ), στον ΟΓΑ χρεωστάω εισφορές κάνω ρύθμισης και τις χάνω, ούτε περίθαλψη ούτε σύνταξη. Δεν ξέρουμε αν θα μπορούμε να καλλιεργήσουμε του χρόνου.

Θα έλεγες ότι είσαι άνεργος αγρότης;

Όχι βέβαια, και χέρσα να μείνουν τα χωράφια, εγώ κάθε πρωί θα πηγαίνω εκεί. Είμαστε ζυμωμένοι με την γη και όπως και οι παππούδες μας έστω και με την τσάπα ένα αυλάκι θα το ανοίξουμε.

Τι ζητάτε οι αγρότες από την αγροτική πολιτική και τις κυβερνήσεις που τις ασκούν;

Να μειωθεί το κόστος παραγωγής και να προωθηθούν οι εξαγωγές, όχι να υπάρχουν εισαγόμενα προϊόντα και τα δικά μας να σαπίζουν.

Να μας βοηθήσουν να παραμείνουμε ενεργοί στην γεωργία.

Ο Δήμος πως θα μπορούσε να βοηθήσει στην επίλυση των αγροτικών προβλημάτων;

Ο Δήμος δεν μπορεί να μας βοηθήσει για να ζήσουμε (κοινωνικά παντοπωλεία ή επιδόματα), αυτό που θα μπορούσε να κάνει είναι να βοηθήσει στην προώθηση των προϊόντων ή να φτιάξουμε συνεταιρισμούς χωρίς διαπλοκές και σκάνδαλα, όπως γίνεται στο εξωτερικό.

Δημήτρη με τόσο χαμηλό εισόδημα πως επιβιώνεις;

Αν δεν εργαζόταν και η γυναίκα μου δεν θα μπορούσαμε να ζήσουμε ούτε για τα βασικά.

5^η Συνέντευξη

Ιουλία Κον....39 ετών, σύζυγος αγρότη 4μελούς οικογένειας, κάτοικος Νεοχωρακίου Θήβας, απόφοιτος Λυκείου, καλλιεργεί 600-700 στρέμματα με καλλιέργειες πατάτας, σιτηρά, καρότα, κρεμμύδια, κηπευτικά.

Πόσα άτομα από τη οικογένεια ασχολούνται με τις αγροτικές εργασίες;

Ο σύζυγος μου και εγώ, καθώς και ο πατέρας του συζύγου μου, ουσιαστικά ζούνε 2 νοικοκυριά από την αγροτική απασχόληση.

Πως έχουν διαμορφωθεί τα εισοδήματα σας κατά την διάρκεια της κρίσης;

Σίγουρα έχουν μειωθεί και αυτό οφείλεται όχι μόνο στην μείωση των επιδοτήσεων αλλά και στον πόλεμο που δέχονται τα προϊόντα της περιοχής λόγω της μόλυνσης του υδροφόρου ορίζοντα από τον Ασωπό ποταμό.

Ειδικά αυτή η προπαγάνδα επηρεάζει πολύ τα αγροτικά προϊόντα όπως τα καρότα και οι πατάτες. Την ίδια στιγμή που στην χώρα μας εισάγονται πατάτες από Τρίτες Χώρες που δεν ελέγχονται για την χρήση απαγορευμένων φυτοφαρμάκων.

Οι επιδοτήσεις οι οποίες κατά το παρελθόν δίνονταν χωρίς κριτήρια και δεν κατευθυνόντουσαν στην ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας, ένας σωστός αγρότης δεν τις χρειάζεται.

Σε ποιο ύψος βρίσκεται το εισόδημά σας, και ποιο είναι το επίπεδο διαβίωσης της οικογένειά σας;

Η δουλειά του αγρότη δεν πληρώνεται, τα προϊόντα δεν διατίθενται εύκολα στην αγορά αν δεν έχεις «άκρες», και η τιμή που φθάνει στον καταναλωτή δεν είναι τα λεφτά που παίρνει ο παραγωγός.

Το κόστος παραγωγής έχει αυξηθεί (κόστος παραγωγής πατάτας: 1200 ευρώ το στρέμμα), η ΔΕΗ μας έχει εξαντλήσει από το ρεύμα στις γεωτρήσεις και απειλεί με διακοπές μεσούσης της καλλιεργητικής περιόδου, τα ενοίκια γης, τα λιπάσματα, μας οδηγούν να μην καλλιεργήσουμε την επόμενη χρονιά. Ο κίνδυνος να μην έχουμε εισόδημα αυξάνεται και από το γεγονός ότι αν μια καλλιέργεια δεν πάει καλά, θα πρέπει να καλύψουμε την ζημία.

Είναι βέβαιο ότι περνάμε δύσκολα, ακόμα και όταν λένε ότι «εμείς οι αγρότες δεν θα πεινάσουμε», δεν είναι έτσι. Έχουμε μαγειρέψει και έχουμε βιοποριστεί στο σπίτι μόνο με τα προϊόντα που παράγουμε, έχουμε βάλει βενζίνη στο τρακτέρ και όχι πετρέλαιο για θέρμανση. Ρυθμίζουμε τις οφειλές για το οικιακό ρεύμα, τον ΟΓΑ, τα δάνεια στην τράπεζα, την εφορία και ουσιαστικά καμία ρύθμιση δεν εξυπηρετείται ομαλά.

Πολλές φορές όταν καθυστερούν να πληρώσουν οι έμποροι, δανειζόμαστε από συγγενείς.

Θα κάνατε χρήση των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, προκειμένου να υποστηριχτείτε;

Έχω απευθυνθεί στην ψυχολόγο του Δήμου, προκειμένου να λάβω συμβουλές ώστε να βοηθήσω κυρίως τον σύζυγό μου ή να εξηγήσω στα παιδιά την αλλαγή στον τρόπο ζωής μας, από τις περικοπές που είμαστε αναγκασμένοι να κάνουμε.

Επίσης σαν γυναίκα- χωρίς να το γνωρίζει ο σύζυγός μου- δεν θα είχα πρόβλημα να δεχτώ βοήθεια από το Κοινωνικό Παντοπωλείο ή Φροντιστήριο.

Πως θα μπορούσε ο Δήμος να βοηθήσει στα προβλήματα των αγροτών;

Ο Δήμος σε μια αγροτική περιοχή θα μπορούσε να αξιοποιήσει την ακίνητη περιουσία που διαθέτει (π.χ παλαιό εργοστάσιο), και να δημιουργήσει ένα Εκθεσιακό Εμπορικό Κέντρο προώθησης αγροτικών προϊόντων.

Αυτό θα βοηθούσε τις ομάδες των παραγωγών να προωθούνται στην αγορά και όχι ο κάθε αγρότης μόνος του να προσπαθεί να βρει άκρες με τους εμπόρους.

Αυτό θα βοηθούσε την τοπική οικονομία.

Επίσης σε πολλές περιοχές έχουν δεκαετίες να γίνουν αρδευτικά έργα και να αξιοποιηθούν τα νερά της Λίμνης Υλίκης για άρδευση εκτάσεων, μειώνοντας το κόστος παραγωγής.

6^η Συνέντευξη:

Γιώργος Σταμ.... 34 ετών, κάτοικος Θήβας, πτηνοτρόφος, απόφοιτος ΤΕΙ, αρχηγός 4μελούς οικογένειας, προέρχεται από αγροτική οικογένεια, διατηρεί πτηνοτροφική μονάδα χωρητικότητας 20.000 πτηνών.

Γιατί ασχολήθηκες με την αγροτική οικονομία;

Έχω σπουδάσει κοινωνικός λειτουργός και λόγω ανεργίας ασχολήθηκα με την αγροτική επιχείρηση.

Αν δεν είχες ήδη αυτήν την επιχείρηση από τον πατέρα σου, θα μπορούσες να ξεκινήσεις μόνος σου;

Όχι γιατί το κόστος για να φτιάξεις μια πτηνοτροφική μονάδα φθάνει και τα 150.000 ευρώ και με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά το ρίσκο είναι μεγάλο.

Από πού προέρχεται το εισόδημα των πτηνοτρόφων;

Το εισόδημα μας προέρχεται μόνο από από τις εταιρείες που επεξεργάζονται τυποποιούν και εμπορεύονται το κρέας των πουλερικών.

Σύμφωνα με τις εκτροφές που κάνεις (5-6 τον χρόνο) και τα κιλά που βγάζεις σε κρέας πληρώνεσαι από την εταιρεία που συνεργάζεσαι.

Έχει επηρεαστεί αυτός ο κλάδος της πτηνοτροφίας από την κρίση;

Ναι. Πριν την κρίση υπήρχαν πολλές εταιρείες στην αγορά που μπορούσες να συνεργαστείς και να παζαρέψεις καλύτερες συμφωνίες.

Από το 2010 και μετά, πολλές εταιρείες χρεοκόπησαν (π.χ ΒΙΟΚΟΤ) και αυτό οδήγησε σε χρεοκοπία πολλούς πτηνοτρόφους.

Εσένα σου προέκυψαν τέτοια προβλήματα δηλαδή να μην μπορείς να επιβιώσεις;

Ναι είχαμε για πολλά χρόνια συνεργασία με εταιρεία που έκλεισε και έκανε στάση πληρωμών. Έμεινα για έναν χρόνο άνεργος. Για να μπορέσω να βρω άλλη εταιρεία έπρεπε να επενδύσω ένα μεγάλο ποσό προκειμένου να εκσυγχρονίσω την μονάδα (καινούργιο σύστημα κλιματισμού- θέρμανσης, καινούργια στέγη κ.α)

Πως αντιμετώπισες τις δυσκολίες ; Υπήρξε υποστήριξη;

Οδηγήθηκα σε δανεισμό από την τράπεζα, και ξόδεψα όλα τα χρήματα που είχα αποταμίευση.

Η οικογένειά σου πως καταφέρνει να επιβιώσει;

Η σύζυγός μου δεν εργάζεται και υπάρχουν δύο μικρά παιδιά. Το εισόδημα από τις εκτροφές πάει στη αποπληρωμή του δανείου.

Το μόνο εισόδημα που μένει στην οικογένεια είναι η σύνταξη του πατέρα μου, περίπου 700 ευρώ τον μήνα για να συντηρηθούν 6 άτομα.

Έγιναν αρκετές περικοπές σε όλα τα έξοδα (θέρμανση, διατροφή, ρουχισμός, μετακινήσεις). Αυτό συνεχίζεται δεδομένου ότι οι επιβαρύνσεις από την εφορία τις ασφαλιστικές εισφορές είναι μεγάλες.

Στην περιοχή μας υπάρχουν πολλές πτηνοτροφικές μονάδες, αν υπήρχε συνεταιρισμός πτηνοτρόφων δεν θα είχατε μεγαλύτερη διαπραγματευτική ικανότητα απέναντι στις εταιρείες;

Στο παρελθόν υπήρχε συνεταιριστική οργάνωση η οποία χρεοκόπησε λόγω σκανδάλων. Από τότε η εμπιστοσύνη έχει χαθεί. Σήμερα οι εταιρείες επιδιώκουν μεμονωμένες συνεργασίες με πτηνοτρόφους και διαμορφώνουν τους όρους της αγοράς. Άρα δεν υπάρχει προοπτική για συνεταιριστικές ομάδες παραγωγών. Παλεύει ο καθένας μόνος του.

7^η Συνέντευξη

Δημήτρης Φροσ..... 40 ετών, άνεργος κτηνοτρόφος, κάτοικος Δ.Ε. Πλαταιών, άγαμος, προέρχεται από αγροτική οικογένεια, διατηρούσε μονάδα εκτροφής βοοειδών.

Πως οδηγήθηκες στην απασχόληση με την εκτροφή βοοειδών;

Την προηγούμενη δεκαετία, η αύξηση κατανάλωσης μοσχαρίσιου κρέατος στην χώρα μας δημιούργησε αισιοδοξία για μια τέτοια επένδυση. Υπήρξε και η δυνατότητα να πάρω χρηματοδότηση από την Ε.Ε. και το εισόδημα που θα είχα ήταν εξαιρετικά καλό.

Πότε έκλεισες την μονάδα βοοειδών;

Το 2014. Τα προβλήματα υπήρχαν και πριν αλλά δεν άντεξα άλλο.

Τι έφταιξε και δεν πήγε καλά μια τέτοια επένδυση;

Αν η γεωργία αντιμετωπίζει προβλήματα η κτηνοτροφία είναι εντελώς παρατημένη από την ελληνική πολιτεία. Το κόστος για μια τέτοια επένδυση είναι μεγάλο αλλά δεν υπάρχουν υποδομές όπως η σύνδεση με βιολογικό καθαρισμό, η υπάρξει νόμιμων σφαγείων (στην Θήβα ενώ έχουν κατασκευαστεί δεν έχουν αδειοδοτηθεί), τα βοσκοτόπια δεν είναι ξεκαθαρισμένα και χρειάζεται μέσον για να στα διαθέσουν.

Η πολιτική για το γάλα από τις γαλακτοβιομηχανίες δεν έχει ρυθμιστεί και οι τιμές είναι χαμηλές και μπορεί και να μείνει και απούλητο. Αλλά και τα συμφέροντα στο εμπόριο κρέατος είναι τόσο μεγάλα που η Ελλάδα δεν μπορεί να στήριξη την ντόπια παραγωγή και αυξάνει συνεχώς τις εισαγωγές.

Τα υψηλά πρόστιμα για υγειονομικές παραβάσεις, το κόστος των ζωοτροφών, η αδυναμία να προωθήσεις όλα τα παράγωγα των βοοειδών (π.χ δέρμα) κάνουν το κόστος παραγωγής ασύμφορο.

Πριν την κρίση μπορούσες να το παλέψεις για να βγάζεις ένα μεροκάματο. Μετά το 2012, η κατάσταση επιδεινώθηκε τόσο πολύ που οδηγήθηκα να κλείσω την μονάδα.

Που εργάζεσαι σήμερα;

Ευτυχώς που δεν έχω οικογένεια και είμαι μόνος μου. Έμεινα άνεργος για πολλή καιρό σχεδόν δύο χρόνια, και με συντηρούσαν οι φίλοι και οι συγγενείς. Πρόσφατα δουλεύω ως εργάτης σε μια στάνη στην περιοχή της Θήβας.

Δεν ήταν εύκολο να βρω δουλεία γιατί παίρνουν όλοι μετανάστες, παρακάλεσα και με πήραν με 20 ευρώ μεροκάματο, 16 ώρες (διπλοβάρδια) δουλεία και όποτε έχουν όχι συνέχεια.

Όταν έκλεισες την επιχείρηση σου δεν είχες βοήθεια από κάποιο επίδομα ανεργίας ή κάτι άλλο;

Όχι, οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι δεν θεωρούνται άνεργοι. Στον ΟΑΕΔ δεν σε γράφουν ούτε στα Μητρώα Ανέργων. Για επίδομα ανεργίας ούτε λόγος. Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη δεν έχω, λόγω οφειλών στον ΟΓΑ.

Από τις Κοινωνικές Υπηρεσίες του Δήμου ζήτησες υποστήριξη;

Μου είπαν για το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης, αλλά δεν πληρώ τις εισοδηματικά κριτήρια και με απορρίψανε.

Τι θα μπορούσε να κάνει η Τ.Α, για τα προβλήματα των κτηνοτρόφων;

Οι Δήμοι έχουν την αρμοδιότητα για την διαχείριση των βοσκότοπων, και των δημοτικών σφαγείων, όπως επίσης και να ορίσουν ζώνες που μπορούν να λειτουργούν κτηνοτροφικές μονάδες. Δυστυχώς το τοπίο είναι θολό, και δεν ξεκαθαρίζουν για πελατειακούς λόγους τα πράγματα, ώστε να επιβιώνουν με υγιή τρόπο οι κτηνοτρόφοι.

Ο Επιχειρηματικός Αποκλεισμός των Αγροτών

Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, οι ερωτώμενοι ιδιαίτερα αυτοί που παλεύουν να κρατηθούν με υγιή τρόπο στην απασχόληση με την γεωργία, διατύπωναν τον φόβο τους για μελλοντική επιδείνωση στο αγροτικό εισόδημα.

Στην 8^η , 9^η και 10^η συνέντευξη το βασικό ερευνητικό ερώτημα είναι: «*ποιες είναι οι προοπτικές για τους νέους αγρότες μέσα στην κρίση;*»

Οι συνεντεύξεις έγιναν με τους:

-Βαγγέλης Κοροπ....35 ετών κάτοικος Δ.Ε Θήβας, αρχηγός 4μελους οικογένειας, απόφοιτος Λυκείου, καλλιεργεί σιτηρά, καλαμπόκι και μηδική σε 150 στρέμματα αγρούς.

-Γιώργος Σδ.... 33 ετών, κάτοικος Δ.Ε Θήβας, αρχηγός νέου νοικοκυριού χωρίς παιδιά, προέρχεται από αγροτική οικογένεια, αγρότης με σπουδές στην Γεωπονία, καλλιεργεί κυρίως κηπευτικά, πατάτες, και καλαμπόκι σε 200 στρέμματα αγρούς.

- Κωνσταντίνος Απ....37 ετών, κάτοικος Δ.Ε Πλαταιών, αρχηγός 5μελούς οικογένειας, προέρχεται από αγροτική οικογένεια, καλλιεργεί 180 στρέμματα με βαμβάκι, κρεμμύδια και σιτηρά.

Αν δεν προερχόσασταν από αγροτικές οικογένειες, θα επιλέγατε να γίνετε αγρότες;

Δύσκολο αν δεν έχεις προϋποθέσεις. Επιλέξαμε να ασχοληθούμε με την γεωργία γιατί από την οικογένεια μας υπήρχε υποδομή, δεν γνωρίσαμε ανεργία γιατί όταν τελειώσαμε το σχολείο και τις σπουδές μας, είχαμε δουλεία.

Μπορούν όλα τα παιδιά μέσα από μια αγροτική οικογένεια να ασχοληθούν με την γεωργία.

Ο γεωργικός κλήρος παραδοσιακά στην περιοχή μας δεν είναι μεγάλος αν πρέπει τα κτήματα να χωριστούν μεταξύ δύο αγροτών τότε ο κλήρος μικραίνει και αυτό σήμερα αυξάνει το κόστος παραγωγής. (π.χ τα 100 στρέμματα μοιράζονται και ο καθένας καλλιεργεί από 50). Το ίδιο συμβαίνει και με τον αγροτικό εξοπλισμό που κατέχει η αγροτική οικογένεια και την υποδομή. Το καλύτερο είναι ένα μόνο παιδί να επιλέξει την γεωργία, και αν αυτό δεν είναι δυνατόν θα πρέπει να δημιουργούνται οικογενειακές αγροτικές καλλιέργειες που είναι πολύπλοκο αν δεν υπάρχει καλή συνεργασία.

Παλαιότερα αυτό γινόταν αλλά μπορούσες να επιβιώσεις με μικρό κλήρο ή να ενοικιάζεις κτήματα τρίτων.

Τι προϋποθέσεις χρειάζονται για να εισέλθει ένα νέος στην γεωργία;

Σίγουρα χρειάζεται κεφάλαιο, το οποίο αν δεν έχεις τίποτα, είναι πολύ υψηλό. Η γεωργία σήμερα είναι επιχείρηση, απαιτεί χρήματα για εξοπλισμό, για υποδομές και σίγουρα κλήρο. Αν δεν είσαι ανταγωνιστικός στην αγορά τότε δεν επιβιώνεις.

Αναφέρετε συνέχεια το κόστος παραγωγής, γιατί είναι επισφαλές αυτό για το αγροτικό εισόδημα;

Οι πρώτες ύλες στην χώρα μας ήταν πάντα εισαγόμενες (λιπάσματα, σπόροι, φυτοφάρμακα), πριν την κρίση αυτό δεν αποτελούσε πρόβλημα γιατί η ρευστότητα στην αγορά διευκόλυνε τις προμήθειες. Υπήρχε ειδικό ασφαλιστικό και φορολογικό καθεστώς για τους αγρότες που αυτό εξισορροπούσε το κόστος. Επίσης οι τιμές των καυσίμων ήταν χαμηλότερες και στις ποτιστικές καλλιέργειες όπως τις δικές μας το καθεστώς του κόστους του ρεύματος στις γεωτρήσεις δεν ήταν απειλητικό.

Έτσι για παράδειγμα η παραγωγή του τριφυλλιού, άφηνε καλό εισόδημα για τον αγρότη.

Σήμερα όλα έχουν αλλάξει τίποτα από όλα όσα είπαμε δεν ισχύει. Άρα πρέπει για να μην πάθεις ζημιά να τα υπολογίσεις όλα (κόστος παραγωγής), να βγάλεις κέρδος για να ζήσουν οι οικογένειες(εισόδημα) και να έχουμε κεφάλαιο για την επόμενη καλλιεργητική περίοδο (νέα επένδυση).

Εκτός από την οικονομική κρίση τι άλλο αυξάνει την ανασφάλεια σας;

Όλοι ακούμε για την χρηματοδότηση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και μας ενδιαφέρουν. Πρόσφατα ενημερωθήκαμε και οι τρείς, για τα προγράμματα που θα χρηματοδοτηθούν την νέα καλλιεργητική περίοδο.

Ένα από αυτά είναι η χρηματοδότηση για αυτονομία ηλεκτρικού ρεύματος στις γεωτρήσεις με τοποθέτηση φωτοβολταϊκών. Μας ενδιέφερε γιατί όλες οι καλλιεργείες μας είναι ποτιστικές, και το κόστος φθάνει τα 20.000 ευρώ ετησίως μόνο για αυτό.

Ο σχεδιασμός αυτών των προγραμμάτων δεν παταει στην πραγματικότητα. Για παράδειγμα πως θα τοποθετήσουμε φωτοβολταϊκά, όταν η ΔΕΗ έχει σταματήσει τις σχετικές αδειοδοτήσεις, επίσης που θα βρεθεί το κεφάλαιο για την επένδυση αυτή όταν οι τράπεζες δανείζουν με 13% επιτόκιο και ζητούν επιπρόσθετες εγγυήσεις υποθηκεύοντας την ιδιοκτησία μας.

Άρα είμαστε αποκλεισμένοι εκ των προτέρων από την ενίσχυση και αντιλαμβανόμαστε ότι αργά αλλά σταθερά δεν θα μπορούμε να επιβιώσουμε.

Τι πιστεύεται ότι πρέπει να γίνει και από ποιόν;

Η πολιτεία δεν σχεδιάζει με σκοπό να στηρίξει ουσιαστικά την γεωργία η οποία θα μπορούσε να μας βγάλει από το οικονομικό αδιέξοδο. Δηλαδή για να αξιοποιήσουν τα προγράμματα αυτά, οι αγρότες θα έπρεπε να είχαν ήδη γίνει παρεμβάσεις στην ΔΕΗ και τις Τράπεζες, αλλιώς είναι εμπαιγμός.

Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και στοχευμένο αγροτικό συνδικαλιστικό κίνημα που να κάνουν ισχυρές παρεμβάσεις και να διαμορφώνουν την αγροτική πολιτική δεν υπάρχει.

Τα περισσότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε ξεπερνούν τις δυνατότητες παρέμβασης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Για όλους αυτούς τους λόγους και μέσα σε αυτό το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, κινδυνεύουμε με οικονομική κατάρρευση.

4.1 Αναθεώρηση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Σε συνθήκες χρηματοοικονομικής κρίσης και σκληρής δημοσιονομική προσαρμογής το κοινωνικό κράτος υποχωρεί ενώ η ζήτηση κοινωνικών αναγκών αυξάνεται.

Στο πλαίσιο αυτό η άσκηση κοινωνικής πολιτικής και ο ρόλος της Τ.Α , καθίσταται καθοριστικής σπουδαιότητας.

Παρά τις αντίξοες οικονομικές συνθήκες η κοινωνική πολιτική στην χώρα μας ασκείται αποκλειστικά από τους Δήμους, που την τελευταία 5ετία σήκωσαν το μεγαλύτερο βάρος των ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Η Κοινωνική πολιτική που ασκείται σε τοπικό επίπεδο πρέπει να λαμβάνει υπόψη της κατά κύριο λόγο τις ανάγκες τις τοπικής κοινωνίας, και να παρέχει στοχευμένες υπηρεσίες.

Από την εμπειρική έρευνα προέκυψε ότι ο αγροτικός πληθυσμός του Δήμου Θηβαίων, βιώνει φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό ωστόσο πολύ λίγοι από τους αγρότες κατάφεύγουν για υποστήριξη στις δομές καταπολέμησης της φτώχειας.

Ενώ όλοι αντιμετωπίζουν προβλήματα με την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και είναι ανασφάλιστοι ή κινδυνεύουν να είναι, δεν γνωρίζουν αν ο Δήμος μπορεί να τους υποστηρίξει σε αυτό.

Ο κίνδυνος να στιγματιστούν κοινωνικά, λειτουργεί αποτρεπτικά στο να ζητήσουν βοήθεια.

Οι λόγοι που οδηγούν τους αγρότες σε φτωχοποίηση ξεπερνούν την τοπική οικονομία και αφορούν κυρίως το εθνικό και διεθνές γίγνεσθαι.

Οι αγρότες προσδοκούν ο Δήμος να έχει ρόλο αναπτυξιακό, με παρεμβάσεις που θα τους βοηθήσουν για να παραμείνουν οικονομικά ενεργοί στην γεωργία , όπως την δημιουργία

Εμπορικού Κέντρου Προώθησης των τοπικών προϊόντων, υποδομές για σύνδεση της αγροτικής οικονομίας με τον τοπικό τουρισμό (επισκέψεις σε οινοποιεία κ.α), παρεμβάσεις (πολεοδομικές ή χωροταξικές) για την διευκόλυνση της ανάπτυξης της κτηνοτροφίας κλ.π

Δυναμική παρέμβαση ώστε να μην δυσφημούνται τα τοπικά προϊόντα.

Επιθυμούν ο Δήμος να παίξει ρόλο «εγγυητή» για την κάθαρση των «αμαρτωλών» αγροτικών συνεταιρισμών. Αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα ύπαρξης των συνεταιρισμών αλλά δεν τους εμπιστεύονται.

Προτείνουν να αναλάβει ο Δήμος, την ενημέρωση και την υποστήριξη των αγροτών, για την εξεύρεση χρηματοδοτήσεων από Ευρωπαϊκά προγράμματα

Ζητούν την κατάρτιση και την εκπαίδευση των νέων αγροτών να την υλοποιεί ο Δήμος .

Ουσιαστικά ζητούν ο Δήμος να ασκήσει παρεμβάσεις στην ανάπτυξη της τοπικής αγροτικής οικονομίας έχοντας και έναν ισχυρό πυλώνα άσκησης κοινωνικής πολιτικής (υγεία, εκπαίδευση, ενεργοποίηση κοινωνικών δικτύων), προκειμένου να προστατευθούν από την φτωχοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό παραμένοντας οικονομικά ενεργά άτομα.

Συμπεράσματα από την έρευνα

- *Η αλόγιστη ενίσχυση των αγροτικών εισοδημάτων των προηγούμενων δεκαετιών δεν οδήγησε την ελληνική γεωργία ώστε να είναι ένα δυναμικό κομμάτι της ευρύτερης οικονομίας.*
- *Η ελληνική γεωργία βρίσκεται από το 2008 σε φάση μετασχηματισμού, που ακόμα δεν είναι δυνατόν να ερευνήσουμε τις επιπτώσεις της σε ένταση και έκταση.*
- *Η έλλειψη διαρθρωτικών αλλαγών, και οι παθογένειες των προηγούμενων δεκαετιών στην αγροτική οικονομία, αθροίστηκαν και μετά την κρίση επιδεινώθηκαν δημιουργώντας οικονομική ασφυξία, και αδιέξοδα στους αγρότες.*
- *Τα αγροτικά νοικοκυριά αγγίζουν τα όρια της φτώχειας και κινδυνεύουν να εγκλωβιστούν σε αυτήν.*

- Το κοινωνικό κράτος υποχωρεί όσον αφορά τις αυξανόμενες κοινωνικές ανάγκες, και η Τ.Α επωμίζεται (χωρίς πόρους), το βάρος και της ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας και της άσκησης κοινωνικής πολιτικής.
- Οι νέοι είναι αποκλεισμένοι από την είσοδο τους στον πρωτογενή τομέα
- Για τους αγρότες αποτελεί κοινωνικό στίγμα να υποστηριχτούν από τις κοινωνικές δομές καταπολέμησης της φτώχειας (κοινωνικό παντοπωλείο)
- Αναδύεται η ανάγκη για συνεργασία των αγροτών, αλλά η έλλειψη εμπιστοσύνης και κουλτούρας συνεργασιών λειτουργεί ανατρεπτικά

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Χλέτσος Μ- Ρομπόλη Σ. 1995, *Η κοινωνική πολιτική μετά το κράτος πρόνοιας*, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής σελ.35.
- Γραβάρης Δ. 1997, *Κρίση του Κοινωνικού Κράτους & νεωτερικότητα*, Ίδρυμα Σ. Καραγιώργα, Αθήνα, σελ.44.
- Αλεξίου Θ., 1999, *Περιθωριοποίηση και ενσωμάτωση, η κοινωνική πολιτική ως μηχανισμός ελέγχου και κοινωνικής πειθαρχίας*, Παπαζήσης, Αθήνα, σελ.78.
- Ιατρίδης Δ., 1990, *Σχεδιασμός Κοινωνικής Ποιλιτικής*, Gutenberg, Αθήνα, σελ.42
- Στασινοπούλου Ο., 2003, *Κράτος Πρόνοιας*, Gutenberg, Αθήνα, σελ. 24
- Ferrera M. 1999, *Η ανασυγκρότηση του Κοινωνικού Κράτους στην Νότια Ευρώπη*, Επιμέλεια Μ. Ματσαγγάνης Προοπτικές κοινωνικού κράτους στην Νότια Ευρώπη, Ελληνικά Γράμματα, σελ. 44-45.
- Μήλιος Γ., 1982, *Εκσυγχρονισμός ή (και) οικονομική ανάπτυξη*, τευχ. 1 Οκτώβριος, Θέσεις, σελ. 2
- Μπαλούρδος Δ.- Πετράκη Μ. 2012, *Νέα φτώχεια και Κοινωνικός αποκλεισμός*, Ειδική συνεδρίαση της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα
- Νικολαΐδης Ε- Στασινόπουλος Γ., 2015, *Οι αναπτυξιακές δυνατότητες; του αγροτοτροφικού συστήματος στην Ελλάδα*, Παρατηρητήριο ΙΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα.
- Ανδριοπούλου Ε.- Παπαδοπούλου Φ- Τσακογλού Π, 2013, *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ελλάδα*, Παρατηρητήριο ΙΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα.
- Ανθοπούλου Θ.- Πέτρου Μ., 2015, *Όψεις της κρίσης και της επιστροφής στον αγροτικό χώρο: συζήτηση για την αγροτική ανθεκτικότητα*, Περιοδικό Αειχώρος, Βόλος, σελ. 96.
- Αμίσης Γ,- Βουλγαράκη Α- Μαρίνη Φ. 2005, *Εγχειρίδιο ορισμού και πιστοποίησης των ομάδων στόχου του κοινωνικού αποκλεισμού*, Υπουργείο Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, Αθήνα.
- Μπάουμαν Ζ. 2002, *Η εργασία, ο Καταναλωτισμός, και οι νεόπτωχοι*, Μεταίχιμο, Αθήνα.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Ν. 3463/2006 (ΦΕΚ 114 Α΄) - Κύρωση Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα
- Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87 Α΄)- «Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης Διοίκησης Πρόγραμμα Καλλικράτης»
- Ν. 4387/2017 (ΦΕΚ 85 Α΄) – «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης»

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

www. Statistics.gr, Απογραφή 2011.

www.mls.gov.cy, Υπουργείο Εργασίας Πρόνοιας και Κοινωνικής Ασφάλισης.

www. thiva.gr, Δήμος Θηβαίων

www. Etwinning.gr

www.pantopolioidimouthivas.gr. Δημοτικό Κοινωνικό Παντοπωλείο Δήμου Θήβας